

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ФІЛІАЛ
ФОНД ФРІДРІХА ЕБЕРТА
БЮРО ЗІ СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ, БІЛОРУСІ ТА МОЛДОВІ

УГОРЩИНА НА ШЛЯХУ ДО ШЕНГЕНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріали міжнародного "круглого столу" експертів
(м.Ужгород, 1-3 листопада 2001 р.)

Ужгород
Видавництво В.Падяка
2001

A 02 - 02282

ББК 66.4(4УКР)+66.4(4УГО)
УДК 327(477)+327(439)
У26

В збірнику представлені доповіді та виступи учасників міжнародного "круглого столу" експертів, що відбувся у м. Ужгороді 1-3 листопада 2001 року.

Головна мета конференції – аналіз можливих наслідків введення візового режиму для двосторонніх відносин, досвіду обох країн на шляху до європейської інтеграції.

Збірник розрахований на науковців, експертів і аналітиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, всіх тих, хто цікавиться проблемами міжнародних відносин України з країнами Центральної та Східної Європи.

Редакційна колегія:

С.І.Мітряєва (головний редактор),

В.О.Приходько, М.П.Кляп, Л.М.Федорчук (редактори)

При повному або частковому відтворенні матеріалів однієї публікації посилаючись на видання обов'язкове

*Представлені матеріали відображають особисту точку зору експертів.
Збережено авторський текст.*

- © Національний інститут стратегічних досліджень,
Закарпатський філіал, 2001;
- © Фонд Фрідріха Еберта, 2001;
- © Колектив авторів, 2001;
- © Видавництво В.Падяка, 2001.

ISBN 966-7838-31-5

ЗМІСТ

Передмова. С.І.Мітряєва.....5

ВИСТУПИ ПРИ ВІДКРИТТІ «КРУГЛОГО СТОЛУ»

Вітальне слово. Геннадій МОСКАЛЬ 9

Вітальне слово. Ернест НУСЕР12

Вітальне слово. Василь АНДРІЙКО 14

ДОПОВІДІ

Напрями, етапи та перспективи інтеграції України
в європейській економічній структурі.
БІЛОУСОВ Леонід 15

Угорщина і Шенгенська взаємодія.
ДЕАК Андрій 29

Словацько-українські відносини після введення візового
режиму.
ДУЛЕБА Олександр 38

Підготовка митної служби Угорської Республіки до
митного контролю за вимогами Шенгену.
ЛУПКОВІЧ Дьєрдь 52

Реорганізація роботи прикордонної служби Угорської
Республіки напередодні її вступу в Європейський Союз.
СЕПЕШІ Іштван 63

Дилема Шенгену: кореляція негативів і позитивів,
реальність та недалеке майбутнє.
ТОКАР Любомир 71

ДИСКУСІЯ

Щодо участі і ролі України в європейських інтеграційних процесах. <i>БАРАНЧИК Іван</i>	91
Угорщина на шляху до Шенгену. <i>КОНТРА Ференц</i>	95
Деякі проблеми на шляху інтеграції України до ЄС. <i>МУШКА Юрій</i>	100
Механізм применения Закона Словацкой Республики о заграничных словаках. <i>БАРТО Ігор</i>	103
Щодо питання введення візового режиму між Україною та Угорщиною. <i>КІШ Єва</i>	110
Проблеми нелегальної міграції. <i>ТОВТ Микола</i>	114

ДОДАТКИ

1. МАТЕРІАЛИ ШЕНГЕНСЬКОЇ УГОДИ	121
– КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ШЕНГЕНСЬКОЇ УГОДИ ВІД 14 ЧЕРВНЯ 1985 РОКУ МІЖ УРЯДАМИ ДЕРЖАВ ЕКОНОМІЧНОГО СОЮЗУ БЕНІЛЮКС, ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПРО ПОСТУПОВЕ СКАСУВАННЯ ПЕРЕВІРОК НА СПІЛЬНИХ КОРДОНАХ	122
2. ЗАКОН УГОРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ № LXII 2001 РОКУ ПРО УГОРЦІВ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У СУСІДНІХ КРАЇНАХ	165

СПИСОК УЧАСНИКІВ	192
------------------------	-----

ПЕРЕДМОВА

Національні інтереси нашої країни потребують **утвердження України як впливової європейської держави, повноправного члена Європейського Союзу**. В результаті очікуваного найближчими роками розширення ЄС Україна межуватиме з Євросоюзом, що створить принципово нову геополітичну ситуацію.

Як відомо, головним зовнішньополітичним **пріоритетом України в середньостроковому вимірі є отримання статусу асоційованого члена ЄС, яке має співвідноситися в часі з набуттям повноправного членства в ЄС державами-кандидатами, які мають спільний кордон з Україною**.

Саме тому на сьогоднішній день **вирішальне значення має опрацювання стратегії і тактики наших відносин з найближчими сусідами – Польщею, Угорщиною, Словакиєю та Румунією**.

Серед нагальних питань, які виникають і виникатимуть для нашої держави у зв'язку з розширенням ЄС на Схід, - **збереження вільного та безперешкодного руху осіб та товарів через кордони України з суміжними державами**.

Позиція України в цьому питанні полягає в тому, щоб **максимально мінімізувати небажані наслідки процесів запровадження візових режимів, й запровадити такий порядок видачі віз, який би не створював перешкод**.

Концепція візової політики України базується на індивідуальному підході до різних країн в залежності від місця, яке ті займають у стратегії реалізації основних напрямів зовнішньої політики нашої держави. Запровадження урядами цих країн візового режиму поїздок з Україною **має на меті скоріше політичні цілі – демонстрація свого прагнення інтегруватися до ЄС, відповідати його нормам, - тоді як реальні взаємовідносини у різних**

сферах свідчать про недоцільність поспішності такого вибору, й перш за все, для економіки самих держав Східної Європи.

Позитивним прикладом зменшення негативних наслідків запровадження візового режиму може бути врегулювання цього питання зі Словаччиною. Відразу ж після оголошення рішення Уряду СР про денонсацію угоди про безвізові поїздки, сторонами було проведено активні консультації з питань взаємних поїздки.

Доволі активний діалог у цьому питанні ведеться з Угорщиною, яка на урядовому рівні підтвердила свій намір максимально відкласти терміни введення візового режиму по відношенню до громадян України аж до свого вступу до ЄС.

Цілком очевидно є необхідність проведення активних багатосторонніх діалогів з проблем Шенгену на різних рівнях: міжурядовому, дипломатичному, експертному, які сприятимуть мінімізації негативних наслідків імплементації візових режимів. У цьому контексті важко переоцінити важливість міжнародного круглого столу експертів «Угорщина на шляху до Шенгену: виклики для України», що проводився на початку листопада 2001 року в Закарпатті на базі Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України.

У виступах і дискусіях було розглянуто важливі питання європейських інтеграційних процесів, угорського та словацького досвіду євроінтеграції в контексті дальшого розвитку двосторонніх відносин з Україною, кореляції негативів і позитивів Шенгенської моделі. Подібні заходи за участі експертів з питань євроінтеграції, представників урядових і дипломатичних кіл, державних структур і недержавних організацій дозволяють здійснювати всебічний експертний аналіз актуальних проблем, пов'язаних із процесом розширення ЄС на Схід і запровадженням Шенгенської угоди зокрема, та виробляти конструктивні рекомендації щодо мінімізації негативних впливів цього процесу для України.

Варто підкреслити важливість факту проведення подібного «круглого столу» експертів саме в політичному Закарпатті, де

запровадження візового режиму зумовить виникнення певних проблем у різних вимірах соціо-економічного життя народів Карпатського Євроregionу. Позаяк наразі реальним шляхом просування України в європейському напрямі є саме транскордонне та міжрегіональне європейське співробітництво, здійснення конструктивного діалогу та опрацювання виважених експертних оцінок і рекомендацій із зазначених проблем сприятимуть активізації ролі України в європейських інтеграційних процесах.

Вважаємо, що пропонований збірник матеріалів «круглого столу» експертів буде цікавим і корисним для широкого кола фахівців як в Україні, так і за рубежом, – й зокрема, в сусідніх країнах Центрально-Східної Європи.

Світлана МІТРЯЄВА,
кандидат історичних наук,
голова оргкомітету,

Національний інститут стратегічних досліджень
при Адміністрації Президента України.

ВИСТУПИ ПРИ ВІДКРИТТІ «КРУГЛОГО СТОЛУ»

Вітальне слово

*Голови Закарпатської обласної державної адміністрації
Геннадія МОСКАЛЯ*

Вельмишановний пане Посол!

**Шановні представники дипломатичних місій,
народні депутати, науковці, експерти, пані та панове!**

Сьогодні Закарпаття має честь вітати всіх вас на міжнародному “круглому столі” експертів “Угорщина на шляху до Шенгену: виклики для України”, організаторами якого є Закарпатський філіал Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України та Фонд Фрідріха Еберта (Бюро зі співробітництва в Україні, Білорусі та Молдові).

Тематика форуму є нагальною не тільки для України та Угорщини, але й для інших країн регіону. В цьому вбачаю практичну користь “круглого столу”, на якому, впевнений, будуть висловлені думки щодо конкретних шляхів мінімізації можливих негативних явищ для України, що виникнуть в процесі розширення Європейського Союзу на Схід.

Розширення Європейського Союзу на Схід за рахунок сусідніх з Україною держав, яке має відбутися найближчими роками, створює кардинально нову ситуацію в Європі. Це зумовить, з одного боку, розширення можливостей співробітництва між Україною та ЄС, з іншого – змусить нас шукати відповіді на нові виклики.

Попри всі труднощі трансформаційного періоду, ми спромоглися досягти політичного визнання європейського вибору

України з боку ЄС. У Спільній стратегії ЄС щодо України, затвердженій на Гельсінкському саміті ЄС 10-11 грудня 1999 р., задекларовано, що "Європейський Союз відзначає європейські прагнення України та вітає проєвропейський вибір, зроблений Україною".

Сьогодні вже визначені етапи руху до Європи: повне виконання взятих на себе зобов'язань, вступ до Світової Організації Торгівлі та отримання статусу країни з ринковою економікою, приєднання України до Зони Вільної Торгівлі і набуття нею статусу асоційованого члена Європейського Союзу.

Загалом, досвід співробітництва України з ЄС свідчить, що Україна має реальні перспективи стати членом об'єднаної Європи. Безумовно, швидкість зближення України й ЄС залежить, перш за все, від зміцнення демократичних засад українського суспільства, розвитку ринкової економіки.

Сучасні економічні та геополітичні реалії Європи ставлять на порядок денний такі суттєві питання дійсно економічної інтеграції Європи, як введення Шенгенської Угоди, – що, власне, є формуванням безвізового європейського простору. Але в цьому контексті постає і наступне, вкрай важливе питання: чим є Шенгенські домовленості – шляхом до поділу чи об'єднання Європи? Це питання надзвичайно актуальне передусім для держав Центрально-Східної Європи та посткомуністичних країн – нових незалежних держав.

Питання розширення безвізового європейського простору на регіон Центрально-Східної Європи (територію держав Карпатського Євроregionу тощо) має особливий, специфічний характер і подекуди сприймається як загроза чи як неминучий негативний складовий чинник нового поділу Європи. Сьогодні вже можливо аналізувати як позитиви, так і негативи запровадження візового режиму між Україною та Словаччиною, – двома країнами, для яких розвиток прикордонної торгівлі та прикордонної економічної інфраструктури є економічно важливим чинником національного соціально-економічного розвитку.

Угорщина є близьким сусідом України, з яким наша держава підтримує дружні двосторонні стосунки. Зрозуміло, що інтеграційні наміри Угорщини й запровадження нею в майбутньому візового режиму з Україною порушує ряд складних питань, на які необхідно знайти відповіді. Внаслідок історичних колізій етнічні кордони не збігаються з політичними, й Угорщина має значний легітимний інтерес до представників свого етносу, який є національною меншиною в Україні, й зокрема, в Закарпатті. А за умов введення візового режиму значно ускладниться перетин кордону для пересічних громадян, представників угорської меншини тощо.

Слід також зазначити, що імплементація Шенгенських домовленостей також ускладнить і транскордонне та міжрегіональне європейське співробітництво, яке має неабияке значення для України та Угорщини.

Таким чином, вихід із ситуації, що передбачається у зв'язку із обов'язковим запровадженням візового режиму між Україною та Угорщиною, полягає у пошуках альтернатив, а це вимагає всебічного аналітичного узагальнення та роботи фахівців-експертів з питань Шенгенських домовленостей.

Зичу вам плідної співпраці в рамках «круглого столу» експертів та опрацювання конструктивних пропозицій і практичних рекомендацій для мінімізації негативних наслідків імплементації Шенгенських домовленостей для України та створення передумов для подальшого розвитку успішного співробітництва як між Україною й Угорщиною, так й іншими країнами Карпатського Євроregionу.

Вітальне слово

Заступника Голови Закарпатської обласної Ради

Ернеста НУСЕРА

**Вельмишановний пане Посол,
високоповажні учасники “круглого столу”!**

Насамперед дозвольте сердечно вітати вас у Закарпатті, одному з наймальовничіших куточків України, на якому вчені визначили географічний центр Європи. Отже, знаменно, проблеми, які є актуальними для багатьох країн Європи взагалі, а для України й Угорщини зокрема. Від імені обласної ради, органів місцевого самоврядування Закарпаття, від себе особисто бажаю вам плідної роботи, результати якої сприятимуть пошуку належних умов для того, щоб співробітництво між Україною і Угорщиною, а також їх партнерами по Карпатському Єврорегіону розвивалось, поглиблювалось, наповнювалось взаємовигідною, у рамках сучасних вимог, співпрацею.

Скажу просто і щиро. На результати “круглого столу”, який організували Закарпатський філіал Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України та Представництво Фонду Фрідріха Еберта в Україні, ми покладаємо великі надії і сподівання. Адже ті явища і процеси, що логічно ще виникнуть і ті, що вже виникли в процесі поширення Європейського Союзу на Схід, у ряді аспектів можуть негативно позначитися на соціально-політичному кліматі нашої області. Адже внаслідок особливостей географічного розташування та історії краю, населення Закарпаття надзвичайно тісно пов'язане національною, релігійною приналежністю, багатотисячними традиціями культури, моралі із населенням прикордонних регіонів сусідніх країн, зокрема Угорщини, Словаччини, Румунії. Крім того, варто зважити і на той фактор, що там проживає певна частина населення української національності. Якими будуть умови і можливості для їх спіл-

кування у майбутньому? Це питання сьогодні особливо цікавить широкі верстви населення як нашої області, так і наших сусідів у прикордонних регіонах сусідніх держав. Адже запровадження в'їзового режиму між Україною та Словаччиною має свої і позитивні, і негативні наслідки. Можна навести ряд прикладів того, як це, важливе і безумовно назріле нововведення дало не такі результати, на які очікувалось при його впровадженні. Тому хотілось би звернутись до вас, шановні представники дипломатичних місій, народні депутати, науковці, експерти із побажанням зважити на це у вироблених пропозицій та рекомендацій щодо економічної інтеграції Європи у нинішніх економічних та геополітичних реаліях.

На завершення хочу сказати, що організація і проведення такого “круглого столу”, яким є наше зібрання, має особливе значення. Адже воно уособлює прагнення знайти спільну мову, щоб запобігти непередбаченим ситуаціям у взаємовідносинах між сусідніми країнами у нових суспільно-політичних умовах, щоб ті добрі традиції, які єднали їх у минулі часи, збереглися, стали мостами єднання і в новому столітті.

Успішної вам роботи, присмних вражень і світлих спогадів про зустрічі на Закарпатті.

Вітальне слово

*Заступника керівника Бюро зі співробітництва
в Україні, Білорусі та Молдові Фонду Фрідріха Еберта*

Василя АНДРІЙКА

Процеси інтеграції в Центрально-Східній Європі вимагають виваженого підходу та пошуку нових шляхів співробітництва, регіонального тощо, з урахуванням інтересів кожного з його учасників як в економічній, так і в політичній сферах. Процес розширення Європейського Союзу на Схід відкриває нові перспективи для країн ЦСЄ, але водночас породжує й нові проблеми, й імплементація Шенгенських домовленостей країнами-аплікантами є однією з найважливіших.

Як представник Фонду Фрідріха Еберта я хотів би передусім подякувати нашому партнерові – **Національному інституту стратегічних досліджень** і його **Закарпатському філіалові** за надану можливість взяти участь у роботі цього семінару, й висловити вдячність **Закарпатській обласній державній адміністрації** та особисто голові ОДА **Г.Москалю** за підтримку в проведенні цього заходу.

Варто підкреслити важливість проведення круглого столу експертів з проблем Шенгену саме в українському Закарпатті, яке межує з країнами-аплікантами до ЄС – Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією. Певною мірою це є запорукою того, що ціла низка “шенгенських” питань розглядатиметься в контексті вже набутого досвіду та з урахуванням конкретних проблем регіональної співпраці.

Сподіваюсь, високий рівень дискусії за участі українських, угорських і словацьких експертів і дипломатів, виважена та неупереджена оцінка перебігу та наслідків євроінтеграційних процесів, зроблять вагомий внесок у розвиток ефективного співробітництва й добросусідських відносин між країнами Центрально-Східної Європи.

ДОПОВІДІ

БІЛОУСОВ Леонід,

*президент Українського центру досліджень
проблем міжнародної безпеки
(м.Київ)*

НАПРЯМИ, ЕТАПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТРУКТУРИ

У 1991-2001 рр. між теперішньою Росією та ЄС знову виник регіон, згідно із сучасною термінологією – Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), а за старими геополітичними дефініціями – Середина Європа. Розміри нового утворення (кількість держав, які до нього входять) оцінюються експертами по-різному, залежно від критерію відбору. Але це поняття сьогодні виявляє тенденцію до розширення, і до ЦСЄ, особливо на Заході, все частіше відносять європейські постсоціалістичні країни за межами минулого Радянського Союзу, а саме – Польщу, Угорщину, Чехію, Словаччину, Румунію, Болгарію, Словенію, Хорватію, Югославію (Сербію з Чорногорією), Македонію, Боснію та Албанію. Деякі експерти додають до даного регіону Прибалтійські країни – Литву, Латвію, Естонію, а іноді включають до нього **Україну**, Молдову, рідше – Білорусь.

Оцінюючи розвиток відносин ЄС з країнами ЦСЄ, експерти зазначають, зокрема, такі риси:

- 1) **відставання** ЄС від перебігу подій у країнах ЦСЄ (що, наприклад, і викликало появу “нових ініціатив” стосовно створення “міні-союзів”);
- 2) **обережність**, зважаючи на деякий ризик і невизначеність кінцевого результату євроінтеграційних прагнень країн ЦСЄ;

3) *протекціоністська політика* ЄС стосовно країн регіону шляхом жорсткого відстоювання інтересів держав-членів Євросоюзу (передусім, Франції та Німеччини).

Майбутнє розширення ЄС на схід відбувається в контексті посилення не тільки економічної, але й політичної могутності Німеччини. Такий розвиток подій, на їх думку, приведе до становлення Європи як реальної противаги США, що може стати причиною перегляду ролей і статусу багатьох держав, унаслідок чого може відбутися небезпечна зміна балансу сил і загострення протиріч між членами Євросоюзу за уявною віссю північ-південь. *Для України розширення ЄС на схід теж породить проблеми, які будуть спричинені виникненням нових бар'єрів для української продукції на ринках ЦСЄ.*

Як зазначають західноєвропейські експерти, еволюція режиму управління і контролю зовнішнього кордону Євросоюзу буде посилюватися, що обумовлюється двома досить різноплановими імперативами:

1. Логіка функціонування спільного ринку, що перетворює ЄС у сферу вільного пересування людей, товарів, послуг і капіталів.
2. Занепокоєння країн-членів ЄС перспективою неконтрольованих хвиль економічних мігрантів, шукачів притулку та кримінальних елементів зі Сходу та Балкан (серед цих мігрантів досить часто говорять і про так звану "українську мафію").

Режим Шенгенської угоди містить в собі риси як першого, так і другого імперативів. Однак з розширенням Європейського Союзу на схід зростає роль другого і, відповідно, збільшується ймовірність появи "Фортеці Європа" на ґрунті відкритої, націленої на розширення, нинішньої європейської спільноти. *Звідси реальна політика Євросоюзу щодо наявних чи уявних небезпек, що межують з ізоляціонізмом, може розійтись з базаторазово задекларованою стратегією розвитку європейської спільноти як принципово нової, максимально відкритої організації.*

Шенгенські принципи й досі є предметом гострих диспутів серед країн-членів ЄС, які зазнають постійного припливу іммігрантів, загрозу неминучого масового напливу дешевої робочої сили з

майбутніх нових членів організації. Об'єктивною реальністю є те, що структура господарств розвинутих країн Західної Європи потребує регулярного залучення такої робочої сили, в тому числі й сезонної. Таким чином, для того, щоб відкрити вільні шляхи для припливу робочої сили з країн ЦСЄ, лідери ЄС, безумовно, вимагають попереднього закриття кордонів зі сходу.

З упровадженням на східних польських кордонах режиму Шенгенської угоди для України завершиться певний етап у відносинах з ЄС. "Замикання" європейського простору на західних кордонах України може спричинити створення такого механізму безпеки в Європі, що виключатиме ряд європейських країн. Фактором, що визначає необхідність відмови від моделі "буферних зон і балансирів", імовірність яких поки що не виключається, є, передусім, їхня неефективність, моральна та історична застарілість. Крім того, ця модель насправді дефрагментує систему європейської безпеки, шкодить безпеці країн, що не увійшли до цієї системи, створює дисбаланс сил у Західній Європі й об'єктивно призводить до необхідності кореляції системи двосторонніх відносин країн цього регіону.

На теренах Центральної Європи формуються субрегіон "внутрішньої периферії". Під час здійснення інкорпорації субрегіональні зв'язки в межах ЦСЄ можуть виявитись підірваними (що призведе до створення двох регіонів: Центрально-Західна Європа та Центрально-Східна Європа), і виникне якісно нова небезпека реалізації "євроінтеграційного курсу" України.

Передумовою визнання України державою ЦСЄ (а тим самим і можливість заміни для нашої держави програмою PHARE програми TACIS) можна вважати те, що стан відносин Україна-ЄС впливові експерти характеризують як досить позитивний. Ними висловлено впевненість у тому, що такі стосунки розвиватимуться і надалі в усіх напрямках, "паралельно до майбутніх процесів розширення ЄС" та відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (УПС). Характерно, однак, що вислів щодо "паралельності" розвитку стосунків вочевидь має означати те, що *питання про потенційне членство України в ЄС є*

справою значно віддаленої перспективи через відносно повільний хід трансформаційних процесів в Україні.

Як західні, так і українські експерти вважають, що прийняті Україною документи та міжнародні зобов'язання щодо інтеграції нашої держави до Євросоюзу значно мірою страждають на декларативність, зокрема, через:

- "різновекторність" чи "поліфонію" стратегічного курсу і його певну непередбачуваність (наприклад, одночасне "створення зони вільної торгівлі з Росією", "поглиблення співпраці у форматі ГУУАМ", "інтеграція в Європейський Союз", "стратегічне партнерство зі США" тощо);

- відсутність ретельно проробленої етапності досягнення "євроінтеграційних цілей";

- нечітку визначеність у зовнішньоекономічній політиці України стратегічних і тактичних завдань;

- слабку узгодженість цілей зовнішньоекономічних з внутрішньоекономічними.

Але аналіз процесу українських реформ свідчить, що за останні роки Україна досягла певних локальних здобутків на шляху входження у світову економіку, встановлення відносин з окремими міжнародними інституціями. У цьому контексті насамперед згадується:

- набуття чинності УПС;
- досить успішне проведення самітів "Україна-ЄС";
- встановлення добрих двосторонніх стосунків з провідними державами світу в галузі економіки;

- переговори стосовно набуття нашою державою повноправного членства у СОТ;

- включення вітчизняних підприємств в окремі міжнародні проекти міжнародної кооперації, передусім, у космічній галузі.

На шляху ефективної інтеграції України до ЄС існує чимало об'єктивних і суб'єктивних перешкод. Головною проблемою на сьогодні залишається очевидна розбіжність між уявленнями різних політичних сил про майбутнє економіки України як члена світового

господарства. Як зазначають фахівці, є численні ознаки того, що провідні країни Заходу та міжнародні фінансові інституції, що представляють їх інтереси, попри всю їх пропагандистську риторичку, об'єктивно не зацікавлені у входженні України в світове господарство як технологічно передової держави. Так, наприклад, має місце постійне зведення перешкод для входження України як рівноправного учасника до потужних міжнародних коопераційних систем у високотехнологічних галузях. До перешкод, що виникають на євроінтеграційному шляху України, експерти відносять і реалізацію певних проєктів іншими державами, котрі створюють альтернативу українським.

Згідно з укладеними угодами, ЄС допомагатиме Україні на період 2001-2003 років за такими пріоритетами:

- підтримка інституційної, правової та адміністративної реформи, що повинна включати роботу над побудовою громадянського суспільства, зокрема співпрацю з місцевими неурядовими організаціями, допомогу з правових питань і питань внутрішніх справ, поради щодо реалізації Угоди про партнерство і співробітництво;

- підтримка приватного сектору та сприяння економічному розвитку; пропонуватиметься низка послуг малим і середнім підприємствам, включаючи експертні консультації більш широкому колу підприємств, і також допомогу в наданні доступних джерел фінансування. Планується надання допомоги енергетичному сектору, виходячи з його стратегічної важливості для економіки в цілому;

- допомога в подоланні соціальних наслідків перехідного періоду, що повинна включати громадські освітні програми в галузі охорони здоров'я, а також освітні програми перепідготовки працівників;

- розвиток мереж інфраструктури;

- сприяння захисту довкілля та управління енергетичними ресурсами;

- розвиток економіки в сільській місцевості.

Перспективним вважається використання окремих програм ЄС, а саме: співпрацю поріднених міст, LIEN, TEMPUS тощо, а також регіональних програм, таких як міжурядова програма з

довкілля, Програма підвищення ефективності менеджменту (PIP), програма допомоги митним службам і програма прикордонного співробітництва (СВС), програма стратегічних та правових консультацій в межах UEPLAC (Українсько-європейської Консультативної Ради зі стратегічних і правових питань).

ЄС декларує такі стратегічні цілі стосовно України:

- допомога у створенні стабільної, відкритої, плюралістичної та правової України;

- співробітництво з нашою державою в частині забезпечення стабільності та безпеки в Європі та й в усьому світі, пошука ефективних моделей виходу зі спільних проблем, з якими стикається континент;

- розширення економічного, політичного і культурного співробітництва з Україною, а також співпрацю в галузі юстиції та внутрішніх справ;

- допомога в розвитку громадянського суспільства та конкурентного, сприятливого для інвесторів, ділового середовища в Україні й заохочення зміцнення зв'язків між народами та неурядовими організаціями Союзу й України. ЄС схвалює узгодження Україною Меморандуму про взаєморозуміння з ОБСЄ та наполегливо рекомендує Україні тісно співпрацювати з координатором проекту ОБСЄ в Україні. ЄС підтримує зусилля України, спрямовані на захист та розширення прав меншин та закликає Україну продовжувати свою добру працю в цій сфері, в тому числі у співробітництві з верховним комісаром з питань національних меншин;

- сприяння усталенню макроекономічних підходів, спрямованих на забезпечення цінової стабільності, оздоровлення державних фінансів та стабільного стану поточного балансу. Для подальшого забезпечення цінової стабільності дуже важливо дати центральному банкові можливість працювати незалежно від політичного втручання.

ЄС підтримуватиме Україну шляхом заохочення невпинного зближення її законодавства з законодавством ЄС, зокрема в таких сферах, як конкурентна політика, стандартизація та сертифікація,

права інтелектуальної власності, захист даних, митні процедури та охорона навколишнього середовища.

Україні пропонується покращати збір податків, унікаючи надзвичайних податкових амністій і податкових пільг для окремих галузей народного господарства.

ЄС, через програму TACIS, приділяє особливу увагу регіональним ініціативам, таким як ІНОГЕЙТ (міждержавний транзит нафти і газу в Європу) та ТРАСЕКА (транспортний коридор Європа - Кавказ - Центральна Азія), прагнучи до поліпшення економічного співробітництва в регіоні. ЄС збільшуватиме масштаби роботи в напрямку з'єднання українських транспортних систем (автомобільних і залізничних) із трансєвропейськими мережами.

Загалом, розвиток економічних стосунків України і ЄС та економічної інтеграції полягає у:

- лібералізації на взаємних засадах ринкових умов для доступу товарів України та ЄС, включаючи перегляд порушених ЄС антидемпінгових справ, формуванні передумов для поступового збалансування торгівлі між нашою державою і ЄС;

- наданні на засадах взаємності режиму найбільшого сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринки ЄС;

- допомозі у приєднанні України до СОТ;

- запровадженні єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки товаровиробників;

- взаємному скасуванні квот на імпорт і відмові від протекціоністських заходів щодо окремих товарів іншої сторони, включаючи торгівлю ядерними матеріалами.

Економічні зв'язки становлять значну складову у взаєминах України і ЄС. На сьогодні ЄС є другим за обсягом торговельним партнером України. Обсяг торгівлі України з країнами-членами ЄС вже у 1998 році становив близько 30 % зовнішньоторговельного обороту України.

На початок 2001 року в українській зовнішній торгівлі домінував товарообмін з країнами СНД, зокрема з Росією. Це пов'язано з тим, що стабільність України залежить від її зв'язків з Росією. Таким чином, як вважають експерти UCISS, відносини України з Європейським Союзом повинні розглядатися як невідокремлені від зв'язків ЄС з Росією.

Питома вага ЄС в зовнішній торгівлі України менша, ніж могла би бути за нормальних зовнішньоторговельних відносин. ЄС - відносно великий економічний майданчик, що знаходиться близько до України. Варто зазначити, що в економічному плані масштаби господарства Росії значно менші порівняно з ЄС. Сукупний обсяг ВВП ЄС в 50 разів перевищує обсяг ВВП Росії, тому основним зовнішньоторговельним партнером України має бути ЄС, бо потенційна частка Євросоюзу в українському експорті становить близько 50 %.

В структурі торгівлі України поступово відбуватимуться зміни, питома вага ЄС та інших індустріально розвинених країн збільшуватиметься, а країн СНД зменшуватиметься. На сьогодні країни СНД забезпечують близько 50 % українського імпорту, країни ЦСЄ - 9 %, а інші країни - 16 % від загального обсягу імпорту.

Угоди про вільну торгівлю між ЄС та іншими країнами, що не є членами ЄС, за відсутності такої угоди з Україною, можуть мати значний вплив на український експорт до ЄС, якщо взяти до уваги подібність структури експорту. *Наслідки вступу країн ЦСЄ до ЄС можуть бути несприятливими для українського експорту до ЄС. Однак малоймовірно, що ці наслідки будуть значимими.*

Угода про вільну торгівлю між Україною та ЄС не матиме суттєвого впливу на ринок ЄС в цілому, якщо взяти до уваги масштаби господарства України на сьогоднішній день. Це стосується як промислової, так і сільськогосподарської продукції. Ступінь подібності українського експорту до ЄС і експорту інших країн, що не є членами ЄС, дуже високий. Наслідки безмитного доступу українських товарів на ринок ЄС будуть найбільш несприятливими саме для цих країн. Країни ЦСЄ вже мають вільну торгівлю промисловими товарами з ЄС. Все це, разом з відносно низькими

тарифами, які застосовує ЄС, свідчить, що негативні ефекти переорієнтації торгівлі, викликані угодою про вільну торгівлю з ЄС, будуть незначними.

З часу підписання Римського договору (1957р.) Європейське співтовариство постійно прагнуло віднайти рівновагу між поглибленням і розширенням. Шість країн-засновників ЄС погодилися делегувати частину своїх повноважень наднаціональним інститутам проводити спільну політику в межах митного союзу.

Європейське співтовариство з 31 грудня 1992 року усунило практично всі обмеження на переміщення факторів виробництва. В межах Європейського співтовариства проведена гармонізація економічної політики країн-членів і утворений спільний ринок.

Відносно привабливими для України можна вважати такі основні напрямки діяльності Європейського співтовариства:

- 1) повна ліквідація внутрішніх обмежень на рух товарів, капіталу, послуг і трудових ресурсів;
- 2) проведення спільної торговельної політики; встановлення єдиних зовнішніх тарифів;
- 3) проведення спільної політики в галузі рибальства, сільського господарства і транспорту;
- 4) розробка і запровадження єдиної аграрної політики;
- 5) гармонізація систем правового забезпечення, уніфікація законодавства країн-членів;
- 6) розробку і проведення єдиної антимонопольної політики;
- 7) забезпечення режиму уникнення протизаконної конкуренції;
- 8) проведення єдиної промислової політики;
- 9) сприяння науковим дослідженням, вдосконалення технологій, утворення транс'європейських мереж;
- 10) допомога в підвищенні конкурентоспроможності країн-членів;
- 11) проведення єдиної політики в галузях енергетики, туризму, транспорту;

- 12) гармонізація національних валют, утворення єдиної валюти, а також поширення єдиної валюти на території нових членів;
- 13) спільна політика зі збереження природних ресурсів і навколишнього середовища;
- 14) узгодження і гармонізація політики в соціальній сфері; сприяння високому рівню зайнятості та соціального захисту, розвиток ефективної системи охорони здоров'я;
- 15) забезпечення високого рівня освіти і професійної підготовки.

Для України найбільш ефективним було б проведення двосторонніх переговорів і консультацій щодо участі нашої держави в Європейському співтоваристві. Перспективним вважасться посилення двостороннього співробітництва особливо з Великою Британією, Німеччиною, Францією, тому що саме ці держави будуть відігравати провідну роль в ЄС у ХХІ столітті.

Як відомо, умовами вступу до європейського інтеграційного простору, за вимогами Європейського валютного союзу (ЄВС), є:

1. Стабільні ціни. Рівень інфляції не повинен перевершувати середній показник трьох провідних у цьому відношенні країн більш ніж на 1,5 %.
2. Низькі відсоткові ставки. Довгострокові відсоткові ставки на позики з терміном погашення 10 років не повинні перевершувати більш ніж на два пункти середні показники трьох найбільш стабільних у цьому відношенні держав.
3. Стабільний валютний курс. Валюта країни-кандидата повинна не менше двох років бути включеною до європейської валютної системи й не бути девальвованою.
4. Низький дефіцит ВВП. Дефіцит сукупного держбюджету не повинен бути більше 3 %.
5. Обмежені борги. Загальна державна заборгованість не повинна перевершувати 60 % національного продукту.

За прогнозами експертів, Україна ще близько 20 років не буде відповідати означеним вище вимогам. Але для песимізму підстав

немає, бо співробітництво нашої держави з ЄВС може закласти необхідні підвалини до розробки ефективних моделей досягання відповідних критеріїв конвергенції.

Проаналізувавши всі запропоновані ініціативи ЄС, можна виокремити моменти, котрим необхідно приділити особливу увагу:

- 1) в пріоритетах ЄС немає ініціатив з розвитку науки в нашій державі, а без розвитку власних наукових шкіл, їх всілякої підтримки і захисту неможливо створити дієздатну економічну систему;
- 2) відсутнім є такий важливий елемент, як просування високотехнологічної продукції промисловості України на європейський ринок.

Представники європейських структур виокремлюють комплекс першочергових заходів для прискорення інтеграції України до ЄС. Переважна більшість з них на перше місце ставлять здійснення заходів по прискоренню надання Україні статусу країни з ринковою економікою. Серед важливих заходів зазначаються також: активізація процесу виконання УПС, набуття членства в СОТ, усунення обмежень на експортно-імпорتنі операції з країнами ЄС, участь України в спільних з Європейським Союзом економічних проектах (див. додаток).

На думку експертів, в Україні необхідно зняти більшу частину обмежень на діяльність іноземних інвесторів. А для цього реформаторам потрібна підтримка населення, яка буде можливою, якщо прибутки населення підвищуватимуться і більшість буде впевненою в тому, що вона має вагомий матеріальний прибуток від реалізації подібного сценарію.

Зважаючи на зазначене вище, наша держава повинна розраховувати на поетапну модель входження до ЄС, запрограмовану на тривалий період поступової адаптації та інтеграції в європейські економічні структури. Політика нашої країни має поєднувати двосторонні стосунки як з окремими державами ЄС і країнами-кандидатами, так і з окремими економічними організаціями.

Цілі України для інтенсивної інтеграції в ЄС, зважаючи на зазначене вище, виглядатимуть так:

Стратегія прислання України до ЄС на період до 2050 р.

Заходи	Термін	Коментар
1	2	3
Набуття статусу країни з ринковою економікою	2001-2002	Усунення небезпек істотних обмежень на шляху українських товарів на світові ринки, а також підйому анти-демпінгової маржі з 10 до 125 %
Вступ до СОТ	2003-2005	
Реалізація української частини зобов'язань за УПС	2005-2007	
Закінчення процесу наближення та уніфікації вітчизняного законодавства з нормами ЄС	2008-2010	Для реалізації цього заходу має сенс створити при науково-експертному відділі Верховної Ради сектори з аналізу законопроектів, що подаються, на відповідність стандартам ЄС
Врегулювання проблеми нелегальної імміграції, встановлення відповідного митного і прикордонного режиму з Росією	2010-2015	
Набуття асоційованого членства в ЄС	до 2015	

- створення нових елементів та вдосконалення існуючих інституційних основ взаємовигідного економічного, фінансового і науково-технічного співробітництва, що сприяло б динамізації та диверсифікації взаємної торгівлі, кооперації та залученню інвестицій;
- поступове налагодження взаємних зв'язків інтеграційного характеру з перспективою прогресуючого підключення України до загальноєвропейського інтеграційного процесу, одним з центрів якого має виступати ЄС;
- якнайкраще використання можливостей ЄС та його країн-членів (в першу чергу - Німеччини та Франції) для сприяння проведення Україною ринкових перетворень і створення соціально орієнтованого ринкового господарства;
- створення передумов для зміцнення економічної безпеки нашої держави в умовах значної залежності національної економіки від зовнішньоекономічного середовища;
- своєчасне і комплексне здійснення економічних і політичних заходів у межах самої України, необхідних для початку переговорів з ЄС щодо створення в перспективі зони вільної торгівлі.

На вересневому саміті "Україна-ЄС" 2001 року Євросоюз визнав європейський вибір України і наголосив на своїй повній повазі до цього вибору.

1	2	3
Лібералізація візового режиму з країнами ЄС з наступним приєднанням до Шенгенської угоди	2015-2020	
Активізація регіонального співробітництва прикордонних регіонів України та ЄС	2020-2025	
Міжгалузева кооперація вітчизняних підприємств і фірм з країн-членів ЄС	2025-2030	
Забезпечення відповідних умов для інвестування в Україну великими європейськими інвесторами	2030-2035	
Створення зони вільної торгівлі між ЄС та Україною	до 2040	
Вступ України до ЄС	до 2050	

ДЕАК Андраш

*науковий співробітник Центру
зовнішньополітичних досліджень
Інституту ім. Телекі Ласло
(м.Будапешт, Угорщина)*

УГОРЩИНА І ШЕНГЕНСЬКА ВЗАЄМОДІЯ *

Одним із найвідчутніших елементів наближення до приєднання Угорщини та країн Східної й Центральної Європи до Європейської Унії є вступ цих країн у Шенгенську зону. Безумовно, що Європейська інтеграція є одним із найделікатніших і найуразливіших питань. У цих країнах уже з середини 90-х років, а в країнах, що залишилися поза межами Євросоюзу останнім часом, справа Шенгенських кордонів стала предметом інтенсивних політичних дискусій. У суперечках, що набирають різкого загострення, стикаються часом цілком крайні погляди. На одному краї цих політичних дискусій зосереджуються надто негативні погляди, переконання, що ці явища обійти чи перебороти неможливо. У цьому прочитанні проблеми, застосування Шенгенських правових норм є неминучими і в цілому для Угорщини бажаними. А щодо проблем, які виникають при цьому, то вони носять не лише примусовий характер, але одночасно розцінюються і як корисне жертвоприношення. У такій оцінці цієї проблеми, з її негативами слід погодитися.

Друге, не менш крайнє прочитання Шенгенського явища, це – створення ним нової залізної завіси, нової стіни, що має відділити нас. Саме у цій аргументації, говорячи про наслідки, робиться непропорційний наголос. Згідно з такою філософією підходу до справи, Шенгенські правові норми можуть застосовуватися лише умовно, разом з їх хитрими вивертами. Таке тлумачення Шенгену,

* Доповідь представлена угорською мовою. Переклад здійснено співробітником Закарпатського філіалу НІСД п. Вашкебою І.М.

безумовно, робить його більш зрозумілим та толерантним, і особливо, якщо ми візьмемо до уваги ті думки, що виробилися у нашій свідомості про кордони у всій Східній Європі за останнє десятиріччя. Це поняття у суспільній думці мало, як відомо, архінегативне значення й оцінку, носило на собі ознаку своєрідної "шенгенофобії".

Водночас оті сумніви, що вимальовуються довкола Шенгенської проблематики є актуальними й релевантними із тієї точки зору, що залякування кордонами, після введення в життя юридично-правових норм ЄС, в результаті невмілого й автоматичного запровадження *acquis*, можуть стати реальністю.

Як свідчать оці дві наведені думки, які вже само собою мають крайній характер, Шенгенська проблематика безумовно занадто перебільшена. Заздалегідь робиться набагато більше практичних попереджувальних заходів, як це насправді потребує справа. Самі по собі Шенгенські вимоги й настанови далеко не такі вже значимі й важливі, як насправді це увійшло у суспільну свідомість. Сама Шенгенська угода (1985 рік) та Договір про введення її в життя (1990 рік), що належить до неї як невід'ємна частина, народилися у рамках юридично-правових домовленостей про співпрацю з Євросоюзом у галузі внутрішнього й правового співробітництва ще в кінці 70-х років. Юридичною нормою ЄС Шенгенська угода стала лише після підписання Маастріхтської угоди. При своєму становленні, центральною мотивацією введення її в життя було узгодження, уніфікація й стандартизація товарообміну, забезпечення безперервності пасажиро- та вантажопотоків, демонтаж внутрішніх кордонів. Кожен крок, що здійснюється зараз країнами-кандидатами в члени ЄС на своїх зовнішніх кордонах, переслідує саме ці цілі. Перед очима авторів цього важливого документа постійно мерехтять найголовніші його мотиви та цілі: безперервний товарообмін, безперешкодний пасажиропотік, дешевше транспортування, швидке оформлення документів з метою безтурботного перетину держкордону та вимога безнадмірного адміністрування цього процесу.

Водночас, Шенгенська угода по суті, торкається лише трьох

напрямів співробітництва: пасажиропотік та ввізова політика, справа про біженців і переслідування злочинності. Таким чином, Шенгенська угода не торкається ані митних справ, ані проблем тарифів при товарообміні; не займається цей документ і проблемами працевлаштування в країнах-членах ЄС, не вводить угода і антидемпінгових розпоряджень. Більше того, навіть у цих трьох зазначених сферах правові можливості угоди обмежені. Наприклад, компетенцію видачі віз терміном, що перевищує три місяці, угода адресує тій країні, яка видає такий документ. Кожна така вимога, яка часом приписується Шенгену і, насправді, може впливати на приєднання до Євросоюзу, не є з ним у безпосередньому й прямому взаємозв'язку, навіть не відноситься до тої тематики, що нами тут розглядається.

Інший, загальноприйнятий, однак помилковий стереотип, який так само пов'язаний із Шенгеном, що ніби цей документ докладно регулює в країнах-членах усе, аж до найменших подробиць. За цією схемою виходить, що ніби у питаннях пасажиропотоку для національної політики вже цілком немає місця, бо це наче справа усієї спільноти і, таким чином, саме Брюссель має відповідати за якісь, йому маловідомі й випадкові негативні явища. Доходить до того, що навіть національні виконавські органи, часом готові перекинути свою безпосередню відповідальність на Євросоюз. У такий спосіб за свої власні помилки і слабу професійну підготовку ці люди, знижуючи плечима, пальцем показують на Брюссель. У такий випуклості проблеми допущену ними помилку при виконанні звичайної, цілком нормованої бюрократичної процедури, вони бажають віднести свої помилки на шкоду Шенгену. І це в той час, як сама угода у переважній більшості випадків не винна у затримці чи призупиненні чогось.

Отже, таке розуміння справи є повністю хибним і безпідставним. Насправді ж, із введенням у життя Шенгенських домовленостей, при недбалому ставленні до справи, у національної політики країни-члена залишаються ще величезні можливості для розбазарювання й розтрати будь-яких позитивів цього документа. Однак він відкриває також широкі можливості для того, щоб

додати до його позитивів і добрих наслідків. При цьому одне слід мати на увазі: стратегія Шенгену не передбачає ніяких лазівок чи протиріч зі сталими приписами й розпорядженнями Євросоюзу. Це, по суті, такий собі "провізорний план дій", у якому достатньо можливостей для утвердження і здійснення національних переваг. Врешті-решт, саме ці національні пристосування вирішують усе те, у що саме перетворюються контрольно-перепускні пункти на державних кордонах (зовнішніх кордонах Шенгену): у спотворені адміністративні покалічені й знівечені шестипалі потвори й чудиська, що своїми бюрократичними процедурами гальмуватимуть пасажиро- та товаропотоки, чи перетворять КПП у таке робоче місце, де працівники сприятимуть тому, щоб усе йшло гладко, просто й легко, щоб тут можна розраховувати на нормальне ставлення до людини. Саме з цих міркувань у кожній країні, котрої це торкається, ставлення до Шенгену є своєрідним, часом цілком відмінним одне від одного. Кожній країні слід вибудувати своє національне відношення до Шенгенських вимог. Вплив Шенгену і його загальна оцінка насправді набагато менше залежить від Брюсселю, аніж від білатеральних зв'язків.

Щоб яскравіше проілюструвати можливості гнучкості національного пристосування, хотів би навести два показові, цілком полярні приклади. Безумовно, що жоден із них не є типовим, більше всього це дві протилежні крайності із певним просторовим зазором. Перший – то Велика Британія та Ірландія. Цей приклад безсумнівно помилковий тим, що ці дві держави не приєдналися до Шенгенських домовленостей і вплив цього документа прийняли лише частково, і тільки громадяни Євросоюзу. Для Лондона здавалось неприйнятними такі великі обмеження у відносинах із своєю колишньою колонією у питаннях пасажирського обміну і через те він не приєднався до Шенгенських домовленостей. Велика Британія і зараз зберігає і керується виключно своєю вівозовою політикою та політикою про біженців. Все це виглядає як факт хитрого уникнення від врегулювання Євросоюзом цих питань. Однак Брюссель змушений був проковтнути цю пігулку. Цим самим англійцям й

ірландцям вдалося створити в рамках Євросоюзу крайній прецедент.

Водночас слід додати, що Угорщина не може, та й не хоче наслідувати англійський шлях. Лондон, який завжди по-своєму розумів і трактував рішення спільноти Євросоюзу, міг собі дозволити подібну привілецію, а Шенген з тих пір став одним із наріжних каменів правового захисту євроспільноти. Для нових вступників до ЄС подібні вибрики не можна навіть уявити собі у принципі. Та насправді Будапешт цього й не хоче. Великобританія ж, у зв'язку з таким своїм вчинком, змушена була взяти на себе зобов'язання повністю фінансувати діяльність і розбудову кордону між собою та іншими державами-членами Євросоюзу. А Угорщина, повторюю, не бажає відмовлятися від переваг вільного прикордонного руху й обміну. Таким малим країнам як наша, та ряду інших країн-кандидатів із Східної та Центральної Європи, ще багато користі може дати той факт, що вони приєдналися до єдиної системи пасажиро- та товарообміну. Можливо більше ніж та, яку мають великі за розміром країни і які підтримують свої традиційні форми зв'язку. Будапешт бажає стати повноправним членом Євросоюзу і цим самим хоче досягти того, щоб не випасти із того політичного життя, яким живе уся спільнота Євросоюзу. Шенген це не щось ізольоване і самостійне, він є паростком того центрального елемента, що веде у напрямі до розвитку.

Інший приклад: Норвегія та Ісландія. Скандинавські країни уже заздалегідь до Євросоюзу виробили собі свої рамки вільного пасажирського руху під назвою "Союз Північного Паспорта". Ця домовленість потрапила у небезпеку із вступом у життя Шенгенських правил та із приєднанням до Євросоюзу Швеції й Фінляндії. Щоб уникнути труднощів, що випливають із цього, Норвегія та Ісландія, які не є членами Євросоюзу, просто практично приєдналися до Шенгенської угоди. У цьому зіграла роль воля країн, які щойно приєдналися, активне лобіювання цього процесу Стокгольмом, Гельсінкі та Копенгагеном. На це погодився і Брюссель, адже ці скандинавські держави нічим не відстали від інших країн-членів, ні своїм високим життєвим рівнем, ані низькою кримінальною

статистикою. Зрозуміло, що ніхто й не розраховував на те, що цей факт може призвести, наприклад, до збільшення потоку біженців із Норвегії чи Ісландії. І, нарешті, фінансове становище цих країн дало можливість відповідним чином обладнати й оснастити свої кордони усім необхідним для приєднання до системи ЄС. Цю точку зору слід завжди мати на увазі, пам'ятаючи про розміри суттєвих сумарних затрат, які треба понести при розбудові прикордонної зони.

Зрозуміло також, що такої можливості в Угорщини у відношенні до країн-сусідів немає. Ні економічне, ані соціальне її становище, та і власна її національна політика не дає такої можливості та й не ставить поки що за мету приєднання до Шенгенської угоди. І все ж, обидва ці приклади крайностей добре вказують на те, що існування само собою цього регулювання не передбачає їх автоматичне і диференційоване застосування. Виконуючи Шенгенські положення, у національній політиці залишається ще величезний простір і для самостійних дій. У кінцевому рахунку якраз ці, національні, нюанси вирішують те, як буде сприйнятий Шенген у двосторонніх відносинах. Євросоюз не диктує умов, у кількох містіях мають бути споруджені пункти переходу на держкордоні, як швидко і в який спосіб мають опрацьовуватися закордонні паспорти, як мають контролюватися й перевірятися інші проїзні документи чи, скажімо, як мають бути оформлені візи. Брюссель визначає лише контури всього цього а також те, за яких умов може бути запущено якусь особу на територію Євросоюзу. Адміністративна процедура, та дрібні питання, пов'язані з її виконанням то уже є завданням, котре вирішується на національному рівні. Це є тим колом проблем, де може проявитися саме національне забарвлення справи.

У випадку Угорщини Шенгенська проблематика розпочалася уже з самого початку запровадження Євросоюзу, тобто з середини 90-х років. Варто у цьому зв'язку констатувати, що негативні наслідки Шенгену проявляються в першу чергу із необхідністю запровадження візового режиму. Фактично це є тим найделікатнішим аспектом, котрий торкається долі дуже багатьох людей. Водночас слід додати, що з точки зору Угорщини громадяни більшості країн-

сусідів мають можливість скористатися безвізовим в'їздом у країни Євросоюзу. Серед них уже фігурує Словаччина та Словенія, а громадяни Угорщини вже зараз можуть їздити на територію країн Шенгенських домовленостей не оформляючи віз. Цей факт, незалежно від того, чи ці країни разом із Будапештом вступають до Євросоюзу чи ні, звільняє Шенген від виконання найнесприятливіших вимог – наслідків візової проблематики. У цих випадках усе коло проблем перетвориться у звичайне буденне питання необхідності упорядкування кордону, проходження товаропотоку та митного догляду. Тобто воно стає простим адміністративно-технічним питанням і втрачає свою політичну суть.

Із цього випливає, що вирішення Шенгенської проблематики для країн, які не приєднуються, набирає окрасу здобуття права на безвізовий в'їзд у країни Євросоюзу. Ці намагання сусідніх країн угорська зовнішня політика підтримує і підтримуватиме у майбутньому. Правда, це цілком теоретичне, скажімо так, гіпотетичне питання. У випадку Румунії, наприклад, ця проблема цілком актуальна, бо Бухарест найближчим часом може увійти у число тих, хто зможе скористатися цими перевагами. Безумовно, що якщо в Брюсселі у майбутньому може виникнути питання про необхідність надання безвізового режиму для України, тоді Будапешт це так само підтримуватиме. Саме з цих міркувань Угорщина всіляко вітала б усі існуючі між Євросоюзом та Україною контакти з цих питань, модернізацію й прискорення системи прикордонного обороту, спрощення проведення адміністративно-контрольних формальностей. Із цієї точки зору, якщо термін запровадження візового режиму буде коротким, Євросоюз та Угорщина схильні будуть політично, фінансово та професійно допомогти вирішити цю проблему.

Перенесення Шенгенських кордонів на Схід, усе більше розширення їх правових норм, безумовно, є спільним інтересом для всіх. Думка про безвізовий режим між Україною та Євросоюзом, з точки зору Будапешта, є не тільки раціональною, але й потрібною. Не сьогодні-завтра оминуть її буде просто неможливо. Лише це може створити необхідну основу й підтримку у цьому просторі для спільного розвитку і розбудови кордонів.

Очевидним є й те, що найближчим часом Будапештові слід буде виходити з того, що Шенгенські юридично-правові норми передбачають також введення візового режиму із більшістю сусідніх країн і серед них – з Україною. Як пільговий наслідок, що покликаний полегшити становище, є прийняття закону про статус закордонного угорця. Оце юридичне явище, безумовно, розвинулося й виплило із Шенгенської проблематики. Керівним у його створенні став пошук рішень і відповідей на злободенні питання полегшення негативних наслідків введення візового режиму. Одночасно це і реакція на всю Шенгенську проблематику. Зрозуміло, що на далеку перспективу це не є найкращим рішенням, адже під дію названого закону підпадають лише етнічні угорці. Таким чином, це дасть якусь користь лише 150 тисячам угорців України і не стосуватиметься інших 50-ти мільйонів її громадян. І все ж, цей юридичний документ є чимось суттєво більшим аніж оті негативи, що пов'язані із вступом Угорщини до Шенгену та до Євросоюзу. Фактом є й те, що закон не наносить ніякої шкоди самій Україні. Будапешт буде оминати усе деструктивне й дискримінаційне, що несе у собі застосування в життя цього документа.

Одночасно у розвиткові прикордонного простору, де проживає угорське населення, не станеться особливих змін, а та допомога, яку надає Будапешт, за своїми власними зобов'язаннями, триватиме і надалі. Найбільше, що може зробити угорський уряд для поліпшення благополуччя своєї діаспори, це – створення необхідних умов для її кращого життєзабезпечення й існування, це продовження інтенсивного розвитку існуючої з Угорщиною інфраструктури.

А та адресна підтримка, яка надається зараз угорцям за кордоном праматірної країни, аж ніяк не передбачає припинення Будапештом незалежної від національної приналежності допомоги, що виділяється на розвиток територій, де компактно проживає угорська діаспора. Закон про статус закордонного угорця – то лише додатковий елемент більш широкої національної політики Угорщини, вигодами якою Україна може скористатися.

Однак це абсолютно не означає, що із введенням у життя цього

закону Шенгенські приготування вичерпуються. Вони залишаться просто у рамках національної політики. Тобто це лише одна частина, а точніше кажучи виокремлений елемент процесу адаптації. Угорщина зацікавлена у тому, щоб на Шенгенських кордонах кожен якнайшвидше і з найменшими затратами міг пересікти їх. В інтересах цього, узгоджено із приписами Євросоюзу та використовуючи фінансову допомогу Брюсселя, розпочалася розбудова угорсько-українського кордону, модернізація його технічного оснащення, територіальне розширення КПП, ріст пропускну здатності. При цьому треба було виправити відставання більше як одного десятиріччя. Мало ймовірно, що усе це швидко і безперешкодно змогло б статися без підтримки Євросоюзу. І то вже певно, що виконання такого обсягу робіт по розширенню й розвитку зайняли б не менше десятиріччя, коли б довелось опиратися виключно лише на свої сили і засоби.

На основі викладеного можна заявити, що в разі, якщо політика спільно із фаховою дипломатією звертатиме достатню увагу на увесь спектр проблематики Шенгену, відповідним чином підготує запровадження його вимог, створить для цього адміністративні й фінансові основи, тоді шенгенські кордони набиратимуть, головним чином, позитивні якості. Прикладом цього може служити ділянка угорсько-австрійського кордону, перетворення якого у Шенгенський полегшило і дало можливість прискорити процес його перетину. При всьому цьому, безумовно, є і негативні наслідки, які протягом короткого часу важко оминути цілком. Однак у перспективі їх можна перебороти, а перешкоди, які тут накопичилися, можна розв'язати. І позбавлення від цих труднощів має стати спільним інтересом дипломатії Євросоюзу, Угорщини та України. Саме із цих міркувань питання зовнішніх Шенгенських кордонів залишається відкритим, бо вони поступово просуваються й наближатимуться на Схід країни. На них постійно спрощуватиметься процедура оформлення документів, зростатиме культура обслуговування, розширятимуться й інші можливості. Та навіть у цих умовах питання про кордони і надалі залишатиметься на порядку денному.

СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІСЛЯ ВВЕДЕННЯ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ *

1. Schengen aquis a Slovensko

- Základnou prioritou zahraničnej politiky SR je vstup do Európskej únie, ktorý predpokladá harmonizáciu pravidiel a postupu v rôznych oblastiach vzťahov vrátane v oblasti víz. Každému je všeobecne známe posledné Nariadenie Rady Európskej únie č. 539/2001 z 15. marca 2001 o zozname tretích krajín, ktorých občania musia mať víza pri prekročení vonkajších hraníc a krajín, ktorých občania sú z tejto požiadavky vyňatí; chcem len dodať, že Ukrajina sa nachádza na prvom zozname a Slovensko na druhom.
- Schengen je súčasťou 24. kapitoly (z celkového počtu 29 kapitol) prístupových rokovanií „Justice and Home Affairs“. Táto kapitola sa týka harmonizácie legislatívy a inštitucionálnej politiky s EÚ v nasledujúcich trinástich oblastiach:
 - vízová politika
 - kontrola vonkajších hraníc
 - migrácia (prijímanie, readmisia a vyhostenie osôb)
 - azylová politika
 - Schengenský informačný systém
 - boj proti organizovanému zločinu a policajná spolupráca

* На прохання доповідача текст доповіді подається в оригіналі – словацькою мовою.

- boj proti podvodom
 - boj proti korupcii
 - boj proti drogám
 - boj proti terorizmu
 - colná spolupráca
 - súdna spolupráca v trestných veciach
 - súdna spolupráca v civilných veciach
- SR odovzdala svoju negociačnú pozíciu k tejto kapitole 8. decembra 2000. Kapitola ešte nie je uzavretá. Schengen predstavuje iba časť tejto kapitoly a týka sa najmä otázok spätých s ochranou vonkajšej hranice budúcej rozšírenej EÚ a pohybu osôb, služieb a tovarov cez túto hranicu. Víza sú iba jednou z častí problematiky Schengenu.
 - Slovenská republika realizuje vízovú politiku v spolupráci s višegradskými krajinami a tiež - v rámci twinningového programu - s Rakúskom, do ktorého sa má zapojiť aj Taliansko; štáty V4 podpísali vo Varšave v roku 1999 memorandum o spolupráci medzi konzulárnymi odbormi a spolupráca s Rakúskom a Talianskom s cieľom harmonizovať vízovú politiku s Európskou úniou vyplýva zo záverov z porady expertov Európskej únie pre vízovú politiku tiež z roku 1999. Chcem tým zdôrazniť, že v rámci vízovej politiky je dôveryhodnosť Slovenskej republiky predmetom záujmu susedných štátov i Európskej únie, čo len znova potvrdzuje naše očakávania v tejto oblasti; ak by tomu tak nebolo, potom by sa to prinajmenšom míňalo nášmu strategickému integračnému cieľu.
 - Aj v oblasti techniky udeľovania víz koordinuje Slovenská republika svoje aktivity s krajinami Európskej únie. Zavedenie udeľovania víz formou vízovej nálepky umožňuje vyššiu ochranu udeľovaných víz pred falšovaním vďaka ochranným opatreniam, čo bolo dopracované aj v novelizácii Smernice Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o vízach. Jednou z hlavných priorít v technickej oblasti v roku 2001 je aj zavedenie on-line systému na vydávanie víz v súlade s

termínovanou úlohou negociačnej kapitoly 24 „Vnútro a spravodlivosť“, ktorý by mal byť komplexne zabezpečený - v závislosti na nevyhnutných finančných, materiálnych a personálnych možnostiach - v roku 2001.

2. Zavedenie vízového režimu

- Otázka zavedenia vízovej povinnosti pre občanov Ukrajiny sa začala na Slovensku verejne diskutovať v novembri 1998. Nastolil ju minister zahraničných vecí ČR Jan Kavan počas návštevy v Bratislave, keď vyhlásil, že: „ČR nepristúpi na sprisnenie hraničného režimu na hraniciach so Slovenskom, ak Slovensko sprisní kontrolu na slovensko-ukrajinských hraniciach a zamedzí tak prechodu nelegálnych migrantov cez túto zelenú hranicu“.¹
- Prvý zo slovenských štátnych úradníkov, ktorý verejne reagoval na nastolenú otázku bol štátny tajomník MZV SR Ján Figel'. Okrem nevyhnutnosti koordinovať postup SR s ČR tak, aby nevznikla schengenská hranica na česko-slovenskej hranici, uviedol „integračný“ argument: vzhľadom na to, že SR sa chce stať členom EÚ, musí zosúladiť svoju vízovú politiku s EÚ.² V polovici roku 1999 začali predstavitelia slovenskej vlády, okrem politických, používať i vecné argumenty pre zdôvodnenie zavedenia vízového režimu s Ukrajinou. Podľa Jána Figela, ak Slovensko zavedie v budúcnosti vízovú povinnosť voči niektorým krajinám, nebude to výsledok neúspešnej či nedôveryhodnej zahraničnej politiky týchto krajín, ale konkrétny spôsob ochrany našich štátnopolitických záujmov. To, voči čomu Slovensko musí prijímať účinné kroky, je predovšetkým nelegálna migrácia a organizovaný zločin.³ Minister vnútra Ladislav Pittner dodal ďalší argument: „Jedným z dôvodov na zavedenie vízovej povinnosti je aj ochrana trhu práce, keďže Ukrajinci sú ochotní pracovať za oveľa nevýhodnejších podmienok ako občania SR.“⁴
- Ako sme spomínali, 15. marca 2000 nasledovalo rozhodnutie vlády SR o zavedení vízovej povinnosti voči Ukrajine s platnosťou od 28. júna a voči RF, Bielorusku a Kube od 1. januára 2001.⁵ Vláda Ukrajiny odpovedala recipročne. V apríli rozhodla o zavedení víz pre občanov

SR s platnosťou od 28. júna 2000, napriek tomu, že v rovnakom čase počas summitu prezidentov SEI v Balatonfürede prezident Leonid Kučma na otázku redaktora Pravdy uviedol: „Zatiaľ ich (viza – autor) zavádzať nebudeme. Budeme rozumnejší“.⁶

3. Kauza readmisná dohoda

- V hodnoteniach ukrajinských predstaviteľov ohľadom „vízového“ rozhodnutia vlády SR bolo možné vybadať podobnú roztrpčenosť ako i v reakcii slovenských predstaviteľov po diplomatickej prehre s Ukrajinou na pôde OSN v októbri 1999. S otázkou zavedenia víz priamo súvisí ďalší problémový bod slovensko-ukrajinskej agendy – tzv. kauza vypovedania readmisnej dohody zo strany Ukrajiny.
- 4. októbra 2000 sa vláda Ukrajiny rozhodla vypovedať readmisnú dohodu so Slovenskom. Vo vyhlásení MZV Ukrajiny sa uvádza jediný argument zdôvodňujúci tento krok: realizácia dohody je jednostranná a nevýhodná pre Ukrajinu, pretože v roku 1999 Slovensko vrátilo 2.189 nelegálnych migrantov a Ukrajina na Slovensko iba desať.⁷ Dôveryhodnosť tohto argumentu bola spochybiteľná napríklad faktom, že napr. Maďarsko vracia na Ukrajinu viac nelegálnych migrantov a napriek tomu, Ukrajina sa nerozhodla vypovedať readmisnú dohodu s Maďarskom ale so Slovenskom. Skutočné motívy ukrajinského kroku bolo potrebné hľadať inde. Ak by motívom ukrajinského kroku malo byť zavedenie víz zo strany SR a nevýhodnosť realizácie readmisnej dohody v roku 1999, logické by bolo ak by Ukrajina k jej vypovedaniu pristúpila v júni, prípadne v prvom polroku a nie v októbri 2000.
- Vypovedanie readmisnej dohody bolo pokračovaním série nedorozumení medzi Ukrajinou a Slovenskom v rokoch 1999-2000 (OSN, plynovod Jamal 2, dostavba KŤUK a pod.). Je síce pravda, že Ukrajina neodoslala Slovensku nótu o vypovedaní dohody, takže nezačala plynúť výpovedná lehota. Na strane druhej, rozhodnutie vlády Ukrajiny zo 4. októbra 2000 nebolo zrušené a zostalo v platnosti. Podľa odhadu slovenského ministerstva vnútra, v prípade, že Ukrajina skutočne vystúpi z readmisnej dohody zo Slovenskom a prestane odberať nelegálnych migrantov, súvisiace náklady slovenskej by vyrástli o 300 mil. Sk ročne.⁸

4. Skúsenosti z fungovania vízového režimu

A) Dopady vízového režimu

- **Obchod a hospodárska spolupráca;** štatistické údaje Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky dokumentujú vývoj slovensko-ukrajinských obchodných vzťahov za posledné roky z pohľadu Slovenska nasledovne:

1997 - vývoz na Ukrajinu	9.003, 9 mil. Sk
- dovoz z Ukrajiny	9.594,3 mil. Sk
1998 - vývoz na Ukrajinu	6.993,4 mil. Sk
- dovoz z Ukrajiny	8.448,2 mil. Sk
1999 - vývoz na Ukrajinu	5.642,5 mil. Sk
- dovoz z Ukrajiny	6.049,2 mil. Sk
2000 - vývoz na Ukrajinu	6.797,2 mil. Sk
- dovoz z Ukrajiny	8.732,3 mil. Sk

- Za tri mesiace roku 2001 sa vývoz zo Slovenska na Ukrajinu realizoval v sume 1.310,5 mil. Sk.- a dovoz z Ukrajiny v hodnote 2.362,5 mil. Sk.- Ak budeme narábať s týmito číslami vo vzťahu k vízovému režimu, dôjdem k záveru, že podľa tejto štatistiky vzájomná obchodná bilancia zaznamenala recesiu v „bezvízových“ rokoch 1998-1999, pričom v roku 2000 - roku zavedenia vízových vzťahov - ju nahradila konjunktúra; kvôli objektivitě treba však dodať, že za tri mesiace tohto roku dovoz z Ukrajiny poklesol v porovnaní s rovnakým minuloročným obdobím o 15,2% a vývoz zo Slovenska o 33,7%, avšak zreteľnejšia bude koncoročná štatistika.
- **Zníženie počtu osôb prekračujúcich spoločnú štátnu hranicu;** Jurij Rylač, veľvyslanec Ukrajiny - rozhovor, ktorý poskytol slovenskému denníku Pravda 1. marca 2001; v ňom okrem iného uvádza: „Nie je žiadnym tajomstvom, že vízový režim sa odzrkadlil v poklese vzájomnej návštevnosti. Podľa údajov uverejnených v slovenskej tlači sa počet ľudí, ktorí prekročili našu spoločnú hranicu po zavedení vízového režimu,

znižil o 75%. Malo to negatívny dopad predovšetkým na obchodovanie v prihraničných oblastiach, na turistiku či príbuzenské vzťahy a oblasť kultúry. Pokles návštevnosti si vyžiadal korekcie v osobnej autobusovej i železničnej doprave. Dokonca pravidelné letecké spojenie medzi našimi krajinami sme museli zrušiť ešte v júli minulého roku. Záujem pasažierov sa potom sústredil na Poľsko a Maďarsko“.

- **Turistický ruch;** reálne dopady zavedenia vízového režimu na turistiku si vyžadujú dlhšie hodnotiace obdobie, nie jednu zimnú sezónu. Príčinou poklesu počtu ukrajinských turistov minulú zimu bolo zavedenie víz alebo absolútny nedostatok snehu vo Vysokých Tatrách? Alebo snáď fakt, že za tie isté peniaze nachádzajú lepšie podmienky v Rakúsku a v iných krajinách? Globálne štatistiky o počte turistov sú zavádzajúce. Nemožno ignorovať, že do zavedenia vízového režimu ukrajinskí občania cestovali na Slovensko na základe voucherov, ktoré predávali výhradne cestovné kancelárie; tým bol štatisticky každý ukrajinský občan, ktorý prešiel cez hranicu a nešiel na Slovensko služobne, považovaný za turistu. Štatisticky tak boli za turistov vykazovaní i priekupníci živiaci sa nelegálnym prevozom tovaru cez hranice a občania vykonávajúci nelegálnu prácu na území Slovenska, pričom počty takýchto „turistov“ neboli malé; zavedenie vízového režimu malo za cieľ obmedziť tieto negatívne javy, čo sa aj dosiahlo a možno je to práve o tých 70%.
- **Trestná činnosť;** treba povedať, že zavedenie víz vo vzťahu k Ukrajine neprinieslo až tak výrazný pokles trestnej činnosti vykonávanej občanmi Ukrajiny ako sa pôvodne očakávalo. Nepochybne to však vyplýva aj z toho, že na hraničných priechodoch s Ukrajinou bol zaznamenaný znížený počet osôb prichádzajúcich na územie Slovenskej republiky. Podľa údajov za uplynulý rok počet občanov Ukrajiny vyhostených zo Slovenska za porušenie zákona o pobyte cudzincov predstavoval 3.677 osôb v I. polroku 2000 (mesačný priemer 600 osôb), pričom v mesiaci jún to bolo 1.104 osôb a v auguste už „len“ 495 osôb; zavedenie vízovej povinnosti voči Ukrajine teda z tohto hľadiska pozitívne ovplyvnilo vnútornú bezpečnosť štátu - i keď nedošlo k výraznému poklesu kriminality páchanej ukrajinskými štátnymi príslušníkmi, koordinácia opatrení na úseku vízovej praxe s Českou republikou rozhodne prispela k tomu, že nedošlo k jej nežiadúcemu nárastu.

- **Prihraničné regióny;** na druhej strane je pravda, že z ľudského hľadiska najcitlivejšie pocítili dopad zavedenia vízového režimu v prihraničných regiónoch. Rodiny, ktoré dlhé roky za bývalého režimu sa nemohli stretávať, si za desať rokov zvykli a zavedenie víz, najmä poplatok spojený s jeho udelením, považujú opäť za prekážku na ceste normálneho rodinného života; negatívny dopad vízovej povinnosti v tejto oblasti bol minimalizovaný spomínanou medzivládnu dohodou o liberalizácii vízového režimu.

B) Liberalizácia vízového režimu

- Od 1. marca 2001 platí dohoda o liberalizácii vízového režimu, ktorá vymedzuje početné kategórie profesných skupín a občanov, ktorí sú oslobodení od platenia vízových poplatkov buď celkom (posádky civilných lietadiel, riečnych a námorných plavidiel, pracovníci vlakových, chladiarenských a lokomotívnych posádok, vodiči pravidelných linkových autobusových spojov a osoby v prihraničných oblastiach, ktoré spĺňajú určité podmienky, deti do 16 rokov, členovia rodín pracovníkov zastupiteľských úradov, študenti študujúci na základe dvojstranných zmlúv, pracovníci orgánov štátnej správy pri splnení určitých podmienok, veteráni II. svetovej vojny a osoby cestujúce na územie druhého štátu z humanitárnych dôvodov) alebo platia len 50%-nú poplatkovú sadzbu (osoby z oblasti školstva, kultúry, umenia, cirkví a športu pri splnení určitých podmienok a osoby navštevujúce hroby blízkych).

5. Spolupráca pri boji s nelegálnou migráciou

Vypovedanie readmisnej dohody zo strany Ukrajiny

- Prijímanie a odovzdávanie osôb, ktoré na územie SR nezákonne prenikli z územia Ukrajiny sa uskutočňuje na základe Dohody medzi vládami Slovenskej republiky a Ukrajiny o odovzdávaní a prijímaní osôb cez spoločné štátne hranice (ďalej len Dohoda) a Vykonávacieho protokolu k nej. Tieto dokumenty boli podpísané dňa 14. 10. 1993 a platnosť nadobudli 28. 3. 1994.

- Dňa 5. 10. 2000 obdržal Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len úrad) informáciu Veľvyslanectva SR v Kyjeve, že vláda Ukrajiny dňa 4. 10. 2000 na svojom zasadnutí rozhodla o vypovedaní Dohody. Neoficiálne a prostredníctvom médií ukrajinská strana zdôvodnila svoje rozhodnutie ako reakciu na vypovedanie zmluvy o bezvízových cestách občanov oboch štátov. V súlade s ods. 2 čl. 13 Dohody, táto by mala stratiť platnosť po uplynutí šiestich mesiacov od prijatia oznámenia o jej vypovedaní, doručeného diplomatickou cestou. Týmto spôsobom zatiaľ oznámenie o vypovedaní Dohody doručené nebolo.
- V roku 1999 bol výkon readmisie vykonávaný v súlade s citovanou Dohodou, pričom iba malý počet neprevzatých migrantov musel byť riešený na úrovni hraničných splnomocnencov. Pri vyhodnotení spolupráce hlavných hraničných splnomocnencov za rok 1999 bolo konštatované, že ukrajinská strana prevzala všetky osoby, ktoré jej slovenská strana navrhla na prevzatie. V roku 2000 a najmä po zavedení vízovej povinnosti dňa 28. 6. 2000 zaznamenávajú slovenské pohraničné orgány zvýšený počet readmitovaných osôb, o ktorých bolo ukrajinskými pohraničnými orgánmi rozhodnuté, že nebudú prijaté späť na Ukrajinu.

Situácia na slovensko-ukrajinskej hranici

- Prehľad o počte zadržaných, prijatých a neprijatých osôb z tretích štátov, ktoré na územie Slovenskej republiky prenikli z územia Ukrajiny:

Obdobie	Kraj	Počet zadržaných	Prijaté osoby	%	Neprijaté osoby	%
Rok 2000						
január – október	Košice	728	720	98,8	8	1,1
január – október	Prešov	375	155	41,3	220	58,7
Spolu (9 mesiacov)		1103	875	79,3	228	20,7
1. - 27. októbra	Košice	28	4	14,3	24	85,7
1. - 27. októbra	Prešov	104	10	9,6	94	90,4
1. - 27. október (spolu)		132	14	10,6	118	89,4
1. január – 27. október		1235	889	71,9	346	28,0

- Z uvedeného prehľadu vyplýva, že za 9 mesiacov roka 2000 preniklo z územia Ukrajiny do SR celkom 1.103 migrantov. Z toho počtu Ukrajina prijala späť 875 osôb, t.j. 79,3 %. Za 27 októbrových dní bolo v SR zadržaných 132 migrantov, ktorí nelegálne prenikli z Ukrajiny na územie SR. Z uvedeného počtu bolo na Ukrajinu prijatých 14 osôb, čo predstavuje 10,6 %. Z uvedeného zároveň vyplýva, že od začiatku októbra ukrajinská strana odmieta prijať 89,4 % nelegálnych migrantov.
- Vzniknutá situácia na štátnych hraniciach s Ukrajinou bola predmetom rokovaní hraničných splnomocnenov a ich pomocníkov na obidvoch stranách. V hodnotenom období bolo uskutočnených 64 hraničných schôdzok. Ani po prijatých opatreniach a záveroch schôdzok sa situácia výraznejšie nezlepšila a ukrajinská strana pokračovala v odmietaní prijímať osoby, ktoré z jej územia nelegálne prenikli na územie SR. V jednotlivých prípadoch (keď sa jednalo o preniknutie väčšieho počtu osôb a dôkazy poskytnuté slovenskou stranou boli ukrajinskou stranou odmietnuté), bol o objektívne posúdenie predložených dôkazov ako aj celého prípadu požiadaný hlavný hraničný splnomocnenec Ukrajiny. V jeho odpovedi sa skonštatovalo, že preverkou na ukrajinskej strane sa nepotvrdilo narušenie hranice ani porušenie povinností ukrajinských pracovníkov a záver znel, že ukrajinská strana migrantov neprevezme.

Problémy spolupráce na slovensko-ukrajinskej hranici

- Z vyjadrení pracovníkov odborov hraničnej a cudzineckej polície KR PZ Košice a Prešov vyplýva, že ich kolegovia na ukrajinskej strane rôznymi spôsobmi sťažujú hraničnú spoluprácu, čo má za následok odmietanie preberať migrantov, ktorí nelegálne prenikli z ich územia na územie SR. (V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že väčšina migrantov býva zadržaná v blízkosti štátnych hraníc s Ukrajinou, samotný tento fakt už potvrdzuje ich prechod z ukrajinskej strany nakoľko po prekonaní hraníc s Maďarskom by sa nevystavovali nebezpečenstvu zadržania v blízkosti hraníc s Ukrajinou. Prechod cez ukrajinsko-slovenskú hranicu potvrdzujú ich výpovede po zadržaní. Pre ukrajinskú stranu to nie sú postačujúce argumenty a ignorujú aj výpoveď slovenského prevádzkača, ktorý bol

zadržaný spolu so 16 migrantami. Prípád sa stal dňa 19. 10. 2000 pri obci Koňuš, pričom ukrajinské pohraničné orgány 16 Afgancov odmietli prijať).

- Najčastejšie spôsoby vytvárania problémov a komplikácií pri komunikácii s pracovníkmi pohraničných útvarov:
 - nie sú ochotní komunikovať po telefóne (nezdvíhajú telefón a vyhovávajú sa na neprítomnosť kompetentného pracovníka),
 - nereagujú na ponuky prevziať narušiteľov hranice zasielané im faxom. Je potrebné niekoľkokrát telefonicky urgovať alebo o pomoc požiadať priamo hlavného splnomocnenca, resp. niektorého z hraničných splnomocnenov,
 - nedostávajú sa na dohodnuté hraničné schôdzky a to aj v prípadoch ak ich oni sami navrhnu,
 - na hraničných schôdzkach odmietajú prijímať občanov tretích štátov, čo zdôvodňujú tým, že ich signálna stena nebola porušená a na ich území sa nenašli stopy po narušiteľoch (tu je nutné poznamenať, že ak sa hraničná schôdzka niekoľkokrát oddiali, stopy pod vplyvom poveternostných zmien zaniknú a v jesennom období zapadajú listím).
- Neochota plniť Dohodu a ignorovanie povinností z nej vyplývajúcich je zreteľná aj z prístupu hlavného hraničného splnomocnenca Ukrajiny, ktorému hlavný hraničný splnomocnenec SR dňa 17. 10. 2000 zaslal žiadosť o spoločné stretnutie. Ukrajinská strana mala na žiadosť reagovať a zaslať odpoveď do 48 hodín (ods. 1,2,3 čl. 10 Zmluvy medzi SR a Ukrajinou o režime na slovensko-ukrajinských štátnych hraniciach, spolupráci a vzájomnej pomoci v hraničných otázkach). Nestalo sa tak a až po opakovaných telefonických urgenciách ukrajinská strana dňa 27. 10. 2000 (po 10 dňoch) oznámila, že súhlasí so stretnutím dňa 2. 11. 2000 (hlavného hraničného splnomocnenca Ukrajiny neospravedlňuje skutočnosť, že bol na zahraničnej služobnej ceste, na žiadosť slovenskej strany mal zareagovať jeho zástupca).

6. Zhrnutie

(A): vízový režim

- Ukrajinská strana i naďalej zastáva názor, že Slovensko mohlo s podobným krokom „počkať“, podobne ako sa rozhodli urobiť Maďarsko a Poľsko. Na strane druhej, zdá sa, že v ukrajinskom stanovisku začína postupne prevládať pochopenie, že zavedenie víz zo strany SR je priamym dôsledkom rozdielnej úrovne približenia sa Slovenska a Ukrajiny k Európskej únii. Skutočnosť, že Ukrajina sa nachádza na „vízovom“ zozname krajín EÚ je hlavným a ťažko spochybiteľným argumentom slovenskej strany. Závisí od Ukrajiny a od úspešnosti jej politik v oblasti vnútornej transformácie, ako rýchlo priblížia Ukrajinu k EÚ a v akej miere odpadnú dôvody pre jej zotrvávanie na „vízovom“ zozname EÚ. Až potom sa vytvoria predpoklady na opätovné zrušenie vízového režimu medzi Slovenskom a Ukrajinou.
- Ukrajinská strana spochybňuje všetky ostatné argumenty, - okrem integračného, - ktorými SR zdôvodnila rozhodnutie zaviesť víza pre občanov Ukrajiny: ochrana trhu práce, vysoký podiel občanov Ukrajiny na páchaní trestnej činnosti na území SR a boj s nelegálnou migráciou. Ročné skúsenosti z fungovania vízového režimu dokazujú opodstatnenosť ukrajinských protiargumentov: na Slovensku sa neznižila nezamestnanosť ani kriminalita občanov Ukrajiny na území SR, ktorá bez tak predstavuje relatívne malé percento a s nelegálnou migráciou z trech krajín nemá vízový režim v bilaterálnych vzťahoch prakticky žiadnu priamu súvislosť. Na strane druhej, údaje o vzájomnom obchode vyvracajú ukrajinské argumenty, že zavedenie vízového režimu vytvorilo citeľné prekážky pre hospodársku spoluprácu. Naopak, v prvom roku fungovania vízového režimu došlo k rastu vzájomnej obchodnej výmeny. Zároveň, obidve strany sa zhodujú, že vízový režim negatívne poznamenal najmä „malý obchod“ v pohraničných oblastiach, pričom slovenská strana argumentuje ako pozitívnym dôsledkom, že sa vytvorili prekážky pre nelegálny prevoz tovaru cez štátnu hranicu a čierny obchod.
- Po roku fungovania vízového režimu obidve strany uznali, že jeho zavedenie najviac postihlo pohraničné oblasti a dohodli sa na liberalizácii vízového režimu pre vybrané kategórie osôb. Je možné akceptovať názor

ukrajinskej strany, že slovenskej strane trvalo príliš dlho než pristúpila k rokovaniam o liberalizácii, ktoré ukrajinská strana navrhovala do samotného počiatku. Liberalizovaný vízový režim vstúpil do platnosti 1. marca 2001.

- Od 1. marca 2001 platí dohoda o liberalizácii vízového režimu, ktorá vymedzuje početné kategórie profesných skupín a občanov, ktorí sú oslobodení od platenia vízových poplatkov buď celkom (posádky civilných lietadiel, riečnych a námorných plavidiel, pracovníci vlakových, chladniarskych a lokomotívnych posádok, vodiči pravidelných linkových autobusových spojov a osoby v prihraničných oblastiach, ktoré spĺňajú určité podmienky, deti do 16 rokov, členovia rodín pracovníkov zastupiteľských úradov, študenti študujúci na základe dvojstranných zmlúv, pracovníci orgánov štátnej správy pri splnení určitých podmienok, veteráni II. svetovej vojny a osoby cestujúce na územie druhého štátu z humanitárnych dôvodov) alebo platia len 50%-nú poplatkovú sadzbu (osoby z oblasti školstva, kultúry, umenia, cirkvi a športu pri splnení určitých podmienok a osoby navštevujúce hroby blízkych).
- Rozdielny je prístup obidvoch strán k procesu ďalšej liberalizácie vízového režimu. Ukrajina nalieha na postupnom prehľbovaní liberalizácie, zatiaľ čo slovenská strana v tejto otázke zaujíma zdržanlivý postoj. V horizonte najbližších rokov je ťažké očakávať nejakú ďalšiu zásadnú liberalizáciu vízového režimu, avšak ani vylúčiť dohody v niektorých konkrétnych otázkach v súlade s vývojom praxe uplatňovania vízového režimu a prípadnej zhody záujmov obidvoch strán. V každom prípade, možné zrušenie vízového režimu vo vzájomných vzťahoch v dlhodobej perspektíve, závisí predovšetkým od schopnosti Ukrajiny realizovať vnútorné reformy a priblížiť sa EÚ natoľko, aby odpadli dôvody pre jej zotrvávanie na „vízovom zozname“ členských krajín únie.

Zhrnutie

(B): Nelegálna migrácia

- Podľa vyjadrení oficiálnych predstaviteľov i odborníkov z obidvoch strán je možné urobiť záver, že Ukrajina i Slovensko si uvedomujú

nevyhnutnosť prijatia účinných opatrení na boj s nelegálnou migráciou na spoločnej štátnej hranici. Tento jav, ktorý sa stal jednou z najvýznamnejších oblastí aktivity medzinárodného organizovaného zločinu, predstavuje bezpečnostnú hrozbu z hľadiska národných záujmov Slovenska i Ukrajiny a patrí medzi priority spoločnej bezpečnostnej a zahraničnej politiky EÚ, ktorá má priamy súvis s vnútornou bezpečnosťou európskych krajín. Slovensko a Ukrajina sa nachádzajú na jednej z hlavných trás nelegálnej migrácie vedúcej z oblasti strednej Ázie a stredného Východu do vyspelých krajín západnej Európy. Obidve strany prijímajú rad opatrení s cieľom čeliť nelegálnej migrácii a priblížiť svoje vízové a migračné politiky členským krajinám EÚ.

- Prax však ukazuje, že bilaterálna spolupráca v tejto oblasti má závažné trhliny. Všeobecne deklarovaný záujem na obidvoch stranách o účinnú a efektívnu bilaterálnu spoluprácu, ktorá je vraj vo vzájomnom záujme, nezodpovedá realite. Ukrajinská vláda sa rozhodla zrušiť readmisnú dohodu so SR o preberaní občanov, ktorí nelegálne prekročili spoločnú štátnu hranicu, hoci oficiálna nóta oznamujúca zahájenie výpovednej lehoty v súlade so zmluvou ešte nebola slovenskej strane doručená. Slovenská strana vyčíta ukrajinskej neochotu spolupracovať pri preberaní nelegálnych migrantov cez spoločnú hranicu, napriek tomu, že ju k tomu zaväzuje stále platná readmisná dohoda a ďalšie dvojstranné zmluvy. Ukrajina argumentuje tým, že ťažko môže plniť podmienky readmisnej dohody so Slovenskom, keď nemá uzavreté readmisné dohody s Ruskom, Bieloruskom a krajinami strednej Ázie, cez ktoré na jej územie smeruje najväčší počet nelegálnych migrantov. Ďalším ukrajinským argumentom je nedostatok prostriedkov na ochranu štátnej hranice s Ruskom, Bieloruskom, udržiavanie a deportácie nelegálnych migrantov.
- Je možné akceptovať ukrajinské argumenty ohľadom zložitej situácie, v ktorej sa Ukrajina nachádza ako nárazníkový štát, zachytávajúci najväčší nápor nelegálnych migrantov smerujúcich z Ázie do Európy, rovnako je možné súhlasiť s tým, že je v záujme európskych krajín a EÚ, aby vypracovali programy pomoci Ukrajine v boji s nelegálnou migráciou, avšak v žiadnom prípade nie je možné akceptovať nedodržiavanie dvojstranných zmluvných záväzkov, resp. jasne

prejavovaný zámer nespolupracovať so Slovenskom v tejto oblasti, čo sa prejavilo rozhodnutím o zrušení readmisnej dohody ale i odmietaním preberať nelegálnych utečencov zo slovenskej strany, ktorí nelegálne prekročili spoločnú štátnu hranicu. Ako sme spomínali, oficiálna nóta o tomto rozhodnutí síce ešte nebola zaslaná ale nebolo ani zrušené rozhodnutie ukrajinskej vlády z októbra 2000. Paradoxne, ukrajinská strana spochybnila slovenský argument o priamej súvislosti medzi vízovým režimom v dvojstranných vzťahoch a bojom s nelegálnou migráciou, na strane druhej, jej oficiálni predstavitelia niekoľkokrát potvrdili skutočnosť, že vypovedanie readmisnej dohody je odpoveďou na slovenské „vízové“ rozhodnutie.

Endnotes

¹ *Národná obroda*, 16. decembra 1998.

² *Národná obroda*, 19. januára 1999.

³ Figel', J.: Slovenský migračný febomén. *Pravda*, 2. augusta 1999.

⁴ *SITA*, 15. augusta 1999.

⁵ *Pravda*, 16. marca 2000.

⁶ Rozhovor prezidenta Ukrajiny Leonida Kučmu pre denník *Pravda*, 3. mája 2000.

⁷ *Pravda*, 7. októbra 2000.

⁸ *Pravda*, 3. novembra 2000.

ЛУПКОВІЧ Дьєрдь
*начальник Північно-Альфелдського
регіонального управління митної служби
Угорської Республіки,
полковник
(м.Дебрецен, Угорщина)*

ПІДГОТОВКА МИТНОЇ СЛУЖБИ УГОРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ДО МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИМОГАМИ ШЕНГЕНУ

Євроінтеграційні цілі Угорської Республіки

За рекомендацією Євросоюзу Угорщина проводить розбудову прикордонної та митної служб у повній відповідності до вимог ЄС та Шенгенських домовленостей. Згідно з наміченими планами, наприкінці наступного року має завершитися розширення т.зв. зовнішнього митного кордону, буде змінено форми і методи прикордонного та митного контролю, ветеринарної, карантинної та санітарно-епідеміологічної служб. Угорщина, кордони якої межуватимуть з кордонами країн-нечленів ЄС, вибудовує інфраструктуру прикордонно-митної служби з урахуванням того, що митний контроль з Україною, Румунією, Словаччиною та Югославією з точки зору їх територій стануть для Євросоюзу зовнішніми. Разом з цим усі види контролю стануть жорсткішими по відношенню до осіб, що перетинають кордон, і товарів, які ввозяться в країни ЄС.

У відповідності до вимог євростандартів, у пунктах перетину держкордону митна служба організовує свою роботу таким чином, щоб товаро- та пасажиропотоки стали цілком безперешкодними на всій території Євросоюзу. Через те на угорсько-українському кордоні контроль має бути дуже ретельним, позаяк після цього у

* Доповідь представлена угорською мовою. Переклад здійснено співробітником Закарпатського філіалу НІСД п. Вашкебою І.М.

країнах-членах Євросоюзу подальшої перевірки не передбачається: товари, ввезені у територіальний простір ЄС, стануть уже товарами внутрішнього ринку ЄС.

З метою упорядкування найголовніших завдань, пов'язаних з цими вимогами, тимчасово передбачається припинити дію т.зв. зелених кордонів в їх сьогодинньому вигляді, що дають можливість практично безконтрольно перетинати держкордон особам, які вважають, що вони не везуть з собою товарів, які вимагають митного оформлення. Євросоюз вимагає від країни-кандидата Угорщини, щоб її митна служба була забезпечена найсучаснішою технікою догляду та інформування, а на тих контрольно-перепускних пунктах (КПП), де таке технічне обладнання встановити не вдається, цілком припинити їх діяльність аж до завершення робіт по розбудові.

Роль митної та адміністративної служб, їх завдання і коло юридичних обов'язків

Згідно з вимогами ЄС, уряд Угорщини прийняв рішення про те, що Всеугорське митно-фінансове відомство (ВМФВ) переходить у підпорядкування міністра фінансів УР. Він, у відповідності до пропозицій начальника митного відомства країни, затверджує плани розвитку цієї інфраструктури, вестиме кадрову політику. А безпосереднє керівництво митною та фінансовою діяльністю, організація практичної роботи на окремих ділянках кордону покладається на начальника ВМФВ та його дирекцію.

У завдання митної служби Угорщини входить тепер також контроль за пересуванням усіх видів товарів, що підлягають захистові прав інтелектуальної власності, забезпечення громадської безпеки у зоні митного контролю, дотримання правил черги при проходженні через кордон осіб, перевезенні тварин, вантажів рослинного і тваринного походження, продуктів харчування та товарів, що пов'язані із забезпеченням захисту оточуючого середовища.

Рішення про відкриття нових митних застав, розміри їх фінансування, виділення засобів технічного забезпечення, форми і методи митного опрацювання пасажиро- та товаропотоків,

розподіл напрямків спрямування вантажопотоків автошляхами країни приймає безпосередньо угорський уряд.

Після приєднання Угорщини до ЄС, службовці, які працюватимуть у складі прикордонної і митної служб, будуть керуватися одночасно угорським національним законодавством та митним кодексом Євросоюзу. В умови прийняття на роботу входить те, що всі кадрові працівники митниць мають володіти кількома іноземними мовами, працювати з оргтехнікою та ПЕОМ, користуватися іншими видами обладнання, що буде встановлене для митного контролю. Вони регулярно проходять професійну підготовку і перепідготовку (із залученням викладачів, теоретиків та практичних працівників з країн ЄС).

Уже в ході нинішньої реорганізації митна служба Угорщини на місці колишніх 10 обласних митних управлінь створила 7 регіональних митних відомств, у зв'язку з чим навантаження на них суттєво зросло.

Завдання митної служби, пов'язані із організацією Шенгенських кордонів

Реорганізація митної служби Угорщини проводиться і у зв'язку із специфічними вимогами Шенгенських домовленостей, які передбачені в першу чергу у тих країнах-кандидатах, кордони яких безпосередньо межують з державними кордонами країн-членів ЄС. Вся робота має відповідати вимогам євростандартів.

Після приєднання Угорщини до ЄС, службовці, які працюватимуть у прикордонній і митній службах, у своїй роботі мають керуватися законами, законодавчими актами й правилами, що вимагає ЄС. Крім володіння іноземними мовами та комп'ютерною грамотою, кадрові працівники митної служби зобов'язані досконало вивчити законодавство ЄС щодо проведення митного контролю, знати і керуватися у практичній роботі митним кодексом Євросоюзу.

Угорський уряд своїм недавно прийнятим рішенням розпорядився щодо проведення всіх необхідних робіт по розширенню інфраструктури т.зв. зовнішнього митного кордону ЄС (зокрема, на держкордоні Угорщини й України), щоб до 31 грудня 2002 р. завершити цю роботу. Основна концепція полягає у наступному:

- розширення і розвиток транзитних шляхів перевезень та комплексне облаштування пунктів перетину кордону;
- відкриття додаткових міжнародних пунктів перетину кордону для пасажиро- та товаропотоків;
- організація цілодобової роботи пунктів перетину держкордону;
- цілковите виокремлення для опрацювання пасажиропотоків та товаропотоків;
- митний догляд пасажирів, які перетинають кордон автобусами, має здійснюватися виключно на автобусних терміналах, щоб забезпечити організоване і швидке проходження усіх видів контролю пасажирів та транспортних засобів;
- прикордоння має бути облаштовано парковиськами для камеонів та вантажівок;
- митний контроль має проводитися у приміщеннях закритого типу, де стаціонарно змонтоване необхідне технічне обладнання і засоби контролю;
- у зоні митниць, на відокремленій насипною дамбою від загальної території митного контролю ділянці, необхідно спорудити достатню кількість складських та гаражних приміщень для тимчасового зберігання небезпечних для здоров'я людини вантажів (отруйні, хімічні, радіоактивні речовини, ін.);
- у пункті в'їзду в зону митного контролю необхідно стаціонарно змонтувати техзасоби радіологічного контролю для перевірки транспортних засобів на ступінь їх забрудненості радіоактивними чи ядерними речовинами, і ці детектори мають працювати у безперебійному автоматичному режимі;
- у розпорядженні митниць має бути інформаційна мережа з базою даних з усіх питань митної і фінансової охорони;
- у складських приміщеннях прикордонної митної служби має бути змонтована достатня кількість необхідних холодильних установок;
- митна зона зобов'язана бути забезпечена ветеринарною, карантинною та санітарно-епідеміологічною службами, мати у

своєму розпорядженні відповідні лабораторії та приміщення для проведення необхідних досліджень і перевірок;

- митна зона зобов'язана мати у своєму розпорядженні достатню кількість загонів для тварин: конюшні, корівники, свинарники, курятники.

Більшість названих робіт, згідно з поданими проектами, виконуються і фінансуються у рамках програми Євросоюзу - PHARE і спрямовуються на східні та південно-східні кордони УР, на контрольних пунктах яких здійснюватимуться усі митні процедури - оформлення проїзdnих документів для транспорту та водіїв, гарантійно-страхові документи.

Результати розбудови пунктів перетину кордону (ППК) зводяться до такого узагальнення:

- ВМФВ має забезпечити обумовлені міжнародними угодами і взяті на себе Угорщиною зобов'язання, надання пільг, що передбачені митним кодексом ЄС - позачергове оформлення проїзdnих документів при перевезенні живих тварин, товарів, що швидко псуються, небезпечних матеріалів та посилок, що вміщують ліки та матеріали для установ охорони здоров'я;
- на робочих місцях митниць ППК потрібно створити відповідні умови для службовців;
- передбачається можливість більшого спрощення процедур контролю пасажиропотоку, відкриття на автобусних терміналах зеленого і червоного коридорів;
- під час проведення догляду і перевірок має бути виключено будь-яке фізичне пошкодження товарів, що підлягають митному оглядові;
- у прикордонних митних пунктах УР створюватимуться всі умови для кінцевого оформлення документів та проведення митних процедур для безперешкодного проїзду на всіх інших митних постах, що функціонують в Угорщині (у майбутньому достатньо буде пред'явити ці документи).

Об'єднана прикордонна технологія проведення митних та прикордонних процедур (паспортний контроль, митна перевірка) вимагає від працівників достатньої професійної підготовки та людських якостей. З цією метою вони будуть регулярно проходити підготовку й перепідготовку за нормами, які повністю відповідають вимогам ЄС. Більшу частину фінансування з цієї метою бере на себе Євросоюз.

В інтегральну систему прикордонного контролю Угорщини включені такі органи:

- перевірка осіб та забезпечення громадського порядку: прикордонні війська;
- митна перевірка товаропотоку: ВМФВ;
- зоотехнічний, карантинний та санітарно-епідеміологічний контроль: контрольні пости Міністерства охорони здоров'я;
- бруто- і нетто- вагова перевірка митних вантажів та контроль за допустимим ступенем навантаження на транспортну ось: Відомства державного контролю за технічним станом доріг Угорської Республіки;
- документальна підготовка проведення митних процедур, сплата митних нарахувань і оформлення різних видів страхування: митні агентства, експедиторські фірми.

Згідно з єдиною системою прикордонної технології у пунктах перетину кордону, що мають у розпорядженні термінали, митна служба зобов'язана:

- після в'їзду транспортного засобу на територію терміналу, провести паспортний контроль водіїв та осіб, що супроводжують вантаж;
- перевірити бруто- і нетто- вагу транспортного засобу і товарів, що підлягають контролю;
- підключити до роботи митне агентство та експедиторські служби, провести контроль заявлених у декларації товарів, що підлягають митному оглядові;

- здійснити зоотехнічний, карантинний та санітарно-епідеміологічний контроль;
- провести митне оформлення проїзних документів для транспортного засобу;
- завершити кінцевий контроль усього необхідного безпосередньо перед шлагбаумом, вилучити талони в їзду-виїзду у термінал.

Завдання, пов'язані із діяльністю митної служби Угорщини

Головне з них: вироблення системи проведення митного контролю на кордоні з метою відпрацювання такого порядку, який дозволить вирішити усі питання подальшого проходження митних вантажів на територію країн ЄС.

З урахуванням скорого приєднання Угорщини до Євросоюзу, з цією метою угорська сторона має забезпечити для замовників, поставників і перевізників товарів, що направляються у країни-члени ЄС, повну гарантію нормального проходження процедур на зовнішньому кордоні Угорщини з тим, щоб у подальшому вони стали внутрішніми товарами, які не підлягатимуть додатковій митній перевірці на території країн, які входять до Шенгенських домовленостей. У цьому зв'язку роль митних і прикордонних служб на зовнішньому кордоні суттєво зростає, набагато вищими стануть і вимоги, що ставляться до тих, хто в їжджає у територіальний простір Євросоюзу.

Підготовка до оформлення субвенційних товарів і завдання, пов'язані з цим

- приведення системи прикордонного контролю Угорщини до вимог, що існують в країнах-членах ЄС, з метою фізичного і технічного забезпечення контролю за проходженням субвенційних товарів;
- постійне вивчення, врахування і запровадження існуючих новинок та напрямів митного й прикордонного контролю, регулярне проведення професійної підготовки та перепідготовки працівників відповідних служб і залучення з цією метою викладачів-теоретиків та практичних працівників з країн ЄС.

Враховуючи спеціальне становище простору, в якому розташований держкордон Угорщини й України, увесь товаро- і пасажиропотік має пройти ретельний контроль на т.зв. зовнішніх кордонах Євросоюзу, бо згідно із виробленими ЄС правилами, у подальшому, ввезеними на територію ЄС товарами, замовник (власник) має право розпоряджатися на свій розсуд. Це означає, що у будь-якій країні-членові ЄС він може розвантажити свої товари, продати їх, передати іншим особам на використання, збереження, тимчасове складування.

Отже, причинами таких високих вимог митного та прикордонного контролю на угорсько-українському кордоні ЄС вважає те, що із вступом Угорщини у Європейський Союз передбачається приведення у відповідність до євровимог усієї інфраструктури митної й прикордонної служб Угорської Республіки. Особливої ваги цим питанням приділяє зараз Угорщина на кордоні з Україною з тих причин, що з цією метою ЄС уже зараз виділяє їй значні кошти на підготовку службовців, готових на відпрацювання нових завдань по контролю за міжнародними автомобільними і залізничними вантажами. Тій країні, митна служба якої здійснює процедури, ЄС із загальної суми усіх митних зборів повертатиме 25%. Угорщина розраховує отримувати ці кошти сповна.

Завдання, пов'язані із контрольною та пошуково-розвідувальною діяльністю

Головною метою є створення у прикордонній зоні таких умов, за яких усі митно-паспортні, фінансові, страхові та експедиторські служби являли б собою цільну об'єднану контрольную службу, зладжена робота якої виключала б будь-який ризик. Виходячи із свого спеціального геополітичного розташування українсько-угорського кордону, на угорську прикордонну митну службу на зовнішніх кордонах ЄС планується покласти суттєво більші навантаження як дотепер, а вимоги їх зростатимуть в силу того, які умови диктуватиме життя, практична діяльність та запити, що ставитимуться Всеугорським Митно-фінансовим Відомством. Відповідним чином розширятиметься і робота всіх допоміжних служб.

З цією метою ВМФВ організує:

- системне оперативне опрацювання інформаційного потоку;
- надходження і опрацювання інформації, що стосується забезпечення безпеки перетину держкордону, проходження всього обсягу товаро- і пасажиропотоків;
- широкий обмін інформацією, що поступає з різних джерел і стосується характеру товарів, що направляються у країни-члени ЄС, даних про поставників (фірми, фізичні та юридичні особи, походження товару);
- встановлення і широке використання на прикордонних пунктах найновітніших сучасних технічних засобів перевірки та реєстраційних систем контролю товарної документації та проїзних документів;
- вироблення й строге дотримання дієвої методики технічної й візуальної перевірки транспортних засобів, форм і методів контролю документів тих осіб, що перетинають держкордон, пасажирів, що пересуваються автошляхами, залізницями, водними артеріями та у повітряному просторі;
- відповідна підготовка технічного й службового персоналу, раціональне використання наявного техобладнання для ретельної перевірки всіх видів поштових відправлень у країни ЄС.

Завдання, пов'язані із гуманітарною політикою на внутрішніх ізовнішніх кордонах ЄС.

- реорганізація, розширення та перегрупування наявного кадрового складу митної та прикордонної служб Угорщини;
- створення сприятливих житлово-комунальних умов для працівників;
- забезпечення сімей необхідними побутовими умовами (ясла, садки, школи, клуби, магазини, сервісні служби);
- під час реорганізаційних робіт та перегрупування зведення до мінімуму «перекиду» головних спеціалістів з кордонів, що розташовані в одному кінці країни, на ППК й КПП в іншому кінці країни.

Виходячи із важливості геополітичного простору (багатопланове пересічення кордонів УР з держкордонами колишніх країн пострадянської орієнтації, в т.ч. членів Варшавського договору та Ради Економічної Взаємодопомоги), угорський уряд вважає в цьому плані своїм основним завданням організувати роботу прикордонної та митної служб на цих важливих пунктах таким чином, щоб повністю відповідати вимогам, визначеним Євросоюзом. З цією метою Всеугорське Митно-Фінансове Відомство минулого року видало розпорядження про необхідність встановити своїм службам тісні робочі зв'язки з відповідними службами України, Румунії, Словаччини, Югославії. З ними, говориться в документі, митні органи Угорщини мають мати «щоденний робочий контакт». З цією ж метою ВМФВ вимагає від своїх служб створити сприятливі умови й досягти домовленостей з колегами у сусідніх країнах з метою «обміну інформацією та новинками їх національного законодавства й правил», змінами, які вводяться в Угорщині та у сусідніх країнах, планами на майбутнє. ВМФВ зобов'язує керівників своїх прикордонних митних служб виробити систему регулярних зустрічей з колегами у суміжних країнах і запропонувати їх постійне проведення. На думку керівництва ВМФВ, у щоденній роботі це має сприяти зменшенню часу проведення митно-контрольних процедур з обох боків кордону, ефективному виявленню порушень, суттєвому звуженню ризику недогляду і пропуску через зовнішній кордон ЄС небажаних товарів та осіб. УМФВ в своєму циркулярному документі зазначає, що в разі скопичення на кордоні транспортних засобів, постійний робочий контакт з прикордонно-митними службами сусідніх країн дає можливість спільно виробити ефективні шляхи й методи швидкого розв'язання всіх проблем, мінімізувати ризик.

Конкретні завдання ставить ВМФВ і по виявленню організованої злочинності, контрабанди провезення наркотичних речовин, скоєння інших видів адміністративних порушень. З цією метою Відомство настійливо рекомендує підтримувати ділові контакти і вести інформаційний обмін з відповідними митними й прикордонними службами сусідніх країн.

Важлива увага у документі ВМФВ приділяється регулярному обміну досвідом працівників митної служби УР, участі керівництва ВМФВ у міжнародних форумах - наукових конференціях, круглих столах, що проводяться у рамках ЄС та відповідними органами сусідніх з Угорщиною країн. У циркулярі ставиться також завдання про необхідність постійного підвищення кваліфікації працівників національної митної служби, їх участь у практичних навчаннях. В активній регіональній співпраці з відповідними службами сусідніх країн ВМФВ вбачає нові перспективи. Через те регулярно розробляються і подаються у відповідні інституції ЄС конкурсні проекти з метою отримання ефективної фінансової допомоги. (Протягом останніх років один із проектів був вироблений спільно з українською стороною).

ВМФВ визнає, що тільки із отриманих таким чином грошей можна організувати ефективне й неперервне теоретичне і практичне навчання своїх служб на зовнішніх кордонах Угорщини, отримати сучасне технічне обладнання, а також інформацію, які дадуть можливість справитися із завданнями по забезпеченню митної і прикордонної охорони.

СЕПЕШ Іштван,

*Нірбаторська дирекція прикордонних військ
Угорської Республіки,
полковник
(м.Ніредьгаза, Угорщина)*

РЕОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УГОРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НАПЕРЕДОДНІ ЇЇ ВСТУПУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ *

Концентруючи свою увагу на найголовнішому, дозвольте інформувати вас про ту роботу, яка проводиться нами в інтересах здійснення рекомендацій Євросоюзу напередодні вступу Угорщини до ЄС, про хід виконання окремих програм та завдань, що належить здійснити у цьому зв'язку у відношенні до України.

2000 рік був поворотним у підготовці угорських прикордонних військ і всіх служб охорони кордону, їх розвитку. Цьому передувала велика підготовка, що проводилася протягом цілих трьох років. Після цього у стадію здійснення вступило активне поповнення усіх сфер прикордонної служби технічним обладнанням, в тому числі і розпізнавально-розвідувального характеру, розрахованого на викриття схованок людей та окремих видів товарів. Зросла мобільність прикордонників. Їх автопарк поповнився новими видами техніки, прикордонників оснащено технікою ПЕОМ новітніх модифікацій для паспортного та інформаційного контролю; на всій ділянці кордону стаціонарно змонтовано нові прилади денного та нічного спостереження та контролю.

Ступінь інтегрального розвитку прикордонної служби повністю визначений постановою уряду Угорської Республіки, що вступила в чинність у січні 2001 року.

* Доповідь представлена угорською мовою. Переклад здійснено співробітником Закарпатського філіалу НІСД п. Вашкебою І.М.

За участі спеціалістів Євросоюзу уся робота прикордонної служби Угорщини додатково вивчалася, після чого вироблено найоптимальніші шляхи поліпшення окремих її ланок з метою збільшення дієвості прикордонної служби. При цьому враховувалися усі умови, які передбачені Шенгенськими домовленостями, надаючи особливу увагу практичному здійсненню реорганізаційних робіт.

Напрацьовано компатибільний проект закону, який передбачає необхідність внесення суттєвих змін в існуючі тепер в Угорщині закони про охорону державного кордону та про біженців.

Протягом 2000 року, шляхом надання допомоги на розвиток і охорону угорського кордону за програмами PHARE, виділено і використано 8,6 мільярдів форинтів. До кінця 2002 року PHARE на ці цілі додатково депоновано ще 14 мільярдів форинтів¹.

У цьому зв'язку можна сміливо вважати, що прикордонна служба УР вступила у нове тисячоліття з цілком оновленою системою прикордонної охорони, завданням якої тепер є не лише охорона кордонів Угорщини але і охорона зовнішніх кордонів Євросоюзу. Таке визнання констатувала у середині жовтня ц.р. і делегація спеціалістів ЄС, яка знайомилася з умовами роботи Північно-Альфельдського регіонального управління митної служби Угорщини (м.Дебрецен) та Нірбаторської дирекції прикордонних військ Угорщини (м.Ніредьгаза).

Розвиток охорони державного кордону УР протягом минулого й нинішнього років ведеться за 14 програмами, мета й пріоритети яких сконцентровані на поліпшенні підготовки прикордонної служби за всіма параметрами: юридично-правова і законодавча гармонізація, гуманітарна сфера, суттєве технічне забезпечення, кадрова підготовка, розширення інфраструктури та всіх видів організаційного забезпечення.

Програма правової гармонізації у галузі охорони кордону УР успішно завершилася у першій половині нинішнього року. З допомогою фахівців Євросоюзу підготовлено проекти цілого ряду

угорських законів, які взаємоузгоджені з юридично правовими нормами та вимогами Євросоюзу. Серед них – проекти модифікації законів УР про біженців та їх правовий статус, про охорону держкордону УР, про міграцію та міграційні служби. Усі вони представлені зараз парламентові Угорської Республіки для обговорення і кінцевого затвердження. Передбачається, що ще до кінця нинішнього року ці документи будуть прийняті і вступлять у чинність.

Розбудова служб охорони державного кордону концентрується зараз у двох напрямках:

- 1) суттєве розширення кількісного складу прикордонників;
- 2) підготовка та перепідготовка особового складу прикордонників і, в першу чергу, командного складу знизу до верху.

З допомогою спеціалістів Євросоюзу вироблено новий штатний розпис працівників угорської прикордонної служби, котрий відповідає вимогам і нормам ЄС і забезпечує всі потреби, які пред'являє Євросоюз до країн-членів ЄС, що мають спільні зовнішні кордони. З цими ж фахівцями спільно вироблено також перспективні графіки проходження перепідготовки кадрів керівного складу угорської прикордонної служби.

Нині угорські охоронці кордону у кадровому відношенні забезпечені на 72% від потреби, беручи до уваги затверджений керівництвом допуск контингенту. Це означає, що загальний дефіцит складає близько 4 тисяч чоловік.

Згідно з існуючими планами, до кінця 2001 року буде прийнято на роботу у різні сфери прикордонної служби 789 чоловік; крім того 800 чоловік направляються на навчання у середні спеціальні заклади прикордонної служби. На ці цілі парламент УР затвердив спеціальну статтю у бюджеті, розраховану на термін у два роки. Згідно з цим документом, до січня 2003 року прикордонна служба УР буде забезпечена кадрами на 86%, а на кінець липня 2003 року на 92 відсотки.

Крім цього, угорські прикордонники проходять також навчання у рамках підготовки і перепідготовки у середньо-спеціальних та вищих учбових закладах Євросоюзу. Протягом минулого року

¹ \$1 = 290 форинтів угорських (прим. перекладача).

тут навалялося загалом 1970 чоловік, що означає 20% загального числа усього особового складу служб прикордонної охорони УР.

Протягом останніх двох років пріоритетом у реорганізації кордону було оснащення усіх ділянок перетину держкордону реєстраційно-пошуковою апаратурою, розвиток інформаційної галузі прикордонної охорони, придбання і монтаж пристроїв для контролю за пасажиро- та товаропотоками, розбудова технічного оснащення на т.зв. зеленому кордоні, нарощення мобільності прикордонних військ та служби забезпечення.

Прикордонна реєстраційна система на автошляхових КПП на початок листопада ц.р. вибудована за нашою оцінкою на 85%, на КПП в аеропортах та повітряних прикордонних коридорах на 39%. Розбудова реєстраційного технічного оснащення на водних та залізничних переходах зараз інтенсивно ведеться і за нашими розрахунками завершиться в середині 2002 року.

У кінці минулого року в рамках програми PHARE забезпечення інформаційних служб угорських прикордонників велось виключно за системою SIS. Проведено тендер, який дає можливість забезпечити й розбудувати компатибільну інформаційну службу. З цією метою до кінця серпня цього року було завершено вибудову необхідної мережі і придбано все технічне обладнання, необхідне для забезпечення інформслужб прикордонників. Цим самим, уже до кінця наступного року більшість КПП і сервісно-допоміжних служб прикордонних військ УР будуть відповідати усім можливим викликам, які можуть виникнути в інформаційній галузі в ході оперативної роботи. Серед них, у першу чергу Дебреценська та Дьорська прикордонні дирекції. Однак на 2002 – 2003 роки залишається ще розбудувати в цьому плані 4 дирекції прикордонних військ, на що до цих пір не вистачало коштів.

Встановлення на кордонах УР контрольної електронної апаратури нових систем і модифікацій, що повністю відповідає вимогам і стандартам ЄС, розпочалося навесні 2000 року і зараз у середньому нею забезпечено 50% загальної потреби. Планується також, що до кінця 2001 року усі прикордонні КПП будуть забезпечені спеціальною апаратурою технічного контролю та

виявлення схованок у транспортних засобах для контрабанди товарів, людей, перевезення радіоактивних та наркотичних речовин.

Суттєво поліпшується забезпечення прикордонників приладами й засобами нічного бачення та виявлення будь-якого пересування через контрольну смугу держкордону. Зараз ця система має у своєму розпорядженні 1100 найменувань різної апаратури нічного бачення, з допомогою якої можна виявити й зафіксувати пересування живих істот і постатей на віддалі 800 метрів. З 25 березня 2001 року у розпорядження прикордонної служби УР передано для експлуатації 7 термокамер, а до середини 2002 року заплановано ввести в експлуатацію ще таку ж кількість термокамер. Ці технічні засоби дають змогу виявити будь-яке нелегальне пересування людей у прикордонній смузі на великих відстанях, в тому числі і в поганих погодних умовах. Зрозуміло, що ця апаратура розрахована в першу чергу на виявлення нелегальних мігрантів.

З метою поліпшення мобільності прикордонників на сьогодні вже зроблено немало. На всіх КПП практично протягом двох останніх років подвоїлася кількість автомобілів “НИВА” для патрулювання на дорогах прикордоння. З другої половини 2001 року введено в експлуатацію значну кількість мікробусів, на яких змонтовано і необхідну апаратуру виявлення, спостереження, контролю, а також ПЕОМ. Створюються так звані мобільні прикордонні бригади швидкого реагування.

На водних артеріях Угорщини (Тиса, Дунай) з четвертої декади 2000 року працює 10 кораблів прикордонної служби. До кінця нинішнього року додатково буде спущено на воду (із змонтованою на них апаратурою спостереження і виявлення) ще 12 кораблів. Цим самим до кінця грудня н.р. парк кораблів прикордонної служби цілком поповниться.

Прикордонна служба добре співпрацює з поліцією. Вдень і вночі ведуться спільні оперативні чергування з метою виявлення всіх видів митних і прикордонних порушень. Ці бригади, що працюють спільно, мають у своєму розпорядженні гелікоптери,

однак з причин відсутності ряду запасних частин зараз вони не використовуються. У цьому зв'язку заплановано, що з часом парк цих машин поповниться. Однак зараз на це коштів ще не виділено.

З наближенням до введення в дію Шенгенських домовленостей суттєво зростають і вимоги до прикордонної служби, посилюються вимоги до її інфраструктури. До кінця 2002 року прикордонники завершать придбання тієї мінімальної кількості нерухомості, що найбільш необхідна для створення нормальних умов роботи, а де треба, введуть в дію необхідні нововведення, проведуть ряд інших робіт, які ЄС вимагає завершити ще до приєднання Угорщини до спільноти. У першу чергу в цьому плані ЄС концентрує свою увагу на достатній розбудові своїх зовнішніх кордонів, а що торкається внутрішніх кордонів Угорщини (тобто тих, що межуватимуть з країнами-членами ЄС), то Євросоюз звертає увагу лише на ті ділянки, від ступеня охорони яких залежить безпека зовнішніх кордонів.

Довжина українсько-угорського спільного державного кордону становить загалом 136,7 кілометра. Охорона цієї ділянки входить у завдання Нірбаторської дирекції прикордонної служби УР. Загалом тут діє 7 КПП. Охорону "зеленого кордону" здійснюють 6 прикордонних представництв, дві прикордонні роти, два спецпідрозділи по виявленню злочинності та один підрозділ "КОМАНДОС". Загалом це означає, що цілодобову прикордонну службу тут несуть 929 чоловік.

Протягом 2000 року на угорсько-українській ділянці угорська прикордонна служба склала 1927 протоколів про порушення прикордонного режиму. Із цієї кількості у 1127 випадках були започатковані справи, пов'язані із спробою нелегального переходу держкордону, 243 порушення прикордонного режиму, 109 спроб перевезення заборонених товарів (сигарети, горілка, наркотичні речовини, зброя). За цей період сталося 32 випадки спроб нелегального перевезення людей, 67 випадків підробки документів, 14 справ про крадіжку автомобілів. Зростає кількість порушень кордону, пов'язаних із організованою злочинністю по нелегальному перевезенню людей.

На семи КПП зареєстровано перехід через кордон 5,8 мільйонів чоловік та 2,9 мільйона транспортних засобів. Переважна більшість людей перетнула державний кордон на КПП спрощеного переходу, головним чином з метою проведення закупок в Угорщині різних товарів у рамках так званого бізнесуризму.

Нині з боку Угорщини на відрізок угорсько-українського кордону працює загалом 929 прикордонників. За вимогами Євросоюзу, з метою приведення прикордонної служби Угорщини у міжнародні норми, у 2001 році на 176 чоловік, у 2002 році на 196 чоловік, а в 2003 році на 315 чоловік збільшується загальне число прикордонників. Таким чином, на всій ділянці угорсько-українського кордону на час вступу Угорщини в ЄС, службу нестиме 1616 чоловік. Це становитиме 73% справжньої потреби за вимогами ЄС.

Повна перебудова угорської прикордонної інфраструктури за вимогами ЄС на 2001 – 2004 роки згідно з урядовим розпорядженням за номером 2013/2001 (І. 17.) торкнеться в першу чергу ділянки угорсько-українського кордону Загонь – Тісобець, у 2001 році відрізки і КПП держкордону Берегшурань, згодом Боро-баш і Ловня. На КПП "Загонь", що потім виходить на трансєвропейську трасу, уже в наступному році керівництво прикордонної служби УР запланувало провести повну реорганізацію за вимогами Євросоюзу з тим, щоб у цьому пункті була можливість цілодобово перетинати держкордон пасажиром, перевозити промислові товари, велику рогату худобу, товари рослинного і тваринного походження.

На залізничних лініях Загонь та Еперйешке так само буде організовано повний комплекс обслуговування для перевезення всіх видів товарів та тварин. На цих пунктах держкордону буде змонтовано технічне обладнання для проведення всіх видів контролю.

Нірбаторська дирекція прикордонної служби Угорської Республіки у 2000 році дістала в своє розпорядження 314 автомобілів "НИВА" та дві термокамери. У наступні роки, ще до вступу Угорщини в Євросоюз наша дирекція отримає додатково для

роботи на своїй ділянці держкордону 12 термокамер. Одночасно з цим наша дирекція отримає на озброєння два мобільні бойові центри і одну, змонтовану на автомобілі, установку наведення і орієнтування, 33 ручних і п'ять стаціонарних термокамер новітніх модифікацій, та 26 вантажних автомобілів для перевезення військ.

У травні цього року Нирбаторська дирекція завершила розбудову мережі комп'ютерних технічних засобів, апаратури денного й нічного спостереження та раннього виявлення, до кінця листопада планує завершити повний комплекс введення в дію всього необхідного обладнання і спеціальних технічних засобів, що відповідатимуть вимогам ЄС. Загалом на прикордонних постах нашої дирекції змонтовано понад 100 комп'ютерів нових зразків. Зараз ведеться навчання, підготовка й перепідготовка особового складу, який експлуатуватиме назване техобладнання.

На завершення скажу, що завдання подальшої розбудови прикордонної служби нашої країни величезні. Вони вимагають значних зусиль, знань, настирливості офіцерського складу, фінансових затрат, велику частину яких бере на себе і ЄС.

ТОКАР Любомир

*радник Національного інституту проблем
міжнародної безпеки РНБО України
(м.Київ)*

ДИЛЕМА ШЕНГЕНУ: КОРЕЛЯЦІЯ НЕГАТИВІВ І ПОЗИТИВІВ, РЕАЛЬНІСТЬ ТА НЕДАЛЕКЕ МАЙБУТНЄ

Для широких кіл громадськості зміна паспортного режиму, згідно з вимогами Шенгенської угоди, по лінії нового східного кордону ЄС подається як чисто технічний адміністративний захід, який ставить за мету зміцнити контроль за потоками нелегальної міграції та створити надійний бар'єр організованій злочинності. Водночас, для країн-кандидатів у члени ЄС їх угода з Шенгеном є своєрідною трансакцією – їх кордони по внутрішньому периметру ЄС стають “прозорими” (в тому числі і для злочинців та терористів), а зовнішню лінію кордону необхідно щільно закрити для небажаних осіб з інших держав.

Така зміна паспортного режиму, наряду з адміністративним, має і інший, політичний контекст. У зв'язку з чим виникають закономірні питання:

- чому ключові функції контролю фрагментарно концентруються саме по певній географічній лінії (державний кордон в ролі “залізного занавісу”), а не є складовою системи, яка передбачає комплекс заходів в правоохоронній політиці ЄС та міжнародній кооперації щодо локалізації загроз та викликів міжнародній та національній безпеці?
- якою мірою впровадження візового режиму з пострадянськими державами є ефективним бар'єром для злочинної діяльності осіб чи інституцій, які визначені як загроза зі Сходу?
- яка співрозмірність збитків, які завдаються державам ЄС чи їх майбутнім членам окремими особами у порівнянні з

глобальними викликами та загрозами – забезпеченні ефективного контролю за рухом капіталу, відмиванням “брудних” коштів, фінансових та консалтінгових послуг, інформаційних технологій?

На політичному рівні різний стиль риторики щодо необхідності захисту “елітного” союзу західно-європейських держав від загроз зі Сходу все таки дозволяє зробити певні висновки щодо *небажання проведення кардинальних змін у системі політичних координат міжнародних інституцій чи держав після закінчення “холодної війни”*.

Уроки трагедії 11 вересня ц.р. в США, яка зробила заручниками терористів все світове співтовариство, вимагають докорінного переосмислення:

- актуальних загроз та викликів, які мають глобальний та асиметричний вимір;
- систем безпеки – як національної так і міжнародної;
- ролі та місця кордонів у цьому процесі, чинних та перспективних форм їх функціонування.

Незважаючи на загальний прогрес, наряду з ростом стабільності та матеріального достатку проходить процес зростання невдоволення, рівня ксенофобії, нетерпимості тощо, спостерігається лавиноподібний процес виникнення нових конфліктогенних центрів, які, враховуючи чинний рівень глобалізації, спричинюють до створення нових форм загроз, протидіяти яким світове співтовариство виявилось не готовим.

З кінця 1960-х років особливе розповсюдження отримав так званий лівий тероризм. Найбільш відомі його представники – італійські «Червоні бригади», японська «Червона армія» та німецька «Фракція Червоної армії».

В 90-х роках на перше місце виходять релігійні терористичні угруповання, найбільш небезпечними з яких є прихильники ісламського тероризму.

Ісламський екстремістський рух став розповсюджуватися та набирати силу з території Єгипту в 1950-1960 роках. Значною мірою цьому сприяла боротьба арабських та мусульманських країн за незалежність. Якщо на початковому етапі в основі дій екстремістів був релігійний фанатизм, то з часом, до релігійної мотивації додалися і політичні амбіції. На сьогодні ісламський тероризм вийшов на глобальний рівень. 11 з 29 груп, які віднесені Держдепартаментом США до «закордонних терористичних організацій» є ісламськими. У Великобританії 14 з 21 групи, які об'явлені поза законом за участь в терористичній діяльності за кордоном – ісламські організації.

Інша, небезпечна тенденція сучасного тероризму – збільшення чисельності *суїцидальних терактів*. В 1980-роках такі теракти були зареєстровані лише в Лівані, Кувейті та Шрі-Ланці. А в 1990-х роках – в Ізраїлі, Індії, Панамі, Алжирі, Пакистані, Аргентині, Хорватії, Туреччині, Танзанії та Кенії.

У зв'язку з тенденцією до інтернаціоналізації сучасного тероризму, суїцидальна форма тероризму загрожувє охопити всю Західну Європу.

На сьогодні підготовку сучасних камікадзе здійснюють 10 релігійних та світських терористичних груп, в основі якої є раціоналізм та непрогнозованість проведення акцій. При цьому:

- значно зменшилися фінансові затрати на підготовку теракту у зв'язку з відсутністю потреби підготовки шляхів відступу;
- знизилась ймовірність несприятливих обставин з одночасним ростом масштабів та кількості жертв теракту;
- в результаті загибелі виконавця стає неможливим виявлення замовника.
- самогубство виконавців суттєво впливає на психічний стан суспільства: ніщо не може зупинити самогубця і не виключається ймовірність того, що він є поруч з кожним з нас.

Терористичний акт 11 вересня ц.р. в США був націлений проти держави, яка уособлює західну цивілізацію. Яку стратегію оборони необхідно вибрати у такому випадку?

Складність полягає у тому, що форма ворога не підлягає локалізації - вона є суспільно та територіально аморфна. Йдеться про величезну кількість людей, які працюють та проживають в різних країнах та континентах. Для їх фізичного виявлення необхідна мобілізація всіх наявних ресурсів світового розвідувального співтовариства.

Основний акцент при цьому, по-перше, необхідно зробити щодо збору інформації на місцях, так званому *human intelligence*.

По-друге – необхідно активізувати співпрацю з розвідувальними іншими країнами, особливо з Пакистаном.

По-третє – стратегія оборони повинна носити в собі випереджувальний характер, тобто результати розвідувальної роботи повинні мати випереджувальний характер.

Не зважаючи на заходи, які вживаються щодо захисту населення від терористичних актів, алгоритм вирішення основної проблеми залишається невідомим: джерелом загроз є невеликі групи, які використовують сучасні надбання глобалізації, доступ та розповсюдження нових технологій та засобів комунікацій.

Крім цього ми живемо у світі, в якому процвітають різноманітні форми фанатизму, в тому числі і релігійного. Їх необхідно виявляти - а це є надзвичайно складним завданням: вони розпрошені по всьому світу, не мають чітко окреслених програмних цілей. Це змушує вишукувати нові форми ведення оборони та боротьби.

З іншого боку, конфлікт зіткнення цивілізацій, чи Заходу з ісламським світом є спрощеним віддзеркаленням реальної ситуації у світі. Пошуки справжніх причин глобального конфлікту вимагають ґрунтовної критики всієї сьогодишньої філософії Європи, що може спричинитися до радикальних змін щодо функціонування ринкової економіки, ЗМІ, стратегії регіональної політики та політики Заходу щодо країн Третього світу, до проблем нерівномірного економічного розвитку, зuboжіння та гуманітарних катастроф.

При аналізі нових загроз ХХІ століття необхідно врахувати три рівня явища глобалізації:

Перший – офіційний (загальноприйнятий), під яким ми розуміємо рух капіталу, доступ до вільних ринків, комунікація, транснаціональні корпорації, масова культура, продукція, продукти споживання.

Другий рівень – набагато сильніший, негативний, дезінтегруючий – глобалізація підпільного злочинного світу, мафії, наркотиків, масової нелегальної торгівлі зброєю, відмивання брудних коштів, уникнення податків, фінансових махінацій, корупції. Він ефективно використовує досягнення першого рівня глобалізації.

Третій рівень – охоплює форми суспільно-громадського життя: міжнародні неурядові організації, рухи, секти. Цей рівень свідчить про те, що в старих, традиційних структурах – таких як держава, народ, церква – люди більше не знаходять відповідей на свої життєві потреби і шукають інші варіанти їх вирішення. Якщо початок ХХ століття відзначався створенням на світовій арені сильних держав та їх інституцій, то початок ХХІ століття – процесом ослаблення державності та інтенсивним розвитком компактних локальних недержавних та неурядових формувань – як громадських та політичних, так і релігійних.

Змінюється контекст і структура оточення, в якому раніше жила людина. Цивілізаційні цінності набирають форму *ком'юніті* (спільноти). Люди організовуються згідно з внутрішніми духовними потребами, зацікавленнями; набуває нового розвитку патріотизм - проте не в рамках суспільства чи держави, а в рамках малої спільноти. Це надзвичайно важливий елемент для розуміння того, що відбулося 11 вересня, тому що він вказує на те, що йде лавиноподібний процес формування сил, направленість діяльності та ідеологію яких ніхто не контролює.

Закінчення "холодної війни" було фальшиво сприйнято світовими суперпотугами, стратегіями глобальної та регіональної політики безпеки. Її помилково сприйняли як кінець всіх конфліктів та воєн: «історія закінчилася, тому що зруйновано комунізм і окрім ліберальної демократії на сьогодні не має альтернативи державного устрою».

Система ліберальної демократії найкраще функціонує в США, і виходячи звідси, буде автоматично впроваджуватися всіма іншими країнами, тому, що ця система є найбільш раціональною" (Френсіс Фукуяма, "Кінець історії").

Цей безальтернативний варіант цивілізаційного розвитку, який більшість країн взяло як дороговказ стратегії національного прогресу, спричинився до блискучого розвитку ідеології споживання, яка стала життєвою філософією розвитку суспільства ХХІ століття.

Вона, в свою чергу, вимагає стабільності, спокою, зростання матеріальних благ та добробуту. Цьому сприяють і ЗМІ, які формують відповідний образ та стиль багатого життя, уникаючи показу справжніх проблем у світі: зубожіння, голоду, хвороб, воєн, тощо.

Світ поділився на 20-% меншість бенефіціантів та 80-% більшість маргінізованого населення планети. Тут не йдеться лише про реальну бідність чи голод, а більшою мірою – про відчуття приналежності до маргінесу; про внутрішній злам та фрустрацію людей, які розуміють, що у змаганні за більш досконалий споживчий кошик вони не мають жодних шансів бути в передовій групі.

Ця диференційована нерівномірність є причиною поділу країн – на бідних та багатих, передових та відстаючих, вона проявляється на всіх рівнях людського співіснування – соціальному, регіональному, державному, між містом та селом, між континентами тощо.

Якщо взяти вибірково лише європейський континент, то слід відзначити, що протягом останнього століття в процесі утвердження демократії він не зміг остаточно закріпити свої ліберальні цінності у свідомості суспільства. На сьогодні тут має місце новий виклик - відродження рухів крайньо-націоналістичного спрямування. Хоча тінь тоталітаризму з деякими елементами фашизму супроводжує весь процес демократизації від самого початку, проте відповідь на запитання: *"Чи можна його визнати за нормальну патологію сучасного суспільства, чи за серйозну небезпеку?"* після 11 вересня н.р. набуває іншого значення.

Інтеграційний процес в Європі супроводжується виникненням нових проблем, які викликають страх та втрату будь-яких надій на стабільність та безпеку. Це стосується зростання активності партій крайньо-правого спрямування - їх успіхи у Західній Європі, які беруть свій початок з 80-тих років, не випадкові. Французький Народний Фронт, Партія свободи, Фламандський блок у Бельгії, Північна Ліга в Італії протягом останніх 15 років отримують поживу для свого зміцнення з невітшних результатів економічних та суспільних реформ.

Їх адаптація в політичну культуру демократичних країн збіглася в часі з демонтажем соціальної держави, ослабленням політичних еліт, масовою неконтрольованою міграцією та структурним безробіттям.

Період глибоких та інтенсивних реформ створює атмосферу, яка має потенціал динаміту. В той час, коли традиційні масові партії проявляють свою безпорадність, не в стані сформулювати надію на кращу перспективу, нові радикальні угруповання дуже легко перебирають ініціативу у свої руки. Подібне відбувалося в 30-х роках в Німеччині, коли світова криза з масовим безробіттям штовхнула людей в обійми гітлеризму. Сьогодні ці явища є у формі правого популізму, народного революціонізму, неофашизму чи неонацизму, яких об'єднують спільні ідейні традиції. В кризовій ситуації інтерпретація ними оточуючого світу здійснюється шляхом встановлення персоналізованого ворога, який є причиною кризи. Міфи та ідеї, які використовують націоналістичні революціонери, тяжко побороти, тому що вони гарантують фіктивну безпеку, інтегрують зло, уособлене в іноземцях та мігрантах.

Сьогоднішня тенденція розвитку цивілізації є причиною зростання антагоністичних суперечностей у світі, які можуть спричинитися до виникнення цивілізаційного вибуху і на які ще декілька років тому назад звернув увагу ...американський генеральний штаб. Людина не може жити в атмосфері постійного маргінесу, з почуттям меншовартості чи зневаги. Вона має потребу у самовираженні, ідентифікації, що, в міру нерівномірного цивілізаційного розвитку, стимулює міграційні процеси. Кожна

міграція є втратою генетичного коріння, навіть у тому випадку, якщо й забезпечує людині кращі умови життя. Міграція знищує почуття приналежності до Батьківщини, родинних коренів, історії.

Майже 30 років тому назад найбільш розвинуті держави проголосили про передачу 1% ВВП для допомоги найбіднішим країнам. Ці кошти ні разу не були їм передані. В 80-х та 90-х роках фармацевтичні фірми впровадили на ринок біля 14 тисяч нових ліків, з яких лише 14 - передбачалися для лікування тропічних хвороб, в той час як 2/3 населення земної кулі живе в тропічному середовищі і вмирає від малярії, холери тощо. Це свідчить про те, що на сьогодні має місце криза гуманітарного мислення.

В Західній Європі з'явився новий вектор загроз – у формі неконтрольованого напливу емігрантів, дешевої робочої сили, які супроводжуються ростом рівня міжнародної злочинності. Від такого типу загроз армія не спроможна забезпечити захист держави, тому що ці загрози носять індивідуальний, деколи – персоналізований характер, до яких держава виявилася не підготовленою.

Страх громадськості перед потенційними загрозами є основою наполягань ЄС щодо негайного впровадження країнами-кандидатами в члени ЄС візового режиму, який вважається найефективнішим превентивним засобом проти зазначених потенційних загроз та небезпек.

ЄС боїться напливу мігрантів та злочинців з боку СНД і дозволить новим кандидатам у члени ЄС приєднатися до Шенгенської угоди лише у тому випадку, якщо вони створять надійний бар'єр на своєму східному кордоні, впровадивши візи для українців, росіян, білорусів та громадян СНД. Отриманий ними зиск на західному кордоні збалансується набагато більшими збитками від впровадження бар'єрів на східному кордоні, які створять додаткові перешкоди для торгівлі, інвестицій, приязних відносин з сусідніми народами.

Водночас, вони суперечать засадам їх східної зовнішньої політики, в основі якої є створення сприятливих умов для поглиблення співпраці з Україною, Росією, Білорусією та залучення їх до

європейських інтеграційних процесів з позицій забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

Подальша інтеграція Польщі та Угорщини в ЄС та введення візового режиму по лінії нового східного кордону ЄС не залишаться без наслідків (як негативних так і позитивних) як для України, так і інших пострадянських країн, які будуть штучно об'єднані політичним статусом країн, які виявляться по інший бік «залізної завіси». **Поза Європою. Але якою?**

Слід ще раз нагадати про те, що інтеграція в Європу є стратегічною метою зовнішньої політики України. Для перспектив розвитку відносин ЄС з Україною, найважливішим чинником є динаміка розвитку внутрішньої ситуації в Україні у напрямках:

- демократизації та побудови громадянського суспільства;
- впровадження засад правової держави;
- поступу у проведенні ринкових реформ,

які водночас стають критичними позиціями забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

У такому випадку як логічно узгодити:

- стратегічні завдання України у напрямку євроінтеграції з сумнівною політикою щодо ущільнення кордонів з боку ЄС?
- наскільки політично обґрунтованим, доцільним та нагальним є це ущільнення, враховуючи цивілізаційні уроки трагедії 11 вересня ц.р. у США?
- як нейтралізувати політичні бар'єри та євроскептицизм, які поступово зміцнюються у свідомості не лише українського суспільства (особливо в його західних регіонах) в процесі відновлення ідеологічної «залізної завіси» з Заходом, але й у інших країнах ЦСЄ, про що засвідчили останні парламентські вибори у Польщі 23 вересня ц.р.?
- як у такому разі цей процес узгоджується з необхідністю поглиблення співпраці країн ЦСЄ з Україною у політичній, економічній та культурній сферах та якою мірою вступ Польщі та Угорщини до ЄС віддзеркаляться на досягнутій за останні

десять років з такими труднощами комунікаційної моделі народів та її цивілізаційному рівні?

Впровадження жорсткого Шенгенського режиму, який формально опирається на директиви, які не враховують людського чинника, може дати катастрофічні наслідки для ідеї «Об'єднаної Європи ХХІ століття»:

- політичну відчуженість української громадськості до Заходу та його політики;
- значне падіння життєвого рівня прикордонних регіонів, особливо Закарпаття та Галичини, які отримують певні доходи за рахунок туристично-комерційних поїздок в Центральну Європу;
- ускладнення контактів між національними меншинами (особливо шкоди буде завдано словацькій, польській та угорській національній меншині, життєвий рівень яких в Україні поки що є відносно низьким).

На думку Anne de Tinguay з французького CERI, є нагальна необхідність гармонізувати процес зміцнення охорони східних кордонів ЄС з одночасним збереженням та можливістю поглиблення рівня комунікаційних стосунків (на рівні широких верств населення та недержавних організацій), досягнутих країнами-кандидатами з державами колишнього СРСР.

На самміті тисячоліття, який відбувся на початку вересня минулого року в рамках Генеральної Асамблеї ООН, зроблено акцент на *гуманістичному підході* до процесів глобалізації.

Реалізація цілей у вузькій сфері соціально-економічного розвитку вимагає всеохоплюючої участі громадськості у цьому процесі.

Зменшення рівня убогості та соціальної захищеності населення з одночасним забезпеченням безпеки особи, поваги прав людини та її достоїнства є центральним елементом *стратегії розвитку* європейського регіону.

Впровадження концепції цілісного забезпечення безпеки

людини включає у себе сприяння розвитку демократії та зменшення рівня маргіналізації деяких регіонів континенту шляхом *стимулювання стійкого розвитку*. Цими засадами керується у своїй діяльності ООН і, відповідно, вони повинні бути в основі *концепції політики безпеки Об'єднаної Європи*.

Яким чином узгоджується концепція зовнішньої політики розширення ЄС з глобальними засадами розвитку цивілізації, задекларованими на останньому самміті тисячоліття ООН?

Новаторські починання Брюсселю підтверджують тезу, згідно з якою лідери ключових західних країн керуються виключно своїми національними інтересами. Їх бачення нової концепції європейської політики значною мірою зорієнтована на короткотермінову перспективу і не розрахована на майбутнє. Це стосується відсутності політичної стратегії розширення ЄС, особливо щодо пострадянського простору.

Дуже небезпечною є тенденція створення з ЄС «супердержави» на чолі з Президентом та з замкнутою системою безпеки та стабільності. Це відзначають у своїх виступах такі відомі європейські політики як колишній федеральний канцлер Німеччини Г.Колль. Про це свідчить і формальний підхід до введення візового режиму з Україною.

Розширення ЄС супроводжується поглибленням її внутрішньої політичної, регіональної та економічної співпраці. Водночас, воно несе з собою незворотні наслідки для тих, хто залишається зовні його зони активності. Це стосується в першу чергу України, від проблем якої Захід до останнього часу пробував якнайдалі дистанціюватися; чи то Румунії - яка виявилася останньою в переліку країн-кандидатів по кінцевих результатах звіту, який підготував Департамент з питань розширення ЄС.

Регіональний аспект євроінтеграції. Як відомо, метою цієї політики є уникнення значних дисбалансів у рівнях соціально-економічного розвитку між регіонами. Але це стосується лише тих регіонів, які належать до сфери інтеграційних інтересів ЄС. Регіони України, за певним виключенням, повною мірою нею не охоплені.

Імплементація головних принципів регіональної політики ЄС у національне законодавство України з позицій безпеки повинна не допустити до значного дисбалансу у рівнях соціально-економічного розвитку з регіонами Польщі, Словаччини, Угорщини.

Враховуючи гостру необхідність імплементації Україною базових засад нової стратегії регіональної політики ЄС, якими є субсидіарність, децентралізація, партнерство, програмування, концентрація та адіціоналізм, нагальне введення візового режиму з Польщею та Угорщиною негативно віддзеркалиться на динаміці проведення адміністративних та політичних реформ. Це стосується також і формування мережі недержавних громадських організацій, утворення яких тісно пов'язане з використанням досвіду Польщі та Угорщини, діяльність яких у своїй більшості є безсумнівним генератором процесу демократизації суспільства та залучення широких мас громадськості до процесів державотворення.

Як орієнтири внутрішньої політики, ці позиції є важливими для України. Водночас, вони вимагають більш активної участі ЄС, як на організаційному, так і на фінансовому рівні, може надати їм суттєвого поштовху, синхронно з процесами, які проходять у країнах ЦСЄ на їх шляху у Європу.

Однією з найважливіших функцій міжрегіонального співробітництва є створення умов для громадянського діалогу, як засобу запобігання міжетнічних конфліктів на європейському континенті. У цьому контексті, з позицій безпеки, необхідні специфічні механізми функціонування візового режиму між Україною та Польщею, Угорщиною, та Словаччиною, враховуючи складну історичну спадщину у наших міжнаціональних відносинах.

Соціально-економічна складова інтеграційної політики.
В історичному вимірі рівень економічного розвитку Болгарії, Польщі, Угорщини, Чеської Республіки, Словаччини та Румунії визначався їх периферійним розміщенням на економічній мапі Європи.

Політико-економічна приналежність цих країн до соціалістичного блоку посилила периферійний чинник цього регіону щодо решти Європи, і відповідно, анклавність їх економік.

Однак на сьогодні процес трансформації укладу у постсоціалістичних країнах, перехід від планової до ринкової економіки поглиблює диспропорцію соціально-економічного розвитку регіонів.

У зв'язку з євроінтеграційною спрямованістю стратегій розвитку країн ЦСЄ виникла гостра життєва необхідність *росту економічної конкурентоспроможності регіонів*. У цьому напрямку Польща робить ставку на використанні потенціалу прогресивних регіонів, визначаючи їм роль "локомотива" міжнародної економічної конкуренції.

Необхідні специфічні умови візового режиму для прикордонних областей – як "локомотивів" поглиблення співпраці в процесі євроінтеграції. *(Щодо України та країн ЦСЄ у більшості випадків ми акцентуємо увагу на регіоні розвитку, а не в розумінні адміністративно-територіальної одиниці середнього рівня країн ЄС.)*

Модернізація механізмів управління на рівні регіонів.
Формальний підхід щодо введення візового режиму може негативно віддзеркалитися і на динаміці процесу імплементації Стратегії євроінтеграції як для України, так і країн ЦСЄ, яка передбачає вдосконалення механізмів управління на рівні регіонів.

Комітет Регіонів, який функціонує у системі радничих органів ЄС, дедалі більше лобіює ідею, згідно з якою майбутнє Європи полягає у трирівневій інституційній системі: **регіони - національні держави - ЄС**.

Передбачається принцип "рівної легітимності" різних рівнів влади: місцевої, національної, субнаціональної (ЄС) та регіональної.

Зміна тоталітарних режимів у країнах ЦСЄ спричинилася, як це не парадоксально, до зміцнення центральної ланки державного управління на регіональному рівні.

Досвід країн ЦС, передусім Польщі та Угорщини, показує, що ефективна регіональна політика має шанси на реалізацію лише після розв'язання проблем адміністративно-територіального устрою. Ця позиція є також надзвичайно важливою і для України.

На сьогодні, в країнах ЦЄ поглиблюється тенденція до децентралізації державного управління, легітимації регіонального самоврядування, збільшення кількості суб'єктів регіонального розвитку, зокрема за рахунок залучення до формування відповідних стратегій приватного та неурядового секторів громадянського суспільства.

Але очевидно, що ця модель може бути ефективною лише за умови існування міцних економічних і політичних регіональних структур, а також за умови ініціативності політично зрілої регіональної еліти.

Ситуація в Україні дозволяє стверджувати, що формування політичної національної та регіональної еліти є в процесі становлення, а її співпраця з західними структурами в більшості випадків є ситуативною. Тому надзвичайно важливою позицією є активізація цих контактів на постійній та неформальній основі, створення відповідних стимулюючих умов, в тому числі з боку як України, так і ЄС, для їх поглиблення.

Транскордонне співробітництво. У Віденській декларації голів держав і урядів – членів Ради Європи від 9 жовтня 1993 року відзначалося, що створення Європи толерантної та процвітаючої залежить не лише від співробітництва між державами. Воно також вимагає транскордонного співробітництва між місцевими та регіональними владами.

Поняття транскордонного співробітництва разом з падінням Берлінської стіни отримало інше наповнення.

У 60-х роках Західна Європа взяла курс на стирання кордонів які розділяли країни, нації та народи.

Сучасна концепція розвитку прикордонних регіонів та територій в контексті транскордонного співробітництва полягає в тому, щоб традиційно негативні риси периферійності перетворити на переваги. Транскордонні регіони дозволяють змінити периферійну ситуацію на центральну при проведенні політики мобілізації та ефективного використання існуючого потенціалу прикордонних регіонів і територій, а також поєднанням потенційних можливостей ресурсів прикордонних регіонів та територій двох або більше країн,

що мають спільний кордон, з метою вирішення завдань просторового розвитку в межах транскордонних регіонів.

Межі такого співробітництва розширюються за рахунок допомоги, яка надається ЄС. У цьому контексті Україна покладає великі надії на ЄС, який, враховуючи негативні наслідки для України, які можуть бути завдані від введення візового режиму, докладе максимум зусиль, щоб компенсувати їх за рахунок підтримки та поглиблення транскордонного та регіонального європейського співробітництва.

Як ключовий чинник економічного, соціального і культурного розвитку транскордонне та міжрегіональне співробітництво повинні сприяти поглибленню взаємозв'язків між різними країнами Європи. ЄС слід встановити законодавчі рамки, які би поширювалися на всю європейську спільноту з метою поглиблення транскордонного та міжрегіонального співробітництва, яке б ґрунтувалося на засадах регіонального планування ЄС, що у свою чергу стимулюватиме процес євроінтеграції.

Злочинність. Сьогоднішній рівень корупції, організованої злочинності та відмивання брудних коштів ставить під знак питання можливість реального застосування в країнах ЦЄ засад Спільного ринку. Проте надзвичайний прогрес спостерігається щодо заходів по охороні нового східного кордону ЄС від нелегальної міграції.

Корупція в постсоціалістичних країнах ЦЄ вийшла на дуже високий рівень і має тенденцію до зростання. Це явище є причиною дуже незадовільного впровадження європейського права, незважаючи на значний поступ щодо ратифікації цілого ряду міжнародних конвенцій, що стосуються запобігання корупції.

Спостерігається значне зростання рівня організованої злочинності, особливо у сфері економіки. Влада не спроможна припинити масовий процес уникнення від оподаткування, чи забезпечити ефективну протидію нелегальному трансферу цигарок та алкоголю. Створення настільки широкомасштабної тіньової сфери є серйозною перешкодою на шляху інтеграції у Спільний ринок ЄС хоча б тому, що створює нерівні умови конкуренції і не дає

можливості державам ефективно виконувати свої фінансові зобов'язання.

Організовані злочинні угруповання на сьогодні використовують найсучасніші технології. Серйозну проблему становить високопродуктивне виробництво амфетаміну, значна частина якого експортується на Захід, а також низька ефективність боротьби з відмиванням брудних коштів.

Для того, щоб покращити роботу поліції, необхідно суттєво збільшити бюджетне асигнування на ці цілі, в тому числі і підвищити зарплату поліцейським. Лише таким чином можна забезпечити проведення відповідної кадрової політики в поліції. Необхідно активізувати співпрацю з відповідними службами країн "15", проте, на перешкоді є значний об'єм документів з грифом "таємно", до яких немає доступу.

Слабий рівень боротьби з оргзлочинністю спричинений також і неефективною роботою судів, в тому числі і довгим очікуванням на оголошення вироків.

Причиною повільного поступу є слабкість держави, яка має серйозні проблеми не лише з апроксимацією, але й з впровадженням європейського права. Нарешті, навіть у країнах, які становлять історичний фундамент ЄС, можна виявити схожі проблеми - це стосується, наприклад, півдня Італії.

Що стосується Польщі, то відносно швидко проведено ущільнення кордону з Калінінградською областю, Білорусією та Україною. Цей 1100-км відрізок кордону найближчим часом стане зовнішньою лінією кордону ЄС. Там, де побудовано нові прикордонні переходи, паспортний контроль забезпечується на належному рівні, проте необхідно збільшити кількість прикордонних застав таким чином, щоб вони були розташовані на відстані одна від одної не більше ніж 25 км, а не 40 км, як це є на сьогодні.

Переговорна позиція країн-кандидатів у члени ЄС є дуже складною. З одного боку, Шенгенська угода є складовою частиною ЄС. З іншого боку – страх з боку громадськості перед загрозами та небезпеками зі Сходу постійно драматизуються з боку ЗМІ, інформаційною політикою країн-членів ЄС.

Для нових членів не буде жодних винятків, хоча такі країни-члени ЄС як Великобританія, Ірландія та Данія завдяки окремим угодам частково знаходяться поза межами юрисдикції Шенгену; Норвегія та Ісландія частково належать до цієї угоди, хоча не є країнами-членами ЄС.

Чомусь вважається, що країни-кандидати в члени ЄС не можуть мати жодних виключень. Чому? Тому, що в західній ментальності продовжує домінувати ідеологічний міф щодо загрози з боку Сходу?

Можна стверджувати, що орієнтиром політики безпеки в рамках ЄС є внутрішньополітична сцена Німеччини та Австрії, де фігурують крайньо-праві політики, які виступають дуже гостро щодо міграції, і парламентарі повинні гарантувати своїм громадянам повну безпеку зі Сходу, в іншому випадку вони можуть заблокувати вступ в ЄС країн ЦСЄ.

Згадані загрози та небезпеки, згідно з експертними даними більшості науковців, безпідставні. Кількість осіб, які прагнуть змінити місце проживання, дуже незначна, а для організованої злочинності механізми отримання віз та їх контролю не є перешкодою у їх діяльності. Основні кошти злочинний світ отримує за рахунок діяльності в інших сферах суспільно-політичного та економічного життя.

Незважаючи на це, зазначена політика продовжує залишатися ірраціональною, зорієнтованою на політичний маргінес західного суспільства (в Австрії – Й.Хайдера).

Пропозиції

Є декілька аргументів, які необхідно врахувати ЄС щодо умов впровадження візового режиму на своєму східному кордоні.

- **Співпраця.** ЄС на сьогодні працює над проблемою поглиблення співпраці між поліцейськими структурами та судочинством у карних справах. Україна, наряду з країнами-кандидатами у члени ЄС повинна бути активно залучена до цього процесу, а також, в процесі співпраці підтвердити на

практиці, що її правоохоронні органи, суди, прикордонні служби високоєфективні та професійні щодо недопущення нелегального злочинного транзиту.

• **Окремі виключення.** Необхідно продовжити переговорний процес з ЄС з метою досягнення вищого рівня еластичності щодо можливості певних виключень у в'їзному режимі з Україною. Враховуючи те, що ЄС обмежує можливість доступу на ринок праці ЄС з боку країн-кандидатів після набуття ними статусу країни-члена ЄС, необхідна більша гнучкість щодо регулювання руху осіб на східному кордоні.

• **Терміни впровадження.** ЄС прагне впровадити візовий режим на східному кордоні задовго до набуття країнами-кандидатами статусу члена ЄС, хоча на сьогодні в ЄС проходять дебати щодо надання країнам-кандидатам можливості впровадження певних механізмів контролю в більш пізній термін - після вступу в ЄС. Дискусійним залишається і питання щодо необхідності його впровадження до вступу країни в члени ЄС (*приклад Словаччини, майбутнє членство якої залежить від результатів парламентських виборів та можливості повернення до влади В. Мечяра*).

Поглиблення добросусідських відносин країн-кандидатів в члени ЄС з Україною, Росією, Білорусією є надзвичайно вагомим внеском в систему європейської безпеки. Водночас, значні кошти, які Польща та Угорщина отримують на зміцнення східного кордону ЄС не дадуть бажаного результату для ЄС у цілому без якісного облаштування периметру державного кордону України, яке також вимагає допомоги з боку ЄС і є в його інтересах.

Ці кошти повинні бути ефективно використані для відкриття нових кордонних переходів, розвитку їх інфраструктури, забезпечення формування міцного кадрового потенціалу в прикордонних службах. Всі заходи повинні становити цілісну систему, бути комплексними, взаємозв'язаними з процесом модернізації правоохоронних інституцій, їх тісної співпраці з українськими інституціями, яка повинна вселити впевненість громадськості ЄС

щодо взаємного зацікавлення всіх країн регіону у забезпеченні безпеки, надійній охороні кордону, та водночас не спричинитися до зниження рівня контактів та товарообігу.

Необхідно продовжити діалог з ЄС в напрямку пошуку шляхів мінімізації негативних наслідків таких кроків. На першому етапі, наприклад, видається доцільним скасувати візи для в'їзду до країн ЄС громадян України – власників дипломатичних та службових паспортів.

Актуальним вбачається і поглиблення співпраці ЄС з Україною у сфері боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, протидії міжнародній організованій злочинності та корупції. В першу чергу необхідно ратифікувати Кримінальну та Цивільну Конвенцію про боротьбу з корупцією, розроблену в рамках РЄ, а також підписати з ЄС Договір про співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю.

Видається нагальним створення єдиного інформаційного поля боротьби з корупцією та легалізацією незаконно набутих коштів.

Результатом діяльності спільних органів Україна – ЄС стало прийняття рішення про порушення перед Європейською Комісією питання про створення окремих програм допомоги Україні у галузі юстиції та внутрішніх справ. В першу чергу Україні необхідна допомога та сприяння з боку ЄС щодо:

- облаштування державного кордону України;
- організації навчальних програм та інших заходів з метою підвищення кваліфікації представників прикордонних служб України, включаючи питання міграційного та прикордонного контролю за умов функціонування Шенгенських вимог;
- удосконалення системи прикордонного контролю у напрямку наближення до стандартів ЄС.

Найважливішою сферою Спільної стратегії ЄС щодо України є налагодження співробітництва у галузі юстиції та внутрішніх справ. Ефективне вирішення таких проблем, як боротьба з нелегальною міграцією, відмиванням коштів, тероризмом, наркобізнесом, торгівля людьми, а також митне співробітництво та правова

допомога у кримінальних справах може здійснюватися лише при налагодженні тісної співпраці між усіма європейськими країнами.

Для України та ЄС надзвичайно актуальним стало вирішення проблем нелегальної міграції. Для цього Україна вживає заходи щодо:

- завершення організаційного правового оформлення своїх східних кордонів;
- фінансування процедури депортації нелегальних мігрантів, створення пунктів їх утримання;
- вдосконалення роботи державних органів, відповідальних за міграційну ситуацію.

Потепління відносин між ЄС та Україною (які, з певними допущеннями, дозволяють говорити про можливість їх поступового поглиблення), гармонізація заходів України, Польщі та Угорщини в процесі підготовки останніх до вступу в члени ЄС, пролонгація термінів впровадження візового режиму у напрямку введення у його сьогодишній формат окремих виключень повинні згладити певні негативні як політичні, так і економічні наслідки введення вимог Шенгенської угоди по лінії західного кордону України. Такі заходи сприятимуть також і підвищенню рівня довіри та консенсусу українського суспільства щодо підтримки курсу держави у напрямку євроінтеграції.

ДИСКУСІЯ

БАРАНЧИК Іван

*Народний депутат України,
член Комітету у закордонних справах
Верховної Ради України
(м.Київ)*

ЩОДО УЧАСТІ І РОЛІ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Тема мого виступу стосується участі і ролі України в європейських інтеграційних процесах. Хочу передусім підкреслити, що ця проблема відображає стратегічне прагнення незалежної України активно співпрацювати з державами ЄС у взаємовигідних інтересах. Основою такого співробітництва стала Угода між Україною та ЄС від 16 червня 1994 року, яка набула чинності 1 березня 1998 року. Угода про партнерство та співробітництво (УПС) передбачає широке коло політичних, торговельних та гуманітарних питань, в яких ми взяли на себе зобов'язання взаємодіяти сьогодні і в перспективі. На це направлена і підписана Президентом України 11 червня 1998 року Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, а також 14 вересня 2000 року – Програма інтеграції України до ЄС. Ці документи є головним інструментом підготовки нашої держави, національної економіки до інтеграції України до ЄС. Вони реалізуються на основі щорічних планів дій і у середньостроковій перспективі передбачають досягнення Україною Копенгагенських критеріїв членства в ЄС.

При Президентові України діє Національна рада з питань адаптації законодавства Європейського Союзу. У рамках УПС уже укладено низку важливих економічних договорів. Політичний діалог **Україна – ЄС** відбувається у формі щорічних консультацій

на найвищому рівні (Саммітів Україна – ЄС); засідань Ради з питань співробітництва; консультацій на рівні міністрів закордонних справ. Україна активно співпрацює з державами членами Євросоюзу та країнами – кандидатами на членство в ЄС як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях. Про це, сподіваюся, засвідчать і дискусії учасників нинішнього “круглого столу”.

Хочу сказати, що в Україні одержала дуже високу політичну оцінку резолюція Європарламенту від 15 березня 2001 року про спільну стратегію ЄС щодо України, в якій, зокрема, констатується “відсутність дійсних причин для виключення можливості приєднання України до ЄС у майбутньому”.

Ми також високо оцінюємо підтримку європейських прагнень України на Самміті ЄС-США, що відбувся в Гьотеборзі 14 червня 2001 року. У спільній заяві учасників було підтверджено: “ЄС та США рішуче підтримують незалежну, суверенну Україну з тісними зв'язками із трансатлантичною спільнотою, але занепокоєні її внутрішнім розвитком, що впливає на демократичні і вільні ринкові реформи”.

Під час засідання Ради з питань співробітництва, що відбулося 26 червня 2001 року в Люксембурзі, сторони домовилися надати пріоритетне значення подальшому розвитку співробітництва у сфері наближення законодавства України до законодавства ЄС, енергетики, торгівлі, юстиції та внутрішніх справ, охорони навколишнього природного середовища, транспорту. Безперечно, таке співробітництво сприятиме досягненню конкретних результатів, помітних для пересічних громадян.

Етапною подією в розвитку двосторонніх стосунків Україна – ЄС став Ялтинський Самміт 10-11 вересня 2001 року. За тим – уже у жовтні ц.р. пройшла низка заходів, покликана наповнити реальним змістом Ялтинські домовленості. Йдеться, зокрема, про участь української делегації в Європейській конференції (20.11.2001, Брюссель), у центрі якої стали проблеми боротьби з тероризмом на тлі трагічних подій у США 11 вересня поточного року.

Хотів би наголосити, що Верховна Рада України приділяла і приділятиме в майбутньому стратегічного значення законодавчій підтримці процесу інтеграції України до європейських структур. Ми сподіваємося, що прогрес у проведенні економічних реформ та зближенні законодавства України та ЄС, а також вступ нашої країни до Світової Організації Торгівлі сприятимуть повній імплементації УПС, що створить уже в недалекому майбутньому перспективу запровадження зони вільної торгівлі і дієздатної візової політики між Україною та ЄС. Це для нашої держави одне з пріоритетних завдань і зрозуміло чому. Адже Європейський Союз дедалі більше перетворюється в один з найпотужніших світових економічних центрів. Вже сьогодні майже третина зовнішньоторговельного товарообігу України припадає на країни – члени та кандидати в члени ЄС.

З огляду на прагнення України якомога швидше інтегруватися до Європейського співтовариства перед законодавчою владою України постало завдання створити таку систему правотворчості в державі, яка могла б забезпечити розробку й прийняття всіх нормативно-правових актів у гармонізації з правом ЄС.

За сучасних умов формування демократичної правової держави вкрай важливим є перенесення наголосу в процесі гармонізації українського законодавства до законодавства ЄС з рівня виконавчої влади до Верховної Ради України як вищого законодавчого органу держави. Це дозволило б реалізувати Стратегію інтеграції України до ЄС з максимальною ефективністю. Необхідне також прийняття на законодавчому рівні концепції гармонізації законодавства України та ЄС, оскільки нині, за оцінками експертів, з 17 галузей правового регулювання приблизної адекватності і прогресу досягнуто лише у сфері торгівлі товарами.

Важливе значення для розширення можливостей просування українських товарів на світові ринки матиме уніфікація з Європейським Союзом митного законодавства, законодавства про підприємництво і податки, інтелектуальну власність та правила конкуренції, державні закупівлі.

Першим кроком для створення реального механізму прискорення інтеграції України до Європейського Союзу у галузі законодавчої діяльності стала розробка та прийняття у першому читанні (2 листопада 2000 року) головами шести профільних комітетів Верховної Ради проекту Постанови Верховної Ради "Про програми гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу". Цей документ тісно пов'язаний із Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу та Програмою діяльності Кабінету Міністрів України на 2000-2004 роки, яка передбачає підготовку умов для набуття Асоційованого членства України в Європейському Союзі.

Таким чином, робляться реальні кроки на шляху до повної імплементації Угоди про партнерство та співробітництво, відповідної Програми інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої нашим Президентом. Немає сумніву, що на цьому шляху ми досягнемо повного успіху.

КОНТРА Ференц

*Надзвичайний і Повноважний посол
Угорської Республіки в Україні*

УГОРЩИНА НА ШЛЯХУ ДО ШЕНГЕНУ

До кінця 2002 року Угорщина планує завершити переговори з Європейським Союзом; наступний, 2003 р., піде на ратифікацію договорів з країнами ЄС, і з 1 січня 2004 р. Угорщина стане повноправним членом Євросоюзу.

За останні 10 років, відколи наша країна проголосила стратегічною метою вступ до Євросоюзу, доводилося докладати величезних зусиль, щоб угорська економіка, сільське господарство, правова система тощо, прийшли у відповідність до євростандартів. Але навіть тепер ми не повністю готові прийняти всі вимоги ЄС, тому з деяких питань просимо відстрочку. Одне з них – можливість купівлі іноземцями угорських земель. Порівняно з Євросоюзом, наша земля дешева, і якщо ми відкриємо цей ринок для іноземців, нашу країну можуть дуже швидко, так би мовити, скупити. ЄС вимагає виділяти на це величезні кошти, яких угорський бюджет просто не має. Сам собою вступ до ЄС не означає, що країна автоматично відповідатиме всім євростандартам. Йдеться про те, щоб у міру можливостей якомога ближче наблизитися до стандартів ЄС. З деяких питань можна просити відстрочку. Проте якщо таких відстрочок назбирається багато – постає питання, чи готова країна до вступу взагалі.

Запровадження візового режиму з Україною не залежить від наших планів, це – вимога ЄС. А наша позиція з цього питання така: ми б хотіли запровадити візи якомога пізніше, але стати членом Євросоюзу – якомога швидше.

Попри те, що стосовно решти країн СНД Угорщина вже запровадила візи, питання щодо України наразі не стоїть. До остаточного вступу в ЄС наша країна не планує запроваджувати

візового режиму з жодним своїм сусідом, про що неодноразово чітко заявляла. Інша річ, що до візового режиму слід готуватися вже сьогодні. Йдеться про розширення мережі консульств (причому не лише в Україні, а й в інших сусідніх з нами державах), розширення прикордонних пропускних пунктів тощо. Адже якщо на якомусь із пунктів сьогодні є по одній лінії в'їзду і виїзду, то, незалежно від режиму перетинання, швидкого переходу там не буде ніколи.

Ми, кажучи образно, хочемо перетягнути австро-угорський кордон на свої східні рубежі й створити європейський стандарт перетинання кордону. Сьогодні з Україною його ще немає. На деяких ваших прикордонних пунктах створена чудова інфраструктура, а з угорського боку – лише будка з одним прикордонником. Або навпаки. Треба ж створити однакові умови по обидва боки. Для цього ми запрошуємо Україну до прикордонного співробітництва в рамках “Вишеградської четвірки” і пропонуємо запровадити спільне навчання прикордонників, митників, екологічних служб, уніфікувати документи і т.д. А це, знову ж таки, доводить, що йдеться про такий кордон, який можна буде перетинати. Ніякої нової залізної завіси не виникне, вона нікому не потрібна. Незалежно від того, в яку організацію Угорщина ввійде, вона залишиться у цьому регіоні, ми завжди будемо сусідами, причому Україна – наша найбільша сусідка. Навіть вступивши в ЄС, ми розвиватимемо наші стосунки на двосторонній основі. І те, якими вони будуть – хорошими чи поганими, – залежить лише від нас.

Наші прикордонні регіони приречені на співпрацю, незалежно від режиму перетинання кордону. Вони або разом процвітатимуть, або житимуть, як тепер, – без уваги центрів, без капіталовкладень. Слід привернути увагу інвесторів до цього регіону – й іноземний капітал не забариться. Але спочатку треба створити такі умови, щоб інвестори відчували: тут є потенційні можливості для ведення бізнесу і їхнім коштом нічого не загрожує.

Щодо словацького досвіду після запровадження візового

режиму з Україною (існує думка, що чимало словацьких підприємств, які були орієнтовані на схід, втратили ринок збуту й зазнали великих збитків), – ми вивчали досвід Словаччини, але маємо і свій власний. Наведемо для прикладу хоча б запровадження візового режиму із Росією. Сьогодні російські ЗМІ публікують багато матеріалів, де йдеться про те, що іншим країнам слід брати приклад з Угорщини, яка видає туристичні візи найоперативніше – всього за два дні. Чому в Україні зараз не стоїть питання про погіршення економічних стосунків з Австрією, Німеччиною чи Італією, з якими давно існує візовий режим? Бо бізнесменів зупиняє не віза, а безлад на кордоні – довгі черги, вимогання нікому не потрібних документів тощо. А Шенген дозволить значно спростити процедуру перетинання: якщо у вас є паспорт і віза, якихось додаткових документів не вимагатимуть. Шенген – це не закриття, а впорядкування кордону.

Ми не готуємося до послаблення зв'язків з угорською діаспорою в Україні (понад 90 відсотків якої проживає на Закарпатті) після запровадження віз. Звичайно, спрощені пункти переходу кордону, що існують на Закарпатті тепер, із запровадженням віз буде закрито. Але ми радимо всім угорцям, які проживають у сусідніх країнах, отримати закордонні паспорти і спокійно перетинати кордон у нових умовах. Отримання віз (у тому числі багаторазових) не становитиме для них жодної проблеми.

Це не означає, що стосовно діаспори діятиме режим найбільшого прикордонного сприяння. Шенген дозволяє вирішувати проблеми, пов'язані з виданням віз, на двосторонній основі. Немає сумнівів, що ми видаватимемо багаторазові візи українським бізнесменам, студентам, науковцям і т.д., а не лише представникам угорської діаспори.

Існує хибна думка, що “Закон про статус закордонного угорця” покликаний певним чином згладити наслідки візового режиму для представників діаспори. Чому ми прийшли до цього закону? Річ у тому, що Угорщина досягла такого рівня економічного розвитку, коли може собі дозволити виділяти з бюджету

певні суми для угорців, які проживають у сусідніх державах, інколи в дуже нелегких умовах. Багато хто з них не має роботи, і єдине джерело заробітку для таких людей – напівлегальна мала торгівля на території нашої країни. Нині ми, так би мовити, заплющуємо одне око й миримося з такою ситуацією, але нам хотілося б якось допомогти таким людям. Закон про статус закордонного угорця ні від кого нічого не забирає, а лише дає. Це освіта в угорських вузах, можливість мати на території нашої країни роботу протягом трьох місяців, медичне обслуговування, студентські стипендії тощо. Для простих людей це досить істотна допомога, хоча, можливо, й не настільки, як нам хотілося б.

Є чіткі вимоги до кандидатів на отримання статусу закордонного угорця, й вони перераховані у висновку спеціальної конференції, що відбулася 25-26 жовтня нинішнього року в Будапешті. Такий кандидат, по-перше, має заявити, що він вважає себе угорцем, володіти угорською мовою, належати до місцевої угорської культурно-національної організації чи товариства тощо.

Торкаючись питання труднощів, що стоять перед Україною на шляху до ЄС, то варто зазначити, що стратегічне питання – вступати чи не вступати до Євросоюзу – в Україні, гадаю, вже вирішене. Але приймати політичні рішення – це одне. Відтепер треба стежити, щоб їм відповідали конкретні дії. Насамперед слід ознайомитися з юридичними нормами ЄС, зробити аналіз і визначитися, на якому рівні перебуває країна. Щоб отримати об'єктивну картину, доведеться докласти величезних зусиль, залучити багато інститутів, але робити це все одно колись треба, й ліпше не зволікати. Один із учасників сьогодинішнього "круглого столу" зазначив, що для того, аби наздогнати параметри ЄС, Україні знадобиться 50 років. Додам від себе, що темпи розвитку вашої країни при цьому мають бути вищі, ніж у ЄС, а вони поки що, на жаль, нижчі.

Сьогодні багато країн Євросоюзу готові поділитися своїм досвідом, який міг би допомогти Україні уникнути на шляху до ЄС помилок. Наприклад, тих, що зробила Угорщина. Якщо

розумно використати цей досвід, можна значно скоротити і шлях, і витрати.

Ми неодноразово заявляли, що не хочемо, аби процес європейського розширення зупинився на наших східних кордонах. Ми прагнемо, щоб усі наші сусіди, у тому числі й Україна, приєдналися до таких загальноєвропейських цінностей, як стабільність, демократія, багатопартійна система. У тому, що на шляху до Євросоюзу Угорщина всіляко підтримуватиме Україну, ні в кого не повинно виникати жодних сумнівів.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Актуальність пропонованої теми до обговорення не викликає жодного сумніву і є вчасною й нагальною.

Вихід ЄС на кордони України, що очікується протягом 2-3 років, є безперечно позитивним процесом, який сприятиме європейській інтеграції України. Разом з тим, на певний період, до членства нашої країни в ЄС, нові реалії, які виникнуть на західному кордоні України, матимуть і негативне забарвлення як в економічній, так і в сфері міжлюдських обмінів. Під негативами маю на увазі ті обмеження, які слід очікувати у взаємній українсько-угорській торгівлі, а також можливе запровадження візового режиму взаємних поїздок громадян.

Я згоден із попередніми виступами щодо необхідності посилення контролю на спільному кордоні Україна-ЄС, проте, поряд з цим більшу увагу треба приділяти створенню належного режиму на північно-східних та східних кордонах України.

Інакше ми перетворимо нашу державу у "відстійник" нелегальних мігрантів, контрабанди і т.д.

Крім того, у попередніх виступах вже говорилося про необхідність боротьби з негативними явищами на кордоні, але виникає питання, проти кого будуть спрямовані ці заходи. Посилення контролю, в т.ч. на "зеленому кордоні", спрямовуватиметься проти нелегальних мігрантів, цілу хвилю яких слід очікувати у зв'язку з бойовими діями в Афганістані. Інші заходи матимуть на меті боротьбу з контрабандою зброї, наркотиків. У цьому зв'язку виникає справедливий сумнів щодо запровадження віз для громадян України. Як відомо, громадяни України не є джерелами тих небезпек, про які говорилося вище.

Таким чином, в цілому підтримуючи заходи, спрямовані на

посилення контролю і режиму на кордонах України, їх необхідно здійснювати при тому розумінні, що одночасно відбуватиметься лібералізація умов поїздок наших громадян до країн Шенгенської угоди. Тобто, всі ці процеси повинні проходити синхронно.

Багато хто сприйматиме цю тезу скептично, особливо з огляду на непоступливість бюрократії ЄС, але згадайте події 11 вересня в США, які за одну добу змінили погляди на багато речей не тільки однієї країни, а й всього світу.

На жаль, сила інерції працює і в Європейському Союзі, і Брюссель не готовий до реакції на швидкозмінювану ситуацію в регіоні Центральної і Східної Європи.

Крім цього, Україна відчуває з боку ЄС і подвійні стандарти. До цього часу Європейський Союз не реагує на бажання України стати країною-кандидатом на вступ до цієї спільноти. У той же час робляться заяви щодо перспектив інтеграції таких країн як Македонія, Албанія, які за показниками соціально-економічного розвитку, політичної стабільності є далеко позаду України.

Ще ж стосується і віднесення громадян України до так званого "чорного списку", тобто до категорії країн, громадяни яких потребують візи для в'їзду в Шенгенську зону.

Говорячи про перспективи вступу України до ЄС, не можна не прореагувати на окремі тези, які прозвучали на нашому "круглому столі". Категорично не згодний з твердженням, що Україні потрібно близько 50 років, щоб стати членом Європейського Союзу. Останнім часом в нашій країні здійснено ряд кроків, спрямованих на активізацію процесу інтеграції України до ЄС. Зокрема, це створення інститутів, які займатимуться питаннями інтеграції, а саме Міністерства економіки і європейської інтеграції, створення в МЗС України посади Державного секретаря з питань європейської інтеграції та відповідних структурних підрозділів. Українська сторона розпочала інтенсивні консультації з сусідами, в т.ч. з Угорщиною, щодо переймання досвіду європейської інтеграції. Але головне, в Україні все більше розуміють те, що інтеграція – це не на 90% внутрішнє питання.

Нашу відповідність Копенгагенським критеріям потрібно доказувати структурними змінами в економіці нашої країни, гармонізацією законодавства з нормами ЄС, запровадженням стандартів Європейського Союзу.

На зовнішньополітичному напрямку також здійснюються заходи, спрямовані на зміцнення зв'язків Україна-ЄС і мінімізації можливих негативних для України явищ, які виникнуть в результаті розширення ЄС на Схід. Так, цього року започатковане співробітництво в рамках Україна-Вишеградська четвірка-ЄС у сфері розбудови майбутніх зовнішніх кордонів ЄС.

Україна та Угорщина на двосторонньому рівні розробляють спільну Концепцію прикордонного співробітництва, мета якої зберегти існуючі зв'язки на існуючому рівні співпраці між Україною і Угорщиною після вступу останньої до ЄС. Концепція також передбачає створення належних умов для перетинання спільного кордону.

Таким чином, як ми бачимо, напередодні розширення ЄС на Схід, Україною, сусідньою Угорщиною та іншими країнами регіону здійснюються заходи, йде пошук шляхів вирішення проблеми збереження відкритості майбутнього зовнішнього кордону ЄС і України для українських громадян, товарів і капіталів з тим, щоб уникнути створення будь-яких перешкод, а тим паче – нової «залізної завіси».

Багато в цій сфері залежить і від правильного розуміння й тлумачення поняття «Шенген». Шенгенська угода в частині, що стосується зовнішніх кордонів, передбачає створення надійного контролю і відповідного режиму. Ніде в тексті не йдеться про запровадження візового режиму. Візи – це тільки один із заходів контролю, а не мета. Саме цим треба керуватися і виробляти підходи при вирішенні проблем, які ще існують на спільному українсько-угорському кордоні, який незабаром стане кордоном України та ЄС і цей період треба скоротити до мінімуму, переносячи «ЄСівський» кордон далі на Схід.

БАРТО Ігор

*Генеральний консул
Генерального консульства Словачкої Республіки
в м. Ужгороді*

МЕХАНИЗМ ПРИМЕНЕНИЯ ЗАКОНА СЛОВАЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ О ЗАГРАНИЧНЫХ СЛОВАКАХ *

14 февраля 1997 года Народный Совет Словацкой Республики ратифицировал Закон о заграничных Словаках, который вступил в силу 5 июля того же года. Согласно закону, статус заграничного Словака может получить лицо, которое исполняет условия, установленные Законом.

Статус заграничного Словака можно признать просителю старше 15 лет, который не является гражданином Словацкой Республики, если он по национальности – Словак, или имеет словацкое этническое происхождение и словацкое культурно-языковое самосознание.

Под словацким этническим происхождением в соответствии с законом подразумевается, если лицо, которое просит о признании статуса заграничного Словака является словаком или кто-то из его прямых родственников до третьего поколения был словацкой национальности.

Под словацким культурно-языковым сознанием в этом законе подразумевается хотя бы пассивное знание словацкого языка с элементарной ориентацией в словацкой культуре или активное участие в деятельности словацкого этнического общества.

Из вышеуказанного следует, что статус заграничного Словака может получить лицо, которое является гражданином любого третьего государства в мире.

* Доповідь для «круглого столу» підготовлена російською мовою (ред.).

Целью Закона о заграничных Словаках является юридическое урегулирование положения лиц словацкой национальности или словацкого происхождения, которые не являются гражданами Словацкой Республики, при въезде и во время их пребывания на территории Словацкой Республики. Философия Закона придерживается как существующего характера правовой системы, так и экономических возможностей страны. Основанием модели является так званое "статусовое" решение, цель которого – преимущественное отношение к владельцам этого юридического статуса в отличие к остальным иностранцам и приблизить его к юридическому положению гражданина Словацкой Республики. Идет речь о модели, которая берет во внимание возможности и международно-правовые обязанности Словакии, а также которая находится в согласии и с международным правом, как таковым.

Цель Закона о заграничных Словаках – решение проблем только одной наибольшей группы словаков, которые проживают за границей – лиц, которые не являются гражданами Словацкой Республики. Поэтому понятно, что он не полностью соответствует представлениям и желанием всего дифференцированного словацкого общества в мире.

В законе отсутствует понятие "Зеленая карта". Выражением признанного положения является "Удостоверение заграничного Словака", которое выдается МИД Словацкой Республики в соответствии с Законом. Данное удостоверение дает преимущество его владельцу в области легализации въезда в страну и пребывания на территории Словацкой Республики, а также в области образования, трудоустройства и пенсионного обеспечения.

В области легализации въезда и пребывания на территории Словацкой Республики:

- не требуется письменное приглашение и виза там, где это позволяют двухсторонние международные договора. В отношении к Украине не существует такого договора и поэтому даже владельцы статуса заграничного Словака, граждане Украины, должны иметь визу при въезде на территорию Словацкой Республики;

- владелец Статуса имеет право временно пребывать на территории Словацкой Республики без иного, требуемого для этого документа;

- имеет право просить о приделении гражданства по причине личностного подхода.

В области образования, трудоустройства и пенсионного обеспечения владелец Статуса имеет право:

- просить о приеме на обучение в любое учебное заведение на территории Словацкой Республики;
- на разрешение исключения на выплату пенсии за границей;
- имеет право на льготное приобретение проездных билетов, как и пенсионеры – граждане Словацкой Республики.

Законом не предвидится предоставление политических прав для владельцев Статуса заграничного Словака, в том числе и право на голосование в любом случае. Вопрос приобретения недвижимости решен в соответствии с действующим валютным законом.

А сейчас, с Вашего разрешения, я представлю актуальное положение использования отдельных законных преимуществ заграничными словаками – владельцам удостоверения заграничного Словака:

1. Право просить о приеме на обучение в любое учебное заведение на территории Словацкой Республики. Владельцы удостоверения могут просить о приеме на обучение в учебные заведения Словацкой Республики, если предоставят все требуемые знания и соответствуют критериям приема в конкретное учебное заведение. Но это не дает права на обучение на равноценных условиях с гражданами Словацкой Республики. Студенты – владельцы удостоверения заграничного Словака могут просить Министерство образования СР о присуждении государственной, так называемой краенской стипендии правительства СР. Вопрос возможности бесплатного высшего образования для заграничных Словаков или платного обучения, как для иностранных студентов-самоплательщиков, имеет право решить руководство соответ-

вующей школы (льготы могут распространяться только на расходы за обучение). Согласно предписаниям Министерства здравоохранения СР, в СР медицинское страхование должны оплатить также иностранные студенты – заграничные Словаки, которые обучаются на территории Словацкой Республики. Плательщиком страхования в этом случае является государство согласно Закону Народного Совета Словацкой Республики № 98/1995 Сборника Законов о лечебном порядке.

2. Право просить о приеме на работу без выдачи разрешения на проживание на территории СР, а также без разрешения на трудоустройство. В области трудоустройства, согласно Постановлению Министерства труда, социального обеспечения и семьи, заграничные Словаки имеют равноценные права с гражданами Словацкой Республики.

3. Право просить о придании гражданства по причине личного подхода. Получение статуса заграничного Словака – только одна из причин специального подхода, по которой Министерство внутренних дел СР может предоставить просителю гражданство СР согласно Закону № 40/193 Сборника законов о гражданстве. Министерство внутренних дел СР не предоставило данных о том, какое количество заграничных Словаков получило гражданство СР.

4. Право на разрешение исключения на выплату пенсии за границей, если исполнены все условия её предоставления на территории СР. Если заграничный Словак, работающий в СР, исполнит условия по выплате пенсионного обеспечения, установленные Законом № 100/1988 о социальном обеспечении в свете последующих предписаний, выплата доли пенсионного обеспечения за границей ему становится возможной только в случае, если подписан двухсторонний договор с государством, где это лицо имеет постоянное проживание.

5. Право владения и приобретения недвижимости при условиях, установленных в специальном предписании. Принимая во

внимание, что правительством СР повторно не было принято предложение Министерства юстиции СР на внесение изменений в Закон № 202/1995 Сборника законов (валютный закон), который бы дал возможность покупать недвижимость заграничным Словакам согласно специальным предписаниям, вышеуказанное преимущество Закона № 70/1997 Сборника законов осталось неисполненным.

6. Право на 50% льготное приобретение проездного билета в городском общественном транспорте, внутригосударственном железнодорожном и автобусном транспорте для заграничного Словака – пенсионера по старости или индивидуального пенсионера – и право на бесплатный проезд в вышеуказанном транспорте для заграничного Словака, который достиг 70-ти летнего возраста. Право на льготы в общественном транспорте лицо подтверждает удостоверением заграничного Словака, в котором Министерство иностранных дел СР ставит пометку “Д”. Право на льготу не действует в свете последующих изменений для автобусного транспорта. В случае заграничных Словаков старше 70-ти лет, условием бесплатного проезда является приобретение билета на сумму 1 словацкая корона за каждые 50 км дороги.

7. Возможность подавать заявление на постоянное проживание на территории Словацкой Республики за границей в соответствующем представительстве, или в соответствующем иммиграционном отделе полицейского управления на территории Словацкой Республики. Постоянное проживание на территории Словакии было со времени вступления в силу Закона (5.7.1997 г.) до сегодняшнего дня предоставлено, согласно данным Министерства внутренних дел СР, 70-ти заграничным Словакам, из них двое – Словаки из Венгерской Республики (всего постоянное проживание на территории СР имеет 1411 (тысяча четыреста одиннадцать) граждан Венгерской Республики). Указанное количество низкое, принимая во внимание настоящий интерес заграничных Словаков, особенно в странах средневропейского региона. Вышеуказанное преимущество для заграничных Словаков позитивно по сравнению с

другими иностранными гражданами, которые могут подавать заявление только за границей в соответствующих представительствах, но оно еще не разработано в Законе № 70/1997 Сборника законов. Поэтому заграничные Словаки, так как и остальные иностранцы, должны исполнять все условия при подаче заявления, согласно Закону о пребывании иностранцев.

8. Возможность временно находиться на территории СР при условиях, установленных специальным предписанием, без разрешения на временное проживание на территории СР. Временное проживание на территории СР разрешено 2674 (двум тысячам шестьсот семидесяти четырем) заграничным Словакам, из них 9 – из Венгерской Республики (всего имеет временное проживание в СР 78 граждан Венгерской Республики). Заграничный Словак не обязан подавать заявление в соответствующее полицейское управление СР на временное проживание, как остальные иностранцы, и не должен предоставлять документы, подтверждающие цель временного пребывания, документы о финансовом обеспечении жильем во время пребывания.

Надо сказать, что проблематика Закона о заграничных Словаках с юридической точки зрения очень чувствительна, поскольку законы, принятые государством, могут распространяться и исполняться только на территории этого государства. Ведь внутригосударственный закон не может нарушать суверенитет другого государства. Прошедшими днями этим вопросом занималась Венецианская комиссия по демократии на основании законов. Комиссия рассматривала все такие законы, принятые в Европе в этой области. Согласно заключениям комиссии, действия законов, касающихся иностранных граждан, могут распространяться только на территории государства, которое приняло такой закон, при чем приоритетное отношение к этим гражданам может касаться области образования и культуры, исключительно с целью поддержки культурных связей. Если действие такого типа правовых норм касается иностранных граждан на территории их государства в областях, которые не покрыты договором, для их применения

необходимо согласие соответствующего государства. Венецианская комиссия, которая заседала в Венеции 19 октября 2001 года, обращает внимание и на ту действительность, что односторонние мероприятия, касающиеся приоритетного отношения к иностранным гражданам, не должны касаться областей, включенных в односторонние договора между соответствующими государствами, без согласия затронутого государства.

Итак, можно констатировать, что Закон Словацкой Республики о заграничных Словаках в полной мере совпадает с правовой точкой зрения Венецианской комиссии.

ЩОДО ПИТАННЯ ВВЕДЕННЯ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ

Сучасні економічні та геополітичні реалії Європи все більшою мірою ставлять на порядок денний вкрай важливе питання: чим є Шенгенські асquis – шляхом до поділу чи об'єднання Європи? За умов розширення “східного” кордону Європейського Союзу та обов'язкового введення Шенгенських асquis, візового режиму між Угорщиною та Україною, між Польщею та Україною, Румунією та Україною протягом 2004-2006 років – і що особливо з точки зору посилення безпеки на нових “зовнішніх” східних кордонах ЄС – це формування власне міжнародного кордону між Європейським Союзом та Україною, система режиму на новому міжнародному кордоні радикально зміниться.

Шенгенська Угода (близько 80 тисяч сторінок законодавчих актів Європейського Союзу) є логічним втіленням в життя концепції європейської інтеграції, ще з 1957 року, коли Римським Договором було проголошено **вільний перетин товарів, послуг, робочої сили та капіталу**, що отримало завершену форму у вигляді Шенгенської Угоди 14 червня 1985 року, коли Бельгія, Франція, Німеччина, Люксембург і Нідерланди підписали Шенгенську Угоду і вже з 2 жовтня 1997 року (дати ратифікації Амстердамського договору, що включає і Шенгенську Угоду) стали складовою асquis communautaire Європейського Союзу. І саме з цієї точки зору, на нашу думку, слід розглядати всі сучасні і майбутні події стосовно “східного” розширення Європейського Союзу, питання **впровадження та дії Шенгенської Угоди на території аплікантів “першої хвилі” вступу до ЄС.**

“Шенгенська Угода”, яка набула чинності 26 березня 1995 року, визначає:

- поступове скасування контролю на спільних кордонах;
- дозвіл вільного перетину кордону громадянами держав, що підписали цю угоду, так і країн, які не є громадянами держав-членів ЄС;
- умови та гарантії впровадження домовленостей про вільне пересування.

Фактично, прийняття Шенгенських асquis державами-членами Європейського Союзу і що особливо важливо стосовно розширення зовнішніх “східних” кордонів ЄС – це прийняття аплікантами “першої хвилі” (зокрема, Угорщиною, Польщею, Чеською Республікою) Шенгенських асquis – **як здатність прийняти зобов'язання членства, включно відданість цілям політичного, економічного та валютного союзу.** Це і є найсуттєвішим питанням розширення східного кордону ЄС.

Питання розширення безвізового європейського простору на регіон Центрально-Східної Європи (включно і території держав Карпатського Євро регіону) має особливий, **специфічний характер** і подекуди сприймається як загроза чи як неминучий негативний складовий чинник нового поділу Європи.

По-перше, незважаючи на спільні декларації, на визначення пріоритету саме технічного характеру введення візового режиму – у трикутнику Чехія-Словаччина-Україна, без сумніву домінуючим є політичний чинник.

По-друге, про що свідчить статистика? Як зауважив Ігор Осташ (голова Комітету Верховної Ради з закордонних справ), з часу введення візового режиму товарообіг між Україною та Словаччиною зменшився на 50%, на 72% зменшилась кількість осіб і на 54% транспорту, які перетинали кордон Словаччини та України. В економічному плані, збитки вражаючи – на 48% знизилась митні збори в українській бюджет, не акцентуючи вже увагу на збитках прикордонного туризму та нереалізованих можливостях прикордонної торгівлі.

По-третє, у психологічному плані “збитки” мають тенденцію довготривалого розвитку – адже отримання візи пересічним громадянином, повільний у часовому визначенні перетин кордону створює вкрай негативний імідж, унеможлиблює формування атмосфери довіри навіть у площині майбутнього формування позитивного іміджу Європейського Союзу.

По-четверте, із введенням Шенгенської візи всі малі перетини кордонів автоматично ліквідуються і будуть діяти лише ті кордони, що відповідають критеріям міжнародних стандартів. Це в свою чергу завдасть значного удару по транскордонному економічному співробітництву – транскордонній торгівлі, а також для пересічних громадян, зокрема представників національних меншин, які компактно проживають вздовж прикордоння та мають родинні стосунки у близькому закордонні.

Введення Шенгенських *acquis* безпосередньо торкається країн Карпатського Єврорегіону:

- позаяк Шенгенська Угода є складовою *acquis communautaire* – введення її є обов’язковим для держав-членів ЄС, що підписали Угоду (отже, держави Карпатського Єврорегіону фактично будуть поділені досить жорстким кордоном ЄС);
- питання полягає в тім, чи існує альтернативний, можливо перехідний варіант введення Шенгенського візового режиму як для держав-членів ЄС, так і для аплікантів “першої хвилі”;
- як позитив можна визначити неодноразові заяви прем’єр-міністра Угорщини та Генерального консула Угорської Республіки в Україні, що Угорщина введе візовий режим лише після вступу країни у ЄС, але знов слід враховувати, що це є тимчасовим явищем і реальний вихід із складної ситуації визначається у пошуках альтернатив.

*В контексті дії Шенгенських *acquis* у Карпатському Єврорегіоні слід чітко виокремити та враховувати принаймні чотири позиції:*

- введення візового режиму це **процес**,
- необхідним є врахування **специфіки** аплікантів “першої хвилі” держав ЦСЕ – Карпатського Єврорегіону зокрема,
- дія так званих Законів про статус закордонного угорця, словака, українця тощо є теж тимчасовою за своєю суттю, адже згідно Консолідованих Договорів ЄС, ці закони будуть чи модифіковані, чи припинять свою діяльність,
- і що дійсно вкрай необхідним є **пошук альтернатив** – вже існуючих між державами-членами ЄС – насамперед, що стосується пошуку компромісів на рівні національних законодавств та консолідованих договорів ЄС, хоча би тимчасових, які будуть юридично закріплені і слугуватимуть реальним “пом’якшенням” введення Шенгенських *acquis*.

Цілком логічним є те, що безвізовий європейський простір посилює контроль і принагідно вимагає жорстких процедур з метою посилення безпеки на зовнішніх кордонах ЄС. Необхідно прискільки вивчити та проаналізувати можливі альтернативи щодо імплементації Шенгенської угоди державами-аплікантами “першої хвилі” розширення ЄС. Втім, апіорі треба чітко визначити, що усі заходи, які пом’ягшують реалізацію Шенгенських *acquis*, мають тимчасовий характер і питання знов полягає в тім, що необхідно виробити на двосторонньому рівні Договори, що регулюють візовий перетин “східного” кордону ЄС.

Таким чином, вихід з ситуації, що склалась і яка вже формується із обов’язковим введенням візового режиму між Україною та Угорщиною, Україною та Польщею, Україною та Румунією, полягає у пошуках альтернатив, які завжди існують лише для тих, хто їх шукає – але підкреслимо, що це, в свою чергу, вимагає аналітичного узагальнення, постійного багатостороннього діалогу та роботи фахівців-експертів з питань Шенгенських *acquis*.

ТОВТ Микола

*заступник начальника відділу у справах
національностей і міграцій*

*Закарпатської обласної державної адміністрації,
керівник територіального органу міграційної служби*

ПРОБЛЕМИ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

Нелегальна міграція та контрабандне перевезення людей є проблемою не тільки для нашої держави, з нею стикаються практично всі розвинуті країни. Кількість міжнародних міграцій зростає і щорічно охоплює понад 4 млн. чол. Незважаючи на те, що кожна держава так чи інакше регулює можливість перетину власних кордонів, нині за даними МОМ більше ніж 125 млн. осіб проживає поза межами країн свого громадянства. Цілком очевидно, що широкомасштабна імміграція іноземців, а особливо нерегульована, нелегальна, може призвести до серйозних проблем країну, що приймає, і викликати такі негативні наслідки як зростання злочинності, інфекційних захворювань, етнічні напруження та соціальні конфлікти.

Становлення України як демократичної держави потребує налагодження цивілізованих взаємовідносин в міграційній сфері з міжнародним співтовариством та країнами-сусідами, вимагає постійного врахування і дотримання загальноновизнаних принципів та стандартів міжнародного права. Йдеться, зокрема, про право пересування, притулку, про права певних категорій осіб: іноземців, громадян, осіб без громадянства, біженців і шукачів притулку. Однак Україна тривалий історичний період була відірвана від загальносвітових тенденцій становлення відповідних інституцій і для неї проблема ця ускладнена ще й тим, що у Радянському Союзі взагалі не існувало інституту міграційного права, що відповідав би демократичним міжнародним стандартам.

Нині внаслідок відчутного впливу міграційних процесів на соціально-економічний та політичний розвиток держави, її безпеку

і стабільність, етнічну композицію та культурне і релігійне середовище, різноманітні сфери суспільного життя, **увага до міграції в нашій країні значно зросла**. Вона виявилася у підготовці та прийнятті ряду законодавчих та нормативних актів, створенні органів виконавчої влади по їх реалізації, значній активності в міжнародних контактах та співробітництві в галузі міграційних проблем. Наша держава гостро потребує також як детального вивчення світового досвіду регулювання цих процесів, так і **розробки власного міграційного права та розбудови своїх міграційних інституцій**.

Сподіваюсь, що учасники цього поважного зібрання погодяться з тезою про те, що нелегальні перетини кордонів вихідцями з азієських та африканських країн, з якими зіткнулася Україна протягом останнього десятиріччя, це власне проблема не тільки України і наших найближчих сусідів на Заході, вона виходить навіть за рамки українсько-російського кордону, хоча саме з території Російської Федерації в Україну і далі на Захід потрапляє основна кількість нелегалів, ця проблема вже давно набула загальноєвропейських масштабів. У цьому зв'язку цілком логічним і зрозумілим є бажання країн Шенгенської угоди поставити надійний заслін потоку незаконної міграції, хоча тільки саме посилення кордонів, так само як і введення візового режиму чи використання виключно адміністративних важелів у протидії нелегальній міграції, повністю проблеми не вирішує.

Завдячуючи своєму геополітичному розташуванню Україна в цілому, і Закарпаття зокрема, приречені бути транзитною зоною на шляху міграційних потоків Схід - Захід, Південь - Північ. А Закарпатська область, яка є найбільш вигідним плацдармом на шляху мігрантів до європейських країн, перетворилася в останні роки в накопичувач величезної кількості іноземців, які незаконно прагнуть опинитись у Західній Європі. Кількість нелегальних мігрантів за останні 5 років зросла більш ніж у 12 разів і становила понад 18 тисяч чоловік. Пік нелегальної міграції в нашому краї припадає на 1999 рік, тоді було затримано понад 7,5 тисяч нелегалів. У 2000 році зафіксовано зменшення кількості затриманих на 52,1% у порівнянні з попереднім періодом. Це відбулось за рахунок

суттєвого зменшення потоку мігрантів з Афганістану - на 71,6%, Шрі-Ланки - на 67,5%, Пакистану - на 51,6%, Китаю - 31,1% та Бангладеш - на 24,2%. **Основний контингент мігрантів прибуває в Україну з території Росії та Білорусі** як легально, так і нелегально в обхід пунктів пропуску на східному кордоні (Сумська, Харківська, Чернігівська області).

За даними УМВС України протягом 2000 року за клопотанням органів Прикордонних військ прийнято рішення про видворення за межі України щодо **3654 нелегальних мігрантів, з яких 98,2% - громадяни країн «далекого зарубіжжя», а 1,8% - країн СНД.** В цілому серед затриманих - громадяни 19 країн Південно-Східної Азії, Близького та Середнього Сходу, Африки. Найбільш чисельними є групи мігрантів з Афганістану (31,6%), Індії (24,1%), Шрі-Ланки (11,5%), В'єтнаму (9,9%), Китаю (9,9%), Бангладеш (7,7%), Пакистану (3,3%). Третину усіх затриманих складають жінки та діти. З усієї кількості мігрантів, затриманих протягом минулого року, 1,2 тисяч чол. або 33,8% становлять особи, яких можна вважати потенційними біженцями і шукачами притулку, через те, що вони прибули з країн, де існують умови переслідування за ознаками національної приналежності, віросповідання, політичних переконань тощо.

За даними УСБУ в Закарпатській області протягом 2000 року **затримано 61 переправника нелегальних мігрантів із числа громадян України,** скомпрометовано механізм функціонування 4 каналів нелегальної міграції, за клопотанням УСБУ за межі України видворено 4 іноземців, причетних до організації нелегальної міграції. 91 особу засуджено за ст.75 КК України, в т.ч. за ч.1 - 67 чол., за ч.2 - 24 чол. З початку нинішнього року затримано близько 2,5 тисяч нелегальних мігрантів, причому з початком антитерористичної операції в Афганістані істотного збільшення кількості біженців з цієї країни на сьогоднішній день не помічається.

Область несе значні матеріальні і моральні втрати, пов'язані з утриманням нелегальних мігрантів. Незаконне перебування цієї категорії іноземців, невизначеність їх правового статусу викликає

занепокоєність у населення, громадськості, загрожує поширенням нетипових для України інфекційних та особливо небезпечних карантинних захворювань, зміцненням організованих кримінальних угруповань, що спеціалізуються на контрабандному перевезенні людей, корупції посадових осіб, створення «чорного ринку» фальшивих документів, житла, транспорту та інших послуг, може призвести до проявів національної та расової нетерпимості по відношенню до цієї категорії іноземців. **Нелегальна міграція у нинішніх масштабах (в умовах затягнутої соціально-економічної кризи, вкрай напруженої ситуації на ринковій праці) виступає провокативним конфліктогенним фактором.** Вона створює додаткові умови для конфліктів: між місцевим населенням та нелегальними мігрантами, між нелегальними мігрантами та владою, між представниками різних національно-етнічних груп мігрантів, всередині та між злочинними угрупованнями.

Отже, саме тут, у прикордонні яскравіше всього простежується низка неврегульованості цих процесів, зав'язуються в один тугий вузол проблеми нелегальної міграції, біженців і шукачів притулку. Цій темі була присвячена Міжнародна регіональна зустріч, яка проходила 11-12 жовтня цього року в Ужгороді з ініціативи Закарпатської обласної адміністрації та представництва Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців в Україні. В зустрічі, окрім працівників центральних органів влади України, взяли участь представники штаб-квартири УВКБ ООН, регіональних представництв УВКБ ООН з Угорщини та Словаччини, Європейської Комісії, представництва Міжнародної організації з міграції в Україні, делегації Словацької та Угорської прикордонних служб, співробітники посольств Бельгії, Німеччини, Швеції в Україні. Основною метою цієї зустрічі було посилення співробітництва у сфері міграції та надання притулку між трьома країнами-сусідами - Угорщиною, Словаччиною та Україною - з можливим заснуванням структури для більш довгострокового діалогу між державними органами цих країн на регіональному та центральному рівнях. Учасниками зустрічі прийнято заключний документ, у якому зокрема наголошується, що питання боротьби з нелегальною

міграцією є спільним питанням країн-членів ЄС та країн, які ще не ввійшли до ЄС, причому інститут притулку не повинен при цьому бути ушкодженим жодною із сторін.

Звичайно, проблема **транснаціональної міграції** надзвичайно складна і багатогранна, щоб її можна було вирішити на одній або декількох подібних зустрічах. Ефективна протидія нелегальній міграції та захист біженців потребує справді спільних скоординованих зусиль не тільки національних європейських урядів, але й міжнародних інституцій. В основі регулювання цих процесів повинно знаходитись не тільки суверенне право кожної окремої країни приймати рішення про допущення іноземців на свою територію, але й норми міжнародного законодавства стосовно прав людини, зокрема Конвенції ООН 1951 року про статус біженців. Гармонізація політики з питань міграції та притулку, що здійснюється Європейським Союзом не повинна мати негативні наслідки для країн на Сході Європи. Існує нагальна потреба у виробленні стратегії справедливого розподілу тягаря для країн, які в наступних роках будуть все ще поза кордонами ЄС та Шенгенської угоди.

При цьому слід завжди мати на увазі наступне:

1. нелегальна міграція, як явище, несе у собі небезпеку для кожної країни, вона тісно пов'язана з кримінальним міжнародним бізнесом (наркотики, зброя, тероризм) і тому надання притулку не повинно перетворюватись в інструмент сприяння нелегальній міграції;

2. краще вжити всіх заходів, щоб не допустити нелегалів на територію держави, ніж потім вирішувати цілу низку проблем, пов'язаних з виявленням нелегалів, встановленням особи, утриманням, видворенням та ін.;

3. якщо вже нелегали потрапили на територію держави, то слід чітко розмежовувати категорії «**нелегальний мігрант/економічний мігрант**» з одного боку, «**біженець/шукач притулку**» - з іншого, і у залежності від цього вирішувати його подальшу долю, але недопустимо проводити необґрунтованих зв'язків між злочиним і притулком, між тероризмом і захистом біженців.

В українських засобах масової інформації, особливо з початку антитерористичної операції в Афганістані, розгорнута дискусія про те, куди видворяти біженців з Афганістану - в Росію чи безпосередньо в Афганістан, або про те - очікувати потужну хвилю біженців у зв'язку з початком військової операції в Афганістані чи не очікувати. Безплідність цієї дискусії очевидна, оскільки з Росією до цього часу не врегульовані юридичні питання кордонів та реадмісії, що фактично унеможливорює їх повернення на територію РФ, а повернення потенційних біженців у країну, де їм загрожує небезпека є проблематичним з огляду на міжнародні зобов'язання України та внутрішнє законодавство про біженців. Стосовно другого аспекту дискусії, то мусимо визнати, що ми на сьогодні не готові прийняти і ту кількість потенційних біженців з Афганістану, яка потрапила в Україну раніше, не кажучи вже про можливе збільшення їх кількості.

І тому на порядок денний постає друга проблема - надання цій категорії нелегалів тимчасового притулку. А це, звичайно, потребує чималих витрат. Хоча Україна надала статус біженця близько 3,5 тисяч чоловік (більше ніж Росія, Білорусь та Польща разом узяті), але в переважній більшості притулок надано іноземцям, які давно перебувають на території держави і вже якимсь чином змогли інтегруватись в українське суспільство і тільки із запровадженням у 1996 році механізму застосування **Закону України «Про біженців»** вони дістали змогу узаконити свій статус. Для новоприбулих біженців, в тому числі і для тих, хто залишив територію Афганістану після початку військової операції, умови притулку не створені.

У цьому контексті ми сподіваємось на більш ефективну допомогу у вирішенні міграційних проблем Закарпаття з боку країн Європейського Союзу, а також міжнародних структур та неурядових організацій, що спеціалізуються на даній проблемі в сприянні добровільного повернення економічних мігрантів в країни їх громадянської належності, наданні допомоги в тимчасовому утриманні іноземців, які незаконно перебувають в Україні та облаштуванні пунктів тимчасового розміщення визнаних біженців

та осіб, які звернулись за отриманням цього статусу. Тим більше, що всі передумови для налагодження подібного співробітництва створені. Останнім часом Україна досягла відчутного прогресу у законодавчому врегулюванні статусу іноземців та осіб без громадянства. Йдеться насамперед про прийняття цього року нових редакцій Законів України «Про громадянство», «Про біженців», Закону «Про імміграцію» та цілої низки інших законодавчих актів у сфері міграції.

Підсумовуючи сказане та користуючись присутністю на зустрічі високоповажних учасників, хочеться підкреслити, що без адекватного сприяння, безпосередньої технічної та матеріальної допомоги з боку зацікавлених країн та міжнародних європейських структур нам буде важко і надалі виконувати функції «останнього форпосту» на цій найбільш напруженій ділянці західного кордону України, стримуючи зростаючий міграційний тиск з боку нелегальних мігрантів та шукачів притулку.

ДОДАТКИ

1. МАТЕРІАЛИ ШЕНГЕНСЬКОЇ УГОДИ

Шенгенськими угодами називають два документи:

- Угода «Про поступове скасування перевірок на спільних кордонах» (14 червня 1985 року);
- Конвенція «Про застосування Шенгенської угоди від 14 червня 1985 року про поступове скасування перевірок на спільних кордонах» (19 червня 1990 року);

Найбільший практичний інтерес становить саме Конвенція 1990 року, тоді як Угода 1985 року вже більше зацікавить істориків права, оскільки в ній не регулюються питання, що торкаються в'їзду/виїзду та перебування іноземців на територіях країн-учасниць цієї Угоди.

З огляду на це пропонуємо читачам даного видання Конвенцію 1990 року.

Особливості перекладу. Мовами, якими спочатку підписана Конвенція 1990 року, були французька, німецька та голландська. Найбільш коректним був би переклад з однієї з цих мов. Однак, зважаючи на те, що англійська мова є однією з офіційних мов Європейського Союзу і англійська версія Конвенції має статус офіційної, переклад зроблено саме з англійського тексту (Convention from 19 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic, On The Gradual Abolition Of Checks At Their Common Borders).

Український переклад (перекладач Н. Пархоменко) є неофіційним. Подаємо його фототипним способом з джерела, де цей текст вперше було надруковано: Україна і Шенген: приватний вимір європейського вибору: Інформ.-аналітичне видання. - Київ, 2001.- 68 с.

**КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ
ШЕНГЕНСЬКОЇ УГОДИ ВІД 14 ЧЕРВНЯ
1985 РОКУ МІЖ УРЯДАМИ ДЕРЖАВ
ЕКОНОМІЧНОГО СОЮЗУ БЕНІЛюКС,
ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ
ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПРО
ПОСТУПОВЕ СКАСУВАННЯ ПЕРЕВІРОК НА
СПІЛЬНИХ КОРДОНАХ**

Королівство Бельгія, Федеративна Республіка Німеччина, Французька Республіка, Велике герцогство Люксембург та Королівство Нідерланди, що далі іменуються Договірними Сторонами,

спираючись на Шенгенську угоду від 14 червня 1985 року про поступове скасування перевірок на спільних кордонах;

вирішивши довести до кінця задекларований у цій угоді намір повністю скасувати перевірки на спільних кордонах, пов'язані з пересуванням осіб, а також полегшити транспортні перевезення і переміщення товарів;

беручи до уваги, що Договір, яким засновано Європейські співтовариства, доповнений Спільним європейським актом, передбачає створення внутрішнього ринку, що охоплює простір без внутрішніх кордонів;

вважаючи, що мета, до якої прямують Договірні Сторони, співпадає з вищезгаданою, не чинять перепон тим заходам, що будуть здійснюватися для втілення положень Договору;

будучи впевненими, що остаточна реалізація проголошених намірів вимагає здійснення ряду необхідних заходів і тісної співпраці між Договірними Сторонами,

дійшли до згоди про наступне:

**РОЗДІЛ I
Дефініції**

Стаття 1

У даній Конвенції використовується наступна термінологія:

Внутрішні кордони - спільні сухоподільні кордони Договірних Сторін, а рівно їх аеропорти, призначені для внутрішніх повітряних рейсів, та їх морські порти, призначені для регулярного сполучення морськими судами, які прибувають з інших портів на територіях Договірних Сторін або прямують туди без заходу в порти, розташовані за межами цих територій.

Зовнішні кордони - сухоподільні та морські кордони, а рівно аеропорти та морські порти Договірних Сторін, які не можуть бути віднесені до внутрішніх кордонів.

Внутрішній повітряний рейс - будь-який повітряний рейс, місцем відправлення або місцем призначення якого є виключно території Договірних Сторін, і який не супроводжується посадкою на території третьої держави.

Третя держава - будь-яка держава, за винятком Договірних Сторін.

Іноземець - будь-яка особа, крім громадян держав-членів Європейських співтовариств.

Іноземець, щодо якого направлено інформаційний запит з метою недопуску - будь-який іноземець, щодо якого направлено інформаційний запит з метою недопуску в межах Шенгенської інформаційної системи згідно положень статті 96.

Прикордонний пропускний пункт - будь-який пропускний пункт, установлений компетентними органами для перевірки зовнішніх кордонів.

Прикордонний контроль - перевірка на кордонах, яка, незалежно від будь-яких інших мотивів, має своєю єдиною

підставою намір перетнути кордон.

Перевізник – будь-яка фізична або юридична особа, яка на професійних засадах здійснює перевезення повітряними, морськими або сухоходними транспортними шляхами.

Посвідка на проживання – будь-який дозвіл незалежно від його характеру, який видано однією з Договірних Сторін, що надає право проживання на її території. Це визначення не охоплює тимчасовий допуск для перебування на території Договірної Сторони, наданий у зв'язку із розглядом клопотання про надання притулку або прохання про видання посвідки на проживання.

Клопотання про надання притулку – будь-яке прохання у письмовій, усній або іншій формі, представлене іноземцем на зовнішньому кордоні або на території Договірної Сторони, про визнання його біженцем згідно Женевської конвенції від 28 липня 1951 року про статус біженців зі змінами, внесеними Нью-Йоркським Протоколом від 31 січня 1967 року, і спрямоване на отримання у цьому статусі права проживання.

Особа, що подає клопотання про надання притулку – будь-який іноземець, що подав клопотання про надання притулку у значенні цієї Конвенції, за яким ще не винесено остаточне рішення.

Розгляд клопотання про надання притулку – сукупність процедур вивчення, винесення рішення та здійснення заходів, прийнятих на виконання кінцевих рішень по клопотанню про надання притулку, за виключенням тих процедур, які пов'язані з визначенням Договірної Сторони, відповідальної за розгляд клопотання про надання притулку згідно положень цієї Конвенції.

РОЗДІЛ П Скасування перевірок на внутрішніх кордонах та пересування осіб

Глава 1. Перетин внутрішніх кордонів

Стаття 2

1. Внутрішні кордони можна перетинати в будь-якому місці, не підлягаючи якому б то не було особистому догляду.

2. У випадках, коли того вимагають громадський порядок або національна безпека, Договірна Сторона після консультацій з іншими Договірними Сторонами може прийняти рішення про здійснення на внутрішніх кордонах протягом обмеженого періоду часу національних прикордонних перевірок, які проводяться з урахуванням особливостей конкретної ситуації. Якщо громадський порядок або національна безпека вимагають здійснення термінових дій, зацікавлена Договірна Сторона вживає необхідних заходів, інформуючи про них, за змогою – в найстисліші терміни, інші Договірні Сторони.

3. Відміна особистого догляду на внутрішніх кордонах не перешкоджає здійсненню положень статті 22, рівно як і виконанню поліцейських повноважень компетентними органами відповідно до законодавства кожної Договірної Сторони на всій її території, а також не віднімає обов'язків по володінню, носінню та пред'явленню дозволів та документів, передбачених її законодавством.

4. Перевірки відносно товарів здійснюються на підставі відповідних положень цієї Конвенції.

Глава 2. Перетин зовнішніх кордонів

Стаття 3

1. Зовнішні кордони за спільним правилом можуть перетинатися лише у прикордонних пропускних пунктах протягом установленого терміну їх роботи. Більш детальні положення разом із виключеннями та особливими правилами прикордонного руху малогабаритного транспорту, а також правила стосовно окремих видів морського транспорту, таких як прогулянкове судноплавство чи прибережне рибальство, приймаються Виконавчим комітетом¹.

2. Договірні Сторони зобов'язуються установити заходи відповідальності стосовно випадків недозволеного перетину зовнішніх кордонів за межами пунктів перетину кордону і не в час їх роботи.

Стаття 4

1. Договірні Сторони гарантують, що починаючи з 1993 року пасажирів повітряного рейсу із третіх країн, які здійснюють пересадку на внутрішні повітряні рейси, при в'їзді попередньо будуть підлягати особистій перевірці, а також перевірці ручного багажу на території аеропорту, до якого прибув міжнародний рейс. Пасажирів внутрішнього повітряного рейсу, що здійснюють пересадку на повітряний рейс, який направляється до третіх держав, при виїзді попередньо будуть підлягати особистій перевірці, а також перевірці ручного багажу в аеропорту, звідки відправляється міжнародний рейс.

2. Договірні Сторони здійснюють необхідні заходи для того, щоб перевірки можна було проводити згідно положень параграфа 1.

3. Положення параграфів 1 і 2 не стосуються контролю по відношенню зареєстрованого багажу; цей контроль здійснюється, відповідно, в аеропорту, що є кінцевим місцем призначення, або в аеропорту, що є початковим місцем відправлення.

4. До дати, передбаченої параграфом 1, стосовно внутрішніх повітряних рейсів, у відступ від визначення внутрішніх кордонів, аеропорти розглядаються в якості зовнішніх кордонів.

Стаття 5

1. В'їзд на території Договірних Сторін для перебування протягом не більше трьох місяців може бути дозволено іноземцю, який відповідає таким умовам:

а. володіє дійсним документом або документами, передбаченими Виконавчим комітетом, що дають право на перетин кордону;

б. має дійсну візу (в тому випадку, якщо вона потрібна);

с. у випадку необхідності здатен подати документи, що обґрунтовують мету та умови запланованого перебування, і володіє достатніми засобами до існування, як на період запланованого перебування, так і для повернення до країни, звідки він прибуває, або для транзиту до третьої держави, до якої йому гарантовано доступ, або здатен законним шляхом набути подібні засоби.

д. не є об'єктом інформаційного запиту з метою недопуску;

е. не розглядається в якості особи, здатної скласти загрозу громадському порядку, національній безпеці чи міжнародним взаєминам однієї з Договірних Сторін.

2. Іноземець, який не відповідає всій сукупності згаданих умов, одержує відмову у в'їзді на території Договірних Сторін, крім випадку, коли одна з Договірних Сторін вважає необхідним відступити від цього принципу з гу-

¹Згідно Амстердамської угоди, що набула чинності 1 травня 1999 року, повноваження Виконавчого комітету передано Раді Європейського Союзу (прим. ред.)

манітарних міркувань, в національних інтересах чи на підставі міжнародних зобов'язань. В подібних випадках допуск обмежується територією зацікавленої Договірної Сторони, яка повинна буде попередити про нього інші Договірні Сторони.

Ці правила не є перешкодою для дії спеціальних положень, що стосуються права притулку, а рівно й тих, що містяться в статті 18.

3. Допускається транзит іноземця, який має дозвіл на перебування чи візу з правом повернення, видану однією з Договірних Сторін, чи, при необхідності, обидва згадані документи, крім випадку, коли він фігурує в переліку національної системи інформування про осіб, позбавлених права на в'їзд, тієї Договірної Сторони, на зовнішні кордони якої він прибуває.

Стаття 6

1. Транскордонний рух, який здійснюється через зовнішні кордони, контролюється компетентними органами. Цей контроль здійснюється стосовно території Договірних Сторін відповідно до єдиних принципів в рамках національної компетенції та національного законодавства, з врахуванням інтересів Договірних Сторін.

2. В якості зазначених у параграфі 1 єдиних принципів виступають наступні:

а. Особистий контроль передбачає не тільки встановлення дійсності документів на поїздки та інших умов для в'їзду, перебування, роботи і виїзду, але також пошук і попередження загроз національній безпеці та громадському порядку Договірних Сторін. Окрім того, цей контроль розповсюджується на транспортні засоби та речі, що знаходяться в осіб, котрі перетинають кордон. Він здійснюється кожною Договірною Стороною у відповідності зі своїм законодавством, особливо в тому, що стосується обшуку осіб.

б. Всі особи повинні, щонайменше один раз, бути піддані перевірці, яка дозволила б встановити їх особистість на підставі пред'явлених чи продемонстрованих ними документів на поїздки.

с. При в'їзді іноземці повинні проходити ґрунтовну перевірку, відповідно до положень пункту а.

д. При виїзді на підставі положень, що регулюють статус іноземних громадян, здійснюється перевірка, спрямована на забезпечення інтересів всіх Договірних Сторін і потребу в пошуку та упередженні загроз національній безпеці та громадському порядку Договірних Сторін. Ця перевірка щодо іноземців здійснюється у всіх випадках без винятку.

е. Коли в силу особливих зобов'язань здійснення будь-якої з вказаних перевірок виявляється неможливим, мають бути встановлені пріоритети. У цьому випадку контроль за пресуванням осіб на в'їзді розглядається в якості пріоритетного щодо контролю на виїзді.

3. Компетентні органи з допомогою мобільних підрозділів здійснюють спостереження за ділянками зовнішніх кордонів, розташованими між прикордонними пропускними пунктами: аналогічне спостереження за цими пропускними пунктами здійснюється і в той період доби, коли вони, як правило, не працюють. Спосіб проведення цього контролю не повинен створювати для осіб стимул уникати перевірок на пропускних пунктах. Порядок здійснення спостереження у необхідних випадках встановлюється Виконавчим Комітетом.

4. Договірні Сторони зобов'язуються виділити відповідний штат службовців у кількості, достатньому для проведення контролю й спостереження на зовнішніх кордонах.

5. На зовнішніх кордонах підтримується однаковий рівень контролю.

Стаття 7

Договірні Сторони надаватимуть одна одній допомогу, проводитимуть тісне і постійне співробітництво з метою ефективного здійснення перевірок та спостереження. Перш за все, вони розпочнуть з обміну всіма допустимими та важливими відомостями, окрім даних, що стосуються конкретних індивідів, якщо інше не передбачено цією Конвенцією; гармонізують, наскільки це можливо, інструктивні положення для служб, у компетенції яких знаходиться здійснення перевірок; розвиватимуть єдину систему навчання і підвищення кваліфікації персоналу, задіяного в проведенні перевірок. Це співробітництво може здійснюватися в формі обміну посадовими особами, відповідальними за взаємні контакти.

Стаття 8

Виконавчий Комітет прийматиме необхідні рішення стосовно правил практичного здійснення контролю та спостереження на кордонах.

ГЛАВА 3

Візи

Відділ 1. Візи для короткотермінового перебування

Стаття 9

1. Договірні Сторони зобов'язуються проводити спільну політику в питаннях, які стосуються пересування осіб і, зокрема, візового режиму. З цією метою вони надають одна одній взаємне сприяння. Договірні сторони зобов'язуються на основі спільної згоди провести гармонізацію своєї візової політики.

2. Стосовно третіх держав, для громадян яких у всіх Договірних Сторін на момент підписання даної Конвенції чи після цієї дати діє загальний візовий режим, подібний

візовий режим може бути змінено тільки на основі спільної згоди Договірних Сторін. У виняткових випадках Договірна Сторона може відступати від спільного візового режиму щодо третьої держави через нагальні інтереси національної політики, які потребують невідкладного вирішення. Вона повинна провести попередні консультації з іншими Договірними Сторонами і враховувати їх інтереси при ухваленні рішень, а також наслідків подібного рішення.

Стаття 10

1. Запроваджується єдина віза, дійсна на території всієї сукупності Договірних Сторін. Ця віза, тривалість дії якої визначається статтею 11, може бути видана для перебування протягом не більше трьох місяців.

2. До введення подібної візи Договірні Сторони будуть визнавати свої відповідні національні візи до тієї міри, до якої їх видача здійснюється на базі спільних вимог та критеріїв, встановлених в рамках відповідних положень даної глави.

3. У відступ від положень параграфів 1 та 2 кожна Договірна Сторона зберігає за собою право накладати обмеження на територіальну сферу дії візи відповідно до спільних правил, встановлених у рамках відповідних положень даної глави.

Стаття 11

1. Віза, яка запроваджується статтею 10, може бути:

а. туристичною візою, дійсною для одноразового чи багаторазового візду, при чому тривалість неперервного перебування чи загальна тривалість послідовних періодів перебування з моменту першого візду не може перевищувати трьох місяців протягом одного півріччя.

б. транзитною візою, що дозволяє її власнику здійснити одно, двоє, чи, у виняткових випадках, багаторазовий транзит через території Договірних Сторін на шляху до

території третьої держави, при чому загальна тривалість транзиту не може перевищувати п'ять днів.

2. Положення параграфа 1 не є перепорою для Договірної Сторони в тому, щоб протягом означеного пір'яччя видавати у випадку необхідності нову візу, дійсну лише на її території.

Стаття 12

1. Єдина віза, яка запроваджена параграфом 1 статті 10, видається дипломатичними і консульськими органами Договірних Сторін, а в необхідних випадках також органами Договірних Сторін, визначеними на підставі статті 17.

2. В якості Договірної Сторони, в компетенції якої знаходиться видача візи, за загальним правилом, виступає та, яка є основним місцем призначення. Якщо останнє не може бути однозначно визначене, то видача візи, як правило, покладається на дипломатичне чи консульське представництво тієї Договірної Сторони, яка є першим місцем в'їзду.

3. Виконавчий Комітет встановлює детальні правила, у тому числі критерії, що допомагають визначити основне місце призначення.

Стаття 13

1. Не допускається проставлення візи в подорожній документ, що вже втратив силу.

2. Строк дії документа на поїздку повинен перевищувати строк дії візи з урахуванням періоду часу, що передусє її використанню. Він повинен надавати можливість іноземцю повернутися в свою країну чи прибути в третю країну.

Стаття 14

1. Не допускається проставлення візи в документ на поїздку, який не визнається дійсним в жодній з Договірних Сторін. Якщо дійсність документа на поїздку визнається тільки однією чи декількома Договірними Сторонами, то дійсність проставленої візи буде обмежена цією чи цими Договірними Сторонами.

2. У випадку, коли документ на поїздку не визнається дійсними однією чи декількома Договірними Сторонами, віза може бути видана в формі дозволу, який проставляється на її місце.

Стаття 15

За загальним правилом візи, означені в статті 10, можуть видаватися тільки іноземцям, які відповідають умовам для в'їзду, встановленим пунктами а, с, d та e параграфа 1 статті 5.

Стаття 16

Якщо Договірна Сторона при наданні візи іноземцю, який не відповідає сукупності умов в'їзду, передбачених параграфом 1 статті 5, вважає за необхідне відступити від встановленого статтею 15 принципу в силу обставин, передбачених параграфом 2 статті 5, то дія подібної візи буде обмежена територією цієї Договірної Сторони, а про її видачу остання зобов'язана повідомити інші Договірні Сторони.

Стаття 17

1. Виконавчий Комітет видає загальні правила щодо питань, пов'язаних з перевіркою заяв про видачу візи, здійснює заходи по забезпеченню їх правильного застосування та вносить в них зміни у відповідності з новими ситуаціями та обставинами.

2. Окрім того, Виконавчий Комітет встановлює детальні положення стосовно випадків, коли віза повинна видаватися після консультації з центральним органом Договірної Сторони, який подано відповідне прохання, а також, при необхідності, з центральними органами інших Договірних Сторін.

3. Виконавчий комітет також приймає необхідні рішення по наступних питаннях:

а. документи на поїздку, в які допускається проставлення візи;

- b. органи, відповідальні за видачу віз;
- c. умови видачі віз на кордоні;
- d. форма, зміст, строк дії віз та збори, що беруться за їх видачу;
- e. умови продовження і відмови в наданні віз, вказаних в пунктах c та d, з врахуванням інтересів всієї сукупності Договірних Сторін.
- f. правила по питанням обмежень, які накладаються на територіальну сферу дії віз;
- g. принципи розробки загального переліку іноземців, які є об'єктами інформаційних запитів з метою недопуску, без шкоди статті 96.

Відділ 2. Візи для довгострокового перебування.

Стаття 18

Візи для перебування протягом більш ніж три місяці є національними візами, які видаються однією з Договірних Сторін відповідно до свого власного законодавства. Власник такої візи має право здійснювати транзитний переїзд через територію інших Договірних Сторін на шляху до території тієї Договірної Сторони, яка видала візу, окрім випадків, коли він не відповідає умовам в'їзду, передбаченим пунктами a, d та e параграфу 1 статті 5, чи коли він фігурує в переліку системи національного інформування Договірної Сторони, через територію якої він бажає здійснити транзит.

ГЛАВА 4

Умови пересування іноземців

Стаття 19

1. Іноземці - власники єдиної візи, які правомірно в'їхали на територію однієї з Договірних Сторін, протягом строку дії візи можуть вільно пересуватися по території всієї сукупності Договірних Сторін, якщо вони відповідають умовам в'їзду, передбаченим пунктами a, c, d та e параграфу 1 статті 5.

2. До моменту запровадження єдиної візи іноземці, що мають візу, надану однією з Договірних Сторін, і правомірно в'їхали на територію будь-якої з них, можуть вільно пересуватися по території всієї сукупності Договірних Сторін протягом строку дії візи, але не більше, ніж три місяці від дня першого в'їзду, якщо вони не відповідають умовам в'їзду, передбаченим пунктами a, c, d і e параграфу 1 статті 5.

3. Параграфи 1 та 2 не розповсюджуються на візи, сфера дії яких підпадає під територіальні обмеження у відповідності з положеннями глави 3 цього розділу.

4. Положення цієї статті застосовуються без шкоди положенням статті 22.

Стаття 20

1. Іноземці, на яких не розповсюджується вимога мати візу, можуть вільно пересуватися територіями Договірних Сторін терміном не більше трьох місяців протягом піврічного періоду з моменту першого в'їзду, якщо вони відповідають умовам в'їзду, передбаченим пунктами a, c, d і e параграфу 1 статті 5.

2. Положення параграфу 1 не є перепорою для здійснення права кожної з Договірних Сторін продовжувати на термін більш ніж три місяці перебування іноземця

на своїй території за наявності виняткових обставин чи в рамках застосування норм двосторонньої угоди, підписаної до вступу в силу цієї Конвенції.

3. Положення цієї статті застосовуються без шкоди для положень статті 22.

Стаття 21

1. Іноземці, котрі мають вид на проживання, наданий однією з Договірних Сторін, на підставі цього виду, а також документа на поїздку, можуть в період дії вказаних документів протягом строку, не більшого за три місяці, вільно пересуватися територією інших Договірних Сторін, якщо вони відповідають умовам в'їзду, передбаченим пунктами а, с, d і е параграфу 1 статті 5, та не фігурують в переліку національної системи інформування зацікавленої Договірної Сторони.

2. Параграф 1 рівною мірою розповсюджується на іноземців, котрі мають тимчасовий дозвіл на перебування, виданий однією з Договірних Сторін, та документ на поїздку, виданий цією Договірною Стороною.

3. Договірні Сторони направляють Виконавчому Комітету перелік документів, що охоплює документи, які вони видають в якості посвідки на проживання чи тимчасового дозволу на перебування, а також документа на поїздку в тому значенні, що передбачений цією статтею.

4. Положення цієї статті застосовуються без шкоди для положень статті 22.

Стаття 22

1. Іноземці, що правомірно в'їхали на територію однієї з Договірних Сторін, повинні повідомити про це компетентні органи Договірної Сторони, на територію якої вони в'їхали, відповідно до умов, передбачених кожною з Договірних Сторін. На розсуд кожної з Договірних Сторін таке повідомлення може робитися або при в'їзді, або всередині території Договірної Сторони, до якої в'їхав

іноземець, протягом тридцятиднічного терміну, що відраховується з моменту в'їзду.

2. Іноземці, що проживають на території однієї з Договірних Сторін, які прямують на територію іншої Договірної Сторони, підлягають зобов'язанню про повідомлення, передбаченому параграфом 1.

3. Кожна з Договірних Сторін встановлює виключення з положень параграфів 1 та 2, і повідомляє про них Виконавчий Комітет.

Стаття 23

1. Іноземець, який не відповідає чи більше не відповідає умовам короткотермінового перебування, що діють на території однієї з Договірних Сторін, по загальному правилу повинен невідкладно покинути територію Договірних Сторін.

2. Іноземець, що має дійсний вид на проживання чи тимчасовий дозвіл на перебування, наданий іншою Договірною Стороною, повинен без зволікання вийти до території цієї Договірної Сторони.

3. Якщо такий іноземець не вийшов добровільно або є підстави підозрювати, що вїзду не буде здійснено, або якщо терміновий вїзд іноземця потрібен з мотивів національної безпеки чи громадського порядку, іноземець повинен бути депортований з території Договірної Сторони, де його було затримано, з дотриманням умов, передбачених національним правом цієї Договірної Сторони. Якщо застосування цього права не допускає депортацію, Договірна Сторона може дозволити перебування зацікавленої особи на своїй території.

4. Депортація з території вказаної держави може здійснюватися в країну походження відповідної особи чи в будь-яку іншу державу, до якої він може бути допущений, в тому числі в рамках застосування відповідних правил угод про повторний вїзд, підписаних Договірними Сторонами.

5. Положення параграфу 4 не є перешкодою для дії національних положень по питанням права притулку, положень Женевської конвенції від 28 липня 1951 року про статус біженців із змінами, внесеними Нью-Йоркським протоколом від 31 січня 1967 року, а рівно положень параграфу 2 цієї статті та параграфу 1 статті 33 цієї Конвенції.

Стаття 24

За дотримання критеріїв і відповідей детальних правил застосування, встановлених Виконавчим Комітетом, Договірні Сторони компенсують одна одній додаткові фінансові витрати, що здатні викликати передбачений статтею 23 обов'язок депортації, коли подібна депортація не може бути здійснена за рахунок іноземця.

ГЛАВА 5

Види на проживання та інформування з метою недопуску

Стаття 25

1. Коли Договірна Сторона планує надати посвідку на проживання іноземцю, щодо якого отримано інформаційний запит з метою недопуску, вона проводить попередні консультації з Договірною Стороною, яка направила такий інформаційний запит, і враховує інтереси останньої; за подібних обставин посвідка на проживання буде видаватися тільки у тих випадках, коли для цього є серйозні підстави, перш за все, гуманітарного характеру чи такі, що випливають з міжнародних зобов'язань.

Надаючи посвідку на проживання, Договірна Сторона, що направила інформаційний запит, відкликає його, зберігаючи в той же час можливість включити цього іноземця в перелік національної системи інформування.

2. Коли стає відомо про направлення інформаційного запиту з метою недопуску щодо іноземця, який має дійсну посвідку на проживання, надану однією з Договірних Сторін, Договірна Сторона, що направила інформаційний запит, проводить консультацію зі Стороною, що надала посвідку на проживання, з тим, щоб визначити, чи є достатні підстави для вилучення посвідки на проживання.

Якщо посвідка на проживання не вилучена, то Договірна Сторона, яка направила цей інформаційний запит, відкликає її, в той же час зберігаючи можливість включення даного іноземця в перелік національної системи інформування.

ГЛАВА 6

Заходи щодо супроводжуваних осіб

Стаття 26

1. Із врахуванням зобов'язань, які випливають з приєднання до Женевської конвенції від 28 липня 1951 року про статус біженців із змінами, внесеними Нью-Йоркським протоколом від 31 січня 1967 року, Договірні Сторони зобов'язуються включити до національного законодавства наступні норми:

а. Коли іноземцю заборонено в'їзд на територію однієї з Договірних Сторін перевізник, який доставив його на зовнішній кордон повітряним, морським чи суходольним шляхом, невідкладно знову перебирає на себе відповідальність за нього. За вимогою органів, котрі здійснюють спостереження за кордоном, перевізник повинен відправити іноземця до третьої держави, звідки прибув останній, до третьої держави, що видала документ на поїздку, з яким іноземець здійснював подорож, чи до третіх держав, в які цьому іноземцю гарантовано допуск.

б. Перевізник повинен здійснити всі необхідні заходи, покликані забезпечити наявність у іноземця, що подорожує повітряним чи морським шляхом, документів на поїздку, які вимагаються для в'їзду на території Договірних Сторін.

2. Договірні Сторони з врахуванням зобов'язань, що випливають з Женевської конвенції від 28 липня 1951 року про статус біженців із змінами, внесеними Нью-Йоркським протоколом від 31 січня 1967 року, і при дотриманні свого конституційного права зобов'язуються здійснити заходи щодо перевізників, які перевозять до їх території з третіх держав повітряним чи морським шляхом іноземців, які не мають відповідних документів на в'їзд.

3. Положення пункту б параграфа 1 і параграфа 2 розповсюджуються на перевізників, що працюють на міжнародних автомобільних маршрутах і здійснюють групову перевезку автобусним транспортом, за виключенням прикордонного транспорту.

Стаття 27

1. Договірні Сторони зобов'язуються запровадити відповідні заходи відповідальності щодо кожного, хто з корисливою метою допомагає чи здійснює спробу допомогти іноземцю здійснити проникнення чи перебування на території однієї з Договірних Сторін на порушення законодавства цієї Договірної Сторони про в'їзд та перебування іноземців.

2. Коли одна Договірна Сторона отримує інформацію про дії, вказані в параграфі 1, які порушують законодавство іншої Договірної Сторони, вона інформує про це останню.

3. Договірна Сторона, яка звертається із запитом до іншої Договірної Сторони про відкриття переслідування за порушення її законодавства по фактах, вказаних у параграфі 1, через офіційне звинувачення чи підтвердження компетентних органів повинна надати докази існування законодавчих положень, що були порушені.

РОЗДІЛ IV **Шенгенська інформаційна система**

ГЛАВА 1 **Створення Шенгенської інформаційної системи**

Стаття 92

1. Договірні Сторони створюють і підтримують в робочому стані спільну інформаційну систему, яка існує в подальшому Шенгенською інформаційною системою, що включає в себе національну частину, що є в розпорядженні кожної Договірної Сторони, і функцію технічної підтримки. Шенгенська інформаційна система забезпечує можливість органам, встановленим Договірними Сторонами, за допомогою автоматизованої пошукової процедури отримувати доступ до інформації про осіб і предмети для здійснення прикордонного контролю і перевірок, іншого поліцейського та митного контролю, який проводиться всередині країни у відповідності з національним правом, а також пристосовано до єдиної категорії інформації, передбаченої статтею 96, для здійснення процедури видачі віз, надання видів на проживання і адміністративної діяльності щодо іноземців, в рамках застосування положень цієї Конвенції про пересування осіб.

2. Кожна з Договірних Сторін за свій рахунок і під свою відповідальність формує і підтримує функціонування своєї національної частини Шенгенської інформаційної системи, база даних якої по своєму змісту має бути ідентичною базам даних національної частини будь-якої іншої Договірної Сторони через звернення до функції технічної підтримки. З метою забезпечення можливості швидкої і ефективної передачі даних, як це передбачено параграфом

3, кожна з Договірних Сторін з моменту створення своєї національної частини дотримується протоколів та процедур, спільно встановлених Договірними Сторонами для функцій технічної підтримки. База даних кожної національної частини буде надаватися для здійснення автоматизованого пошуку на території кожної з Договірних Сторін. Пошукова діяльність всередині баз даних національних частин інших Договірних Сторін не буде дозволятися.

3. Договірні Сторони створюють і підтримують функціонування, зі спільним рахунком і під спільну відповідальність, функції технічної підтримки Шенгенської інформаційної системи, підтримання якої в робочому стані забезпечує Французька Республіка; служби технічного забезпечення розташовуються в Страсбурзі. Функція технічної підтримки складається з бази даних, яка забезпечує ідентичність баз даних національних частин шляхом передачі даних інформаційною мережею. В базі даних технічної підтримки міститься інформація про осіб та предмети, що стосується всіх Договірних Сторін. База функцій технічної підтримки не містить інших даних окрім тих, які передбачені цим параграфом і параграфом 2 статті 113.

ГЛАВА 2

Експлуатація і використання Шенгенської інформаційної системи

Стаття 93

Метою Шенгенської інформаційної системи у відповідності до положень цієї Конвенції є забезпечення громадського порядку і безпеки, у тому числі національ-

ної безпеки, і реалізація положень цієї Конвенції про пересування осіб на територіях Договірних Сторін за допомогою інформації, яка передається через цю систему.

Стаття 94

1. Шенгенська інформаційна система містить тільки ті категорії даних, які надані кожної з Договірних Сторін і які необхідні в цілях, передбачених статтями 95-100. Договірна Сторона, що направляє інформаційний запит, проводить перевірку на предмет того, чи є значення конкретного випадку достатньо важливим для включення його до Шенгенської інформаційної системи.

2. Категорії даних є наступними:

- а. особи, щодо яких робиться інформаційний запит;
- б. предмети, передбачені статтею 100, і транспортні засоби, передбачені статтею 99;

3. Стосовно окремих осіб залучені елементи даних не виходять за рамки наступного:

- а. прізвище та ім'я, а також інші імена (псевдоніми), якими користується особа і які можуть бути зареєстровані окремо;
- б. особливості зовнішнього вигляду, об'єктивні і такі, що неможливо змінити;
- с. перша літера другого імені;
- д. дата і місце народження;
- е. стать;
- ф. громадянство;
- г. відомості про наявність у відповідних осіб зброї;
- х. інформація про готовність відповідних осіб до скоєння насильницьких дій;
- і. причина направлення інформаційного запиту;
- ж. заходи, які потрібно здійснити;

Включення інших відомостей, у тому числі даних, що перераховані в першому реченні статті 6 Конвенції Ради Європи від 28 січня 1981 року захист приватних осіб сто-

совно автоматизованої обробки даних особистого характеру, не допускається.

4. Тією мірою, якою Договірна Сторона вважає інформаційний запит, зроблений відповідно до статей 95, 97 чи 99, таким, що не відповідає її національному праву, міжнародним зобов'язанням чи важливим національним інтересам, вона може пізніше відмітити отриману інформацію в національній базі даних Шенгенської інформаційної системи спеціальним знаком. Останній свідчить, що виконання заходів, передбачених у зв'язку з інформаційним запитом не буде здійснюватися на її території. З цього питання повинні бути проведені консультації з іншими Договірними Сторонами. Якщо Договірна Сторона, яка зробила інформаційний запит, не відкликає його, цей інформаційний запит повною мірою зберігає свою силу для інших Договірних Сторін.

Стаття 95

1. Дані про осіб, які перебувають у розшуку для арешту з метою депортації, вносяться [до Шенгенської інформаційної Системи] за вимогою судового органу Договірної сторони, що зробила запит.

2. За направлення інформаційного запиту Договірна Сторона, що зробила цей запит, перевіряє, чи дозволено арешт національним правом Договірних Сторін, до яких цей запит направлено. За наявності сумнівів Договірна Сторона, що зробила запит, зобов'язана провести консультації з іншими зацікавленими Договірними Сторонами.

Договірна Сторона, що робить інформаційний запит, разом із запитом направляє іншим зацікавленим Договірним Сторонам через найбільш оперативні канали зв'язку нижченаведену сутнісну інформацію про справу:

а. Орган, що подав вимогу щодо арешту;

б. наявність ордеру на арешт чи рівносильного акту, або судового вироку, що має бути виконано;

с. характер і юридична кваліфікація злочину;

д. характеристика обставин здійснення злочину, у тому числі час, місце і ступінь участі у злочині особи, стосовно якої зроблено інформаційний запит;

е. наскільки це можливо – наслідки злочину.

3. Договірна Сторона, до якої надійшов інформаційний запит, в рамках національної частини Шенгенської інформаційної системи може позначити отриману інформацію спеціальною поміткою, що вказувала б на заборону здійснення арешту на підставі інформаційного запиту до усунення цієї помітки. Помітка має бути усунена не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту внесення інформації, окрім випадку, коли Договірна Сторона відмовиться робити арешт на юридичних підставах або з огляду на особливі обставини, визнані важливими. Оскільки в особливо виняткових випадках це виправдовується складністю фактичних обставин, покладених в основу інформації, згаданий термін може бути продовжено до одного тижня. Без шкоди наявній спеціальній помітці чи рішення про відмову інші Договірні Сторони можуть здійснити арешт, що є предметом інформаційного запиту.

4. Якщо з огляду на особливо невідкладні обставини Договірна Сторона звертається із запитом про здійснення негайного розшуку, інша Договірна Сторона, до якої направлено запит, розглядає можливість зняти поставлену помітку. Вона також здійснює необхідні кроки з тим, щоб, у випадку визнання інформації правомірною, відповідно до неї були здійснені необхідні заходи.

5. За неможливості здійснення арешту, оскільки не закінчена процедура перевірки, чи з огляду на рішення про відмову Договірної Сторони, до якої направлено запит, остання зобов'язана розглядати направлений їй інформаційний запит в якості інформації з пропозицією повідомити про місце перебування.

6. Договірні Сторона, до якої направлено запит, здійснює заходи, стосовно яких зроблено інформаційний запит, відповідно до діючих конвенцій про видачу і національного права. Вони не зобов'язані здійснювати заходи, стосовно яких зроблено запит, коли йдеться про їх власних громадян, без шкоди можливості здійснити арешт відповідно до національного права.

Стаття 96

1. Дані про іноземців, щодо яких зроблено інформаційний запит з метою недопуску, заносяться до Шенгенської інформаційної системи на базі національного інформаційного запиту, який є результатом рішень, прийнятих адміністративними органами чи компетентними судовими інстанціями із дотриманням процесуальних норм, передбачених національним законодавством.

2. Підставою для рішень може бути загроза громадському порядку чи національній безпеці та спокою, що її може становити перебування іноземця на національній території.

Такими випадками є перш за все наступні:

а. коли йдеться про іноземця, що був засуджений за злочин, покарання за який передбачає позбавлення волі терміном не менше, ніж на один рік;

б. коли йдеться про іноземця, стосовно якого є серйозні підстави вважати, що він учинив важкі злочини, в тому числі передбачені статтею 71, чи стосовно якого є серйозні дані про те, що він планує учинити подібні діяння на території Договірної Сторони.

3. Рішення, що приймаються, можуть також ґрунтуватися на тій обставині, що іноземець є об'єктом заходів по депортації, примусовому поверненню чи висланню, для яких не відмісна і не призупинена, і що містять в собі або мають доповнення у вигляді заборони на в'їзд, чи, за необхідності, на перебування, з причин, пов'язаних із недотриманням національних правил про в'їзд і перебування іноземців.

Стаття 97

Дані про зниклих осіб чи про осіб, які в інтересах їх захисту чи, з метою попередження можливих для них загроз, потребують надання тимчасової охорони, за запитом компетентного органа чи компетентного суду Сторони, до якої зроблено інформаційний запит включаються до Шенгенської інформаційної системи для того, щоб органи поліції повідомили місце перебування особи цій Стороні чи могли надати особі охорону з метою прешкодити продовженню її поїздки, якщо це дозволяється національним законодавством. Згадані вище положення розповсюджуються також на неповнолітніх і на осіб, які мають бути ізольовані від суспільства за рішенням компетентного органу. Для того, щоб направити повідомлення [від Сторони, що виявила зниклу особу, Стороні, що зробила запит], потрібна згода зниклої особи, якщо вона є повнолітньою.

Стаття 98

1. Дані про свідків, про осіб, яким в рамках процедури кримінального переслідування направлено повістку з вимогою з'явитися в судові органи для повідомлення про дії, через які стосовно них здійснюється переслідування, чи про осіб, які повинні бути повідомлені про звинувачувальний вирок чи до яких зверсно припис з'явитися для відбування покарання у вигляді позбавлення волі, включаються до Шенгенської інформаційної системи за вимогою компетентних судових органів з метою повідомлення про місце перебування чи проживання.

2. Інформація направляється Стороні, що зробила запит, у відповідності з національним законодавством і діючими Конвенціями про взаємну правову допомогу з кримінальних справ.

Стаття 99

1. Дані про осіб чи транспортні засоби включаються до Шенгенської інформаційної системи із дотриманням

національного права Договірної Сторони з метою здійснення конфіденційного спостереження чи спеціального контролю у відповідності до параграфу 5.

2. Такий інформаційний запит може бути зроблено з метою притягнення до відповідальності за кримінальні злочини чи з метою відвернення загроз громадській безпеці.

а. коли є обґрунтована інформація, яка дає підстави для припущення, що відповідна особа планує здійснити чи здійснює численні особливо небезпечні злочини або

б. коли загальна оцінка зацікавленої особи, зокрема, здійснена на підставі його попередніх злочинів, дає підстави для припущення, що і надалі він також буде здійснювати особливо небезпечні злочини.

3. Такий інформаційний запит, зроблений за вимогою органів, компетентних у сфері охорони державної безпеки, може здійснюватися у відповідності до національного права, коли є конкретна інформація, яка дає підстави для припущення, що передбачена в параграфі 4 інформація необхідна для відвернення серйозної загрози, вихідної від зацікавленої особи, або інших серйозних загроз внутрішній і зовнішній безпеці держави. Договірна Сторона, що надає інформацію, повинна попередньо провести консультації з іншими Договірними Сторонами.

4. В рамках конфіденційного спостереження для органа, що направив інформаційний запит, може збиратися та передаватися наступна інформація (повністю або частково), зібрана у процесі здійснення прикордонних перевірок або інших поліційних та митних перевірок, що проводяться всередині країни:

- а. факт виявлення особи або транспортного засобу, щодо яких направлено інформаційний запит;
- б. місце, час та підстави перевірки;
- с. маршрут та місце призначення поїздки;
- д. особи, що супроводжують зацікавленого суб'єкта,

або пасажирів транспортного засобу;

е. транспортний засіб, що використовується;

ф. предмети, що перевозяться;

г. обставини, за яких було виявлено особу або транспортний засіб.

Під час збору даної інформації слід здійснити заходи для того, щоб не поставити під загрозу конфіденційний характер спостереження.

5. В межах спеціального контролю, передбаченого параграфом 1, особи, транспортні засоби та предмети, що перевозяться, можуть бути піддані обшуку у відповідності з національним правом задля досягнення мети, передбаченої параграфами 2 та 3. Якщо спеціальний контроль не допускається правом Договірної Сторони, він автоматично заміщується для цієї Договірної Сторони конфіденційним спостереженням.

6. Договірна Сторона, що отримала запит, в рамках національної частини Шенгенської інформаційної системи може позначити отриманий інформаційний запит спеціальною позначкою, що вказує на заборону проведення заходів на виконання інформаційного запиту про конфіденційне спостереження або спеціальний контроль до зняття цієї позначки. Позначка має бути знята не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту включення інформації, крім випадку, коли Договірна Сторона відмовляється провести заходи щодо отриманого запиту з юридичних підстав, або з огляду на особливі обставини, визнані доречними. Без шкоди наявності спеціальної позначки або рішення про відмову інші Договірні Сторони можуть здійснити заходи, що є предметом інформаційного запиту.

Стаття 100

1. Дані про предмети, що знаходяться в розшуку з метою вилучення або використання як доказ у кримінально-

му процесі, включаються до Шенгенської інформаційної системи.

2. Якщо в результаті пошуку в інформаційній системі виявляється інформація про віднайдений предмет, то орган, що виявив цю інформацію, зв'язується з органом, що її надав для спільної розробки необхідних заходів. З цією метою допускається також передача даних особистого характеру відповідно до цієї Конвенції. Заходи, що їх здійснить Договірна Сторона, яка віднайшла предмет, мають відповідати її національному праву.

3. До Шенгенської інформаційної системи включаються наступні категорії предметів:

а. транспортні засоби, оздоблені циліндровим мотором потужністю більше 50 кіньських сил, що були викрадені або втрачені;

б. причепа та автофургони, що важать у порожньому стані більше 750 кг, які були викрадені або втрачені;

с. викрадена або загублена вогнепальна зброя;

д. викрадені або загублені бланки документів;

е. документи, що посвідчують особу (паспорти, посвідчення, права водія), які були викрадені або загублені;

ф. банківські цінні папери (зарєстровані цінні папери).

Стаття 101

1. Доступ до даних, що включені до Шенгенської інформаційної системи, а рівно право безпосередньо вести їх пошук зарезервовані виключно за органами, до компетенції яких належить:

а. прикордонний контроль;

б. інші поліційні та митні перевірки, які здійснюються всередині країни, а також їх координація.

2. Доступ до даних, включених відповідно до статті 96, а рівно право безпосередньо вести їх пошук, можуть здійснюватися органами, до компетенції яких належить видача віз, центральними органами, до компетенції яких

належить розгляд скарг про видачу віз, а також центральними органами, до компетенції яких належить надання посвідок на проживання і адміністративна діяльність стосовно іноземців у сфері застосування положень цієї Конвенції про пересування осіб. Доступ до даних регулюється національним правом кожної з Договірних Сторін.

3. Користувачі не можуть здійснювати пошук інших даних, окрім тих, що потрібні для виконання їхніх завдань.

4. Кожна з Договірних Сторін подас Виконавчому комітету перелік компетентних органів, які уповноважені здійснювати безпосередній пошук даних, включених до Шенгенської інформаційної системи. У такому переліку щодо кожного органа визначаються дані, пошук яких він може здійснювати, і з якою метою.

ГЛАВА 3

Захист даних особового характеру і безпеки даних у рамках Шенгенської інформаційної системи

Стаття 102

1. Договірні Сторони можуть використовувати дані, зазначені в статтях 95-100, тільки з метою, що передбачено для кожного виду інформаційного запиту, передбаченого цими статтями.

2. Створення копій даних дозволяється виключно з технічних потреб за умови, що подібне копіювання необхідне для проведення безпосереднього пошуку органами, передбаченими статтею 101. Інформація, надана іншими Договірними Сторонами, не може копіюватися з національної частини Шенгенської інформаційної системи в іншій національній базі даних.

3. Відносно інформаційних запитів, передбачених статтями 95-100 цієї Конвенції, будь-який відхід від параграфа 1 з метою переходу від одного виду інформаційного запиту до іншого має бути виправданим з огляду на необхідність серйозної та неминучої загрози громадському порядку та безпеці, або з метою відвернення скоєння тяжкого злочину. Для цього необхідно отримати попередній дозвіл Договірної Сторони, яка направила інформаційний запит.

4. Дані не можна використовувати в адміністративних цілях. В порядку виключення, дані, які включені згідно статті 96, можна використовувати відповідно до національного права кожної з Договірних Сторін виключно в цілях, що випливають з параграфа 2 статті 101.

5. Будь-яке використання даних, що не відповідає параграфам 1-4, буде розглядатися в національному праві кожної Договірної Сторони як відхилення від законної мсти.

Стаття 103

Кожна Договірна Сторона здійснює заходи для того, щоб у середньому кожна десята передача даних особистого характеру реєструвалася у національній частині Шенгенської інформаційної системи тим органом, що керує базою даних, з метою перевірки припустимості ведення пошуку. Результати не можна використовувати в інших цілях, і її результати ліквідуються через шість місяців.

Стаття 104

1. Інформаційний запит підпорядковується національному праву Договірної Сторони, що робить інформаційний запит, крім випадків, коли цією Конвенцією передбачено більш суворі вимоги.

2. У випадках, коли цією Конвенцією не встановлюються спеціальні положення, до даних, що включені до національної частини Шенгенської інформаційної системи, застосовується право кожної Договірної Сторони.

3. У випадках, коли цією Конвенцією не встановлю-

ються спеціальні положення стосовно проведення заходів на підставі інформаційного запиту, застосовується право зацікавленої Договірної Сторони, яка здійснює ці заходи. Тією мірою, якою цією Конвенцією встановлює спеціальні положення стосовно здійснення заходів, що є предметом інформаційного запиту, компетенція у сфері здійснення таких заходів регулюється національним правом Договірної Сторони, до якої направлено інформаційний запит. Якщо заходи на основі інформаційного запиту не можуть бути здійснені, Договірна Сторона, до якої направлено інформаційний запит, негайно інформує про це Договірну Сторону, яка зробила інформаційний запит.

Стаття 105

Договірна Сторона, яка робить інформаційний запит, несе відповідальність за точність, своєчасність, а рівно за правомірність виключення даних до Шенгенської інформаційної системи.

Стаття 106

1. Тільки Договірна Сторона, яка зробила інформаційний запит, правомочна змінювати, доповнювати, виправляти чи ліквідувати внесені нею дані.

2. Якщо одна з Договірних Сторін, яка не є суб'єктом інформаційного запиту, володіє даними, котрі дають підставу вважати, що в певній частині даних міститься юридична чи фактична помилка, вона без зволікань повідомляє про це Договірну Сторону, яка зробила інформаційний запит; при цьому остання повинна в обов'язковому порядку перевірити достовірність повідомлення і, за необхідності, негайно виправити чи усунути цю частину даних.

3. Якщо Договірні Сторони не можуть досягнути згоди, то Договірна Сторона, яка не є суб'єктом інформаційного запиту, передає справу на розгляд загального контрольного органу, передбаченого параграфом 1 статті 115.

Стаття 107

Коли особа уже була об'єктом інформаційного запиту в Шенгенській інформаційній системі, Договірна Сторона, яка робить новий інформаційний запит, узгоджує з Договірною Стороною, яка зробила перший інформаційний запит, об'єднання інформації цих запитів. З цією метою Договірні Сторони можуть також запроваджувати загальні положення.

Стаття 108

1. Кожна з Договірних Сторін визначає орган, який отримує центральну компетенцію щодо національної частини Шенгенської інформаційної системи.

2. Кожна з Договірних Сторін робить інформаційні запити через такий орган.

3. Згаданий орган несе відповідальність за належне функціонування національної частини Шенгенської інформаційної системи і здійснює належні заходи з метою забезпечити виконання положень цієї Конвенції.

4. Договірні Сторони інформують одна одну через депозитарій про орган, передбачений параграфом 1.

Стаття 109

1. Суб'єктивне право кожної особи мати доступ до включених до Шенгенської інформаційної системи даних, що його торкаються, реалізується за дотримання об'єктивного права Договірної Сторони, в якій він реалізує таке суб'єктивне право. Якщо це передбачено національним правом, національний контрольний орган, встановлений параграфом 1 статті 114, приймає рішення з питання про повідомлення цієї інформації і порядку її надання. Договірна Сторона, яка не є суб'єктом інформаційного запиту, може повідомляти інформацію, що стосується його даних, тільки за умови надання Договірній Стороні, яка зробила інформаційний запит, можливість попередньо визначити свою думку.

2. Зацікавлений особі відмовляється в наданні інформації, якщо це може завдати шкоди реалізації правомірної мети інформаційного запиту, або з метою захисту прав і свобод інших осіб. Така відмова здійснюється у всіх випадках протягом строку дії інформаційного запиту про конфіденційне спостереження.

Стаття 110

Кожна особа має право на внесення виправлень в дані, які містять фактичну помилку, що її стосується, або на вилучення даних, які містять юридичну помилку, яка її стосується.

Стаття 111

1. Кожна особа на території будь-якої з Договірних Сторін може звертатися до сулу або до органів, компетентних згідно з національним правом, з позовом, у тому числі, про виправлення, вилучення, про надання інформації або про компенсацію шкоди, спричиненої інформаційним запитом, що стосувався її.

2. Договірні Сторони беруть на себе взаємне зобов'язання забезпечити виконання рішень, що були винесені судами чи органами, передбаченими параграфом 1 і вступили в законну силу, [але] без шкоди положенням статті 116.

Стаття 112

1. Включені до Шенгенської інформаційної системи з метою розшуку осіб дані особистого характеру зберігаються лише протягом часу, необхідного, щоб досягнути цілей, заради яких вони були надані. Не пізніше трьох років з моменту їх включення Договірна Сторона, яка надала інформацію, повинна розглянути питання про необхідність подальшого їх зберігання. Щодо інформації, передбаченої статтею 99, цей термін складає один рік.

2. У належних випадках кожна з Договірних Сторін відповідно до свого національного права визначає коротші терміни розгляду.

3. Функція технічної підтримки Шенгенської інформаційної системи в автоматизованому режимі повідомляє Договірні Сторони про плановане вилучення даних з системи, роблячи відповідне повідомлення в середньому не пізніше, ніж за один місяць.

Стаття 113

1. Дані, окрім тих, що передбачені статтею 112, зберігаються не більше десяти років, дані про документи, видані для засвідчення особи, і про зареєстровані банківські цінні папери – не більше п'яти років, [а] дані про моторні транспортні засоби, причепа та автофургони – не більше трьох років.

3. Вилучені дані протягом одного року продовжують зберігатися в функції технічної підтримки. Протягом цього періоду до них не дозволяється звертатись, окрім як з метою наступної перевірки їх точності і правомірності їх включення. Потім вони мають бути ліквідовані.

Стаття 114

1. Кожна з Договірних Сторін визначає контрольний орган, уповноважений за дотримання національного права здійснювати незалежний контроль бази даних національної частини Шенгенської інформаційної системи і здійснювати перевірку з тим, щоб опрацювання і використання даних, включених до Шенгенської інформаційної системи, не завдавали шкоди правам зацікавленої особи. Для виконання цієї задачі контрольний орган отримує доступ до бази даних національної частини Шенгенської інформаційної системи.

2. Кожна особа має право звертатися з запитом до контрольного органа щодо перевірки даних, включених до Шенгенської інформаційної системи, які її стосуються, а рівно способів використання цих даних. Це суб'єктивне право регулюється об'єктивним національним правом Договірної Сторони, якій направлено запит. Якщо дані

включені іншою Договірною Стороною, контроль здійснюється за тісного співробітництва з контрольним органом цієї Договірної Сторони.

Стаття 115

1. Установлюється загальний контрольний орган, уповноважений здійснювати контроль відносно функції технічної підтримки Шенгенської інформаційної системи. До складу цього органу входять по два представники від кожного національного контрольного органу. Кожна Договірна Сторона в ході прийняття рішення володіє одним голосом. Контроль здійснюється відповідно положень цієї Конвенції, Конвенції Ради Європи від 28 січня 1981 року про захист приватних осіб відносно автоматизованої обробки даних особистого характеру із урахуванням Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи R (87) 15 та 17 вересня 1987 року з питань регламентації використання даних особистого характеру в рамках поліції, і у відповідності із національним правом Договірної Сторони, яка відповідає за функцію технічної підтримки.

2. Стосовно функції технічної підтримки Шенгенської інформаційної системи завданням загального контрольного органу є перевірка належної реалізації положень цієї Конвенції. Для виконання цього завдання він отримує доступ до функції технічної підтримки.

3. До компетенції загального контрольного органу також відноситься аналіз ускладнень у застосуванні або тлумаченні цієї Конвенції, що можуть виникати у процесі експлуатації Шенгенської інформаційної системи, вивчення проблем, які можуть виникати в ході здійснення незалежного контролю, що проводиться національними контрольними органами Договірних Сторін, або в ході реалізації права доступу до системи, а рівно підготовка узгоджених пропозицій з метою знаходження спільних рішень щодо існуючих проблем.

4. Доповіді, підготовлені загальним контрольним органом, направляються до тих органів, яким надають свої доповіді національні контрольні органи.

Стаття 116

1. Кожна Договірна Сторона відповідно до свого національного права несе відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну приватній особі в результаті експлуатації національної бази даних Шенгенської інформаційної системи. Те ж саме відбувається і у випадку заподіяння шкоди Договірній Стороні, яка направила інформаційний запит, якщо останній містить дані, в яких є юридична або фактична помилка.

2. Якщо позов подано тій Договірній Стороні, що не є Договірною Стороною, яка направила інформаційний запит, то остання має відшкодувати на вимогу першої суму виплаченої компенсації, крім випадку, коли Договірна Сторона, до якої направлено запит, використала дані з порушенням вимог цієї Конвенції.

Стаття 117

1. Стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру, передача яких відбувається на виконання цього розділу, кожна Договірна Сторона не пізніше моменту набрання чинності цієї Конвенції повинна прийняти національні положення, що необхідні для захисту даних особистого характеру на рівні не нижче того, що випливає з принципів Конвенції Ради Європи від 28 січня 1981 року про захист приватних осіб відносно автоматизованої обробки даних особистого характеру, виконуючи Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи R (87) 15 та 17 вересня 1987 року з питань регламентації використання даних особистого характеру в рамках поліції.

2. Передбачена цим розділом передача даних особистого характеру буде дозволена лише після набуття чинності на території Договірних Сторін, яких стосується ця

передача, положень про захист даних особистого характеру, що встановлені параграфом 1.

Стаття 118

1. Кожна Договірна Сторона зобов'язується провести щодо своєї національної частини Шенгенської інформаційної системи заходи, необхідні для того, щоб:

a. перешкодити доступу будь-якої неуповноваженої особи до обладнання, яке використовується для обробки даних особистого характеру (контроль на вході до обладнання);

b. запобігти можливості для неуповноваженої особи здійснювати читання, копіювання, зміни або вилучення носіїв даних (контроль за носіями даних);

c. перешкодити несанкціонованому доступу до бази даних, а рівно будь-якому ознайомленню, зміні або вилученню занесених даних особистого характеру (контроль за підключенням);

d. запобігти можливості для неуповноважених осіб використовувати системи автоматизованої обробки даних за допомогою обладнання для передачі даних (контроль за використанням);

e. гарантувати, що за умов використання автоматизованої обробки даних уповноважені особи будуть отримувати доступ лише до тих даних, які віднесені до їх компетенції (контроль за доступом);

f. гарантувати можливість перевірки та визначення, яким органам можуть бути направлені дані особистого характеру (контроль за передачею);

g. гарантувати можливість наступної перевірки та визначення, які дані особистого характеру були введені до системи автоматизованої обробки даних, коли і які особи здійснили їх введення (контроль за введенням);

h. запобігти можливості здійснення забороненим способом читання, копіювання, зміни або вилучення даних

особистого характеру в процесі її передачі, а рівно в ході перевезення носіїв даних (контроль за перевезенням).

2. Кожна Договірна Сторона повинна провести заходи щодо забезпечення безпеки даних в ході передачі їх службам, що розташовані за межами території Договірних Сторін. Про ці заходи необхідно повідомити загальний контрольний орган.

3. Кожна Договірна Сторона може покладати функції по обробці даних своєї національної частини Шенгенської інформаційної системи лише на тих осіб, що мають спеціальну підготовку, і на яких розповсюджується контроль в галузі безпеки.

4. Договірна Сторона, що відповідає за функцію технічної підтримки Шенгенської інформаційної системи, здійснює щодо неї заходи, які передбачені параграфами 1-3.

Розділ VI

Захист даних особистого характеру

Стаття 126

1. Стосовно автоматичної обробки даних особистого характеру, передача яких здійснюється на виконання цієї Конвенції, кожна Договірна Сторона не пізніше моменту набуття цієї Конвенцією чинності має прийняти національні положення, необхідні для забезпечення захисту даних особистого характеру за своїм рівнем не нижче того, що витікає з принципів Конвенції Ради Європи від 28 січня 1981 року про захист приватних осіб відносно автоматизованої обробки даних особистого характеру.

2. Дозвіл на передбачену цією Конвенцією передачу даних особистого характеру буде надано лише після набуття чинності на території Договірних Сторін, яких сто-

сується ця передача, вказаних у параграфі 1 положень про захист даних особистого характеру.

3. Крім того, відносно автоматизованої обробки даних особистого характеру, що передаються на виконання цієї Конвенції, застосовуються наступні положення:

а. Договірна Сторона, до якої направлено дані, може використовувати їх лише у цілях, передбачених цією Конвенцією для передачі подібних даних; використання даних в інших цілях допускається лише з попереднього дозволу Договірної Сторони, яка направила дані; дозвіл може бути надано лише тоді, коли це допускається національним правом Договірної Сторони, яка направляє дані;

б. Дані можуть бути використані лише судовими органами, що виконують завдання або здійснюють функцію в рамках цілей, передбачених пунктом а;

с. Договірна Сторона, що направляє дані, зобов'язана потурбуватися про їх правильність [точність]; якщо вона дійшла висновку, за власною ініціативою або за зверненням зацікавленої особи, що були направлені невірні [хибні] дані або такі, що не підлягають передачі, про це невідкладно повинна (-и) бути поінформована (-и) Договірна (-и) Сторона (-и), якій (-им) направлено ці дані; остання (останні) мають виправити або знищити дані, або зробити відмітку про те, що ці дані неправильні чи не підлягають передачі;

д. Договірна Сторона не може використовувати факт направлення іншою Договірною Стороною невірних даних як підставу для звільнення від відповідальності, яку вона несе згідно свого національного права відносно до потерпілого; якщо Договірна Сторона, якій направлено дані, несе зобов'язання щодо компенсації збитків, що були завдані використанням переданих їй невірних даних, то Договірна Сторона, що направила дані, відшкодовує у повному обсязі компенсаційні кошти, виплачені Договірною

Стороною, якій було направлено дані;

е. направлення та отримання даних особистого характеру підлягають реєстрації в базі даних, з якої їх було взято, і в базі даних, до якої їх вклучили;

г. загальний контрольний орган, який передбачено статтею 115, може за запитом однієї з Договірних Сторін давати висновок

4. Дія цієї статті не розповсюджується на передачу даних, передбачену главою 7 розділу II та розділом IV. Дія параграфу 3 не розповсюджується на передачу даних, передбачених главами 2, 3, 4 та 5 розділу III.

Стаття 127

1. Коли дані особистого характеру передаються іншій Договірній Стороні на виконання положень цієї Конвенції, дія положень статті 126 розповсюджується на передачу даних із неавтоматизованої бази даних та їх вклучення до неавтоматизованої бази даних.

2. В інших випадках, окрім тих, що передбачені параграфом 1 статті 126 або параграфом 1 цієї статті, передачі даних особистого характеру іншій Договірній Стороні на виконання цієї Конвенції застосовується параграф 3 статті 126, за виключенням пункту с. Крім того, застосовуються наступні положення:

а. передача та отримання даних особистого характеру реєструються у письмовій формі; не зобов'язання не діє, якщо здійснювати реєстрацію даних з метою їх використання немає необхідності, зокрема, коли дані не використовуються або використовуються протягом досить нестривалого періоду часу;

б. Договірна Сторона, до якої направляються дані, за умов використання отриманих даних забезпечує їх захист за своїм рівнем не нижче того, який установлює її право при використанні даних аналогічного характеру;

с. доступ до даних та умови, на яких він надається, ре-

гулює національне право Договірної Сторони, до якої звертається із своїм запитом зацікавлена особа.

3. Дія цієї статті не розповсюджується на передачу даних, передбачену главою 7 розділу II, главами 2, 3, 4 та 5 розділу III, та розділом IV.

Стаття 128

1. Передбачену цією Конвенцією передачу даних особистого характеру не буде дозволено доти, допоки Договірні Сторони, яких стосується ця передача, не нададуть повноважень національному контрольному органу проводити незалежний контроль за дотриманням положень статей 126 та 127 та положень, прийнятих на їхнє виконання, стосовно обробки даних особистого характеру, що містяться у базах даних.

2. Тією мірою, якою Договірна Сторона відповідно до свого національного права уповноважила контрольний орган здійснювати в одній або декількох областях незалежний контроль за дотриманням положень у сфері захисту даних особистого характеру, що не вклучені до бази даних, подібна Договірні Сторона уповноважує той самий орган здійснювати нагляд за дотриманням положень даного розділу в цих областях.

3. Дія цієї статті не розповсюджується на передачу даних, передбачену главою 7 розділу II та главами 2, 3, 4 і 5 розділу III.

Стаття 129

Стосовно передачі даних особистого характеру на виконання глави I розділу III, Договірні Сторони зобов'язуються, без шкоди положенням статей 126 та 127, забезпечити рівень захисту даних особистого характеру, який відповідає принципам Рекомендації R (87) Комітету міністрів Ради Європи від 17 вересня 1987 року з питань регламентації використання даних особистого характеру поліцією. Крім того, в області передачі даних на виконан-

ня статті 46 застосовуються наступні положення:

а. Договірна Сторона, до якої направлено дані, може використовувати ці дані лише в цілях, вказаних тією Договірною Стороною, що надала їх, і за дотримання умов, установлених цією Договірною Стороною;

б. дані дозволяється передавати лише поліцейським службам та органам; передача даних іншим службам можлива лише за попередньої згоди Договірної Сторони, що надала їх;

с. на підставі відповідного запиту Договірна Сторона, якій направлено дані, інформує Договірну Сторону, що направила дані, про способи їх використання та про результати, отримані за допомогою направлених даних.

Стаття 130

Якщо дані особистого характеру передаються посадовою особою, передбаченою статтею 47 або статтею 125, відповідальною за взаємні контакти, то положення цього розділу застосовуються лише тоді, коли ця посадова особа направляє подібні дані Договірній Стороні, яка відрядила його на територію іншої Договірної Сторони.

2. ЗАКОН УГОРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ № LXII 2001 РОКУ ПРО УГОРЦІВ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ У СУСІДНІХ КРАЇНАХ *

Парламент,

- маючи на меті виконання своїх зобов'язань щодо угорців, які проживають за кордоном, та сприяння збереженню й розвитку їхніх різноманітних зв'язків з Угорщиною, що передбачено в параграфі (3) Статті 6 Конституції Угорської Республіки;
- зважаючи на зусилля, що їх докладає Угорська Республіка в напрямку європейської інтеграції, та дотримуючись основних принципів, що їх підтримують міжнародні організації і, зокрема, Рада Європи та Європейський Союз, щодо дотримання прав людини і захисту прав меншин;
- беручи до уваги загальновизнані норми міжнародного права, а також зобов'язання Угорської Республіки, прийняті у відповідності до міжнародного права;
- беручи до уваги розвиток двосторонніх та багатосторонніх стосунків добросусідства й регіонального співробітництва в центральноевропейському регіоні та посилення стабілізуючої ролі Угорщини;
- маючи на меті забезпечення того, аби угорці, які проживають у сусідніх країнах, були частиною угорської нації в цілому, та для підвищення й підтримання їхнього добробуту, а також усвідомлення національної totoжності у своїх країнах проживання;
- спираючись на ініціативу та пропозиції Угорської постійної

* Представлено Генеральним консульством Угорської Республіки у Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій областях.

конференції координаційного органу, який здійснює свою діяльність для підтримання й посилення усвідомлення самобутності угорських громад, які проживають у сусідніх країнах;

- без впливу на пільги та допомоги, котрі за законом надаються особам угорської національності, які проживають поза угорськими кордонами в інших частинах світу,

ухвалює такий Закон:

ГЛАВА I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Сфера застосування Закону

Стаття 1

- (1) Цей Закон застосовується до осіб, які визнають себе такими, що належать до угорської національності, та не є угорськими громадянами і мають місце свого постійного проживання в Республіці Хорватія, Федеративній Республіці Югославія, Румунії, Республіці Словенія, Словацькій Республіці або Україні та які
 - (a) втратили своє угорське громадянство з інших причин, ніж добровільна відмова, та
 - (b) не мають дозволу на постійне перебування в Угорщині.
- (2) Цей Закон також застосовується до дружин осіб, визначених у параграфі (1), та неповнолітніх дітей, які виховуються в їхній сім'ї, навіть якщо ці особи не належать до угорської національності.
- (3) Цей Закон також застосовується до співпраці з організаціями, визначеними в Статтях 13, 17, 18 та 25, та надання їм допомоги.

Стаття 2

- (1) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, мають право за умов, встановлених цим Законом, на пільги та допомогу на території Угорської Республіки, а також в місці їхнього постійного проживання в сусідніх країнах на підставі Посвідчення, яке докладно визначається в Статті 19.
- (2) Положення цього Закону застосовуються без шкоди для зобов'язань Угорської Республіки, взятих нею на себе за міжнародними угодами.
- (3) Пільги та допомога, на які можна претендувати згідно з цим Законом, не мають впливу на інші існуючі пільги та допомогу, які забезпечуються чинним законодавством особам громадян угорської національності, які не є громадянами Угорщини та проживають в інших частинах світу.

Стаття 3

Угорська Республіка з метою

- a) забезпечення підтримання постійних контактів;
- b) забезпечення доступності пільг та допомог, що містяться в цьому Законі;
- c) забезпечення безперешкодних культурних, економічних та сімейних стосунків;
- d) забезпечення вільного руху осіб та вільного потоку ідей

та враховуючи свої міжнародно-правові зобов'язання, передбачає максимально сприятливий режим стосовно в'їзду та перебування для осіб, на яких поширюється сфера застосування цього Закону.

ГЛАВА II

ПІЛЬГИ ТА ДОПОМОГА, ЩО НАДАЮТЬСЯ ОСОБАМ, НА ЯКИХ ПОШИРЮЄТЬСЯ СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ЦЬОГО ЗАКОНУ

Освіта, культура, наука

Стаття 4

- (1) У сфері культури особам, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, в Угорщині, надаються права, ідентичні до тих, що їх мають угорські громадяни. Відповідно до цього Угорська Республіка, зокрема, забезпечує їм:
 - a) право на користування публічними закладами культури та можливість користуватися послугами, які вони надають;
 - b) доступ до культурних благ для громадськості та дослідників;
 - c) доступ до пам'ятників, що мають історичну цінність, та відповідної документації;
 - d) дослідження в наукових цілях архівних матеріалів, які містять захищені особисті дані, якщо сусідня держава, де має місце постійного проживання особа угорської національності, яка проживає за кордоном, є членом міжнародної конвенції про захист особистих даних.¹
- (2) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, мають право користуватися послугами будь-якої державної публічної бібліотеки та на безоплатне користування такими основними послугами:

¹ Закон № VI 1998 року про промульгацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматичною обробкою особистих даних, підписаної 28 січня 1981 року в Страсбургу.

- a) відвідання бібліотеки;
 - b) користування на місці певними зібраннями, визначеними бібліотекою;
 - c) користування інструментами пошуку в фондах;
 - d) інформація про послуги бібліотеки та бібліотечної системи;
 - e) у разі реєстрації видача друкованого бібліотечного матеріалу у відповідності до правил бібліотеки.
- (3) Подальші пільги стосовно наявності послуг, що їх надають державні музеї та публічні заклади культури, особам, на яких поширюється сфера дії цього Закону, встановлюються в окремих законодавчих актах.

Стаття 5

Угорські науковці, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, можуть бути іноземними або дійсними членами Угорської академії наук.

Відзнаки та стипендії

Стаття 6

- (1) Угорська Республіка забезпечує особам, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, на визнання їхньої видатної діяльності на користь угорської нації у цілому та збагачення угорських та загальнолюдських цінностей, присудження відзнак Угорської Республіки і присвоєння титулів, премій або почесних дипломів, заснованих міністрами.
- (2) У процесі визначення умов для державних стипендій забезпечується можливість отримання таких стипендій особам, на яких поширюється сфера застосування цього Закону.

Положення про соціальне забезпечення та послуги охорони здоров'я

Стаття 7

- (1) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону і які, згідно з положеннями Статті 15, працюють на підставі будь-якого трудового контракту на території Угорської Республіки, сплачують, якщо міжнародними угодами не передбачено іншого, органи, визначеному для цієї мети в окремому законодавчому акті, внески на медичне та пенсійне страхування в розмірі, що дорівнює розмірові, встановленому у відповідному угорському законодавстві про соціальне забезпечення. Ці внески надають таким особам право на медичне й пенсійне забезпечення, які конкретно визначаються в окремому законодавчому акті.
- (2) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону та які не зобов'язані до сплати внесків на медичне та пенсійне страхування, як це обумовлено в параграфі (1), мають право подавати заяви на компенсацію платних послуг охорони здоров'я авансом. Заяви подаються до створених для цієї мети неурядових загальнокорисних організацій.
- (3) У тих випадках, коли потрібна негайна медична допомога, особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, мають в Угорщині право на таку допомогу у відповідності до положень двосторонніх угод про соціальне забезпечення (соціальну політику).

Транспортні пільги

Стаття 8

- (1) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, мають право на транспортні пільги в Угорщині на регулярних міських та міжміських лініях громадського

транспорту. Щодо залізниць такі пільги застосовуються до тарифів другого класу.

- (2) Безоплатно надається необмежена кількість поїздок:
 - a) дітям віком до шести років;
 - b) особам віком понад шістьдесят п'ять років;
- (3) Знижка в розмірі 90% надається на засобах внутрішнього громадського транспорту міжміського сполучення;
 - a) особам, визначеним у параграфі (1), чотири рази на рік;
 - b) групам у складі не менше десяти осіб віком до вісімнадцяти років, які подорожують у групі і на яких поширюється сфера застосування цього Закону, та двом супроводжуючим дорослим - один раз на рік.
- (4) Докладні правила щодо транспортних пільг встановлюються в окремому законодавчому акті.

Освіта

Стаття 9

- (1) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, згідно з відповідними положеннями Закону № LXXX 1993 року про вищу освіту, що застосовуються до угорських громадян, у відповідності до умов, визначених у цій Статті, мають право брати участь у таких програмах вищих навчальних закладів Угорської Республіки:
 - a) вища освіта в інститутах або університетах;
 - b) додаткові види вищої освіти;
 - c) програми післядипломного навчання;
 - d) програми отримання наукового ступеня (PhD - доктора, DLA - магістра);

- е) загальне і спеціалізоване підвищення кваліфікації;
 - ф) акредитоване професійне навчання на рівні вищої освіти в системі шкільного типу.
- (2) Студенти, що беруть участь у фінансованих державою програмах очного навчання, визначених у параграфі (1), мають право на фінансування за передбаченою Законом № LXXX від 1993 року про вищу освіту: студентською нормативою, на грошову та натуральну допомогу, що складає другу частину бюджетних асигнувань для студентів, а також на компенсацію кожного з внесків до медичного страхування. Докладні умови цих та подальших видів допомоги регулюються Міністром освіти в окремому законодавчому акті.
- (3) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, можуть проходити навчання у вищих навчальних закладах Угорської Республіки в рамках фінансованого державою навчання у встановленій кількості, яка щорічно визначається Міністром освіти.
- (4) Студенти з сусідніх країн, які беруть участь в освітніх програмах, не фінансованих державою, можуть подавати заяви про часткову або повну компенсацію їхніх витрат на перебування та навчання в Угорщині до неурядових загальнокорисних організацій, створених з цією метою.

Пільги для студентів

Стаття 10

- (1) Зареєстровані студенти державного закладу освіти в сусідній країні, які проходять навчання угорською мовою, або студенти будь-якого вищого навчального закладу, на яких поширюється дія цього Закону, мають право на пільги, які надаються згідно з відповідними нормативними актами угорським громадянам, котрі мають особисті посвідчення студента.

- (2) Право на пільги, передбачені в параграфі (1), записується до Додатку до Посвідчення (Стаття 19), призначеного для цієї мети. Докладні правила отримання цих пільг встановлюються в окремому законодавчому акті.

Підвищення кваліфікації угорських учителів, які проживають за кордоном

Стаття 11

- (1) Угорські учителі, які проживають за кордоном в сусідніх країнах, та на яких поширюється сфера застосування цього Закону (надалі - «угорські вчителі, які проживають за кордоном»), мають право на участь у регулярному проведенні підвищення кваліфікації в Угорщині, а також на отримання пільг, визначених у параграфі (2). Підвищення кваліфікації та пільги застосовуються до твердо визначеної кількості учителів, яка щорічно встановлюється Міністром освіти.
- (2) На період проходження підвищення кваліфікації та в обсягу, який визначається окремим законодавчим актом, особи, визначені в параграфі (1), мають право просити угорський навчальний заклад, який проводить підвищення кваліфікації, про:
- а) компенсацію витрат на проживання;
 - б) компенсацію витрат на проїзд та;
 - в) оплати витрат на реєстрацію.
- (3) Докладні правила підвищення кваліфікації для угорських учителів, які проживають за кордоном, регулюються окремим законодавчим актом.

Стаття 12

- (1) Угорські вчителі, які проживають за кордоном і на яких поширюється сфера застосування цього Закону, та ті, хто

викладає в вищих навчальних закладах у сусідніх країнах (надалі - «угорські викладачі, які проживають за кордоном»), мають право на спеціальні пільги.

- (2) Пільги, які надаються угорським учителям та викладачам, які проживають за кордоном, ідентичні пільгам, пов'язаним з особистими картками вчителя, видаваними учителям, які мають угорське громадянство, на підставі чинного законодавства.
- (3) Право на пільги, визначені в параграфі (1), записується в Додатку до «Посвідчення приналежності до угорської національності», яке слугує для цієї мети. Докладні правила отримання цих пільг встановлюються в окремому законодавчому акті.

Освіта за кордоном у філіях навчальних закладів

Стаття 13

- (1) Угорська Республіка сприяє збереженню рідної мови, культури та національної totoжності угорців, які проживають за кордоном, також підтримуючи заснування, організацію та діяльність філій акредитованих угорських вищих навчальних закладів у сусідніх країнах.
Фінансові кошти, необхідні для реалізації цих цілей, виділяються як цільові асигнування в бюджеті Угорської Республіки. Міністр освіти вирішує про розміщення наявних коштів у відповідності до окремого законодавчого акту.
- (2) Угорська Республіка підтримує заснування, діяльність та розвиток вищих навчальних закладів (факультетів, навчальних програм тощо), які викладають угорською мовою та прагнуть акредитації в сусідніх країнах. Прохання про надання фінансових коштів, необхідних для реалізації цих цілей, можуть подаватися до неурядових загальнокорисних організацій, створених для цієї мети.

Освітня допомога, яку можна отримати в країні походження

Стаття 14

- (1) Батьки, на яких поширюється сфера застосування цього Закону і які виховують у своїй сім'ї не менше двох неповнолітніх дітей, можуть подавати заяву про освітню допомогу для кожного з їх дітей, якщо:
 - a) дитина відвідує навчальний заклад у відповідності до її віку та отримує навчання або освіту угорською мовою та
 - b) навчальний заклад, визначений у пункті a), знаходиться в сусідній країні, де постійно проживають батьки.
- (2) Батьки, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, можуть отримувати допомогу на книги та навчальні матеріали (надалі - «допомога на навчальні матеріали»), якщо неповнолітня дитина, яка проживає разом з ними, відвідує навчальний заклад у сусідній країні, де постійно проживають батьки, і отримує освіту угорською мовою.
- (3) Заяви про надання допомоги на освіту та навчальні матеріали можуть подаватися неурядовим загальнокорисним організаціям, створеним для цієї мети. У процесі оцінювання заяв неурядова організація запитує — сформульовану за узгодженням з Міністром освіти Угорщини — точку зору рекомендуемого органу (Стаття 20) у сусідній країні стосовно того, чи забезпечується в згаданому навчальному закладі надання навчання і освіти угорською мовою.
- (4) Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, можуть подавати заяви на отримання допомоги для свого навчання у вищих навчальних закладах сусідніх країн від неурядових загальнокорисних організацій, створених для цієї мети.

Трудова діяльність

Стаття 15

Особи, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, можуть займатися трудовою діяльністю на території Угорської Республіки на підставі дозволу на працевлаштування. Дозволи на працевлаштування видаються у відповідності до загальних положень про надання дозволів на працевлаштування іноземців в Угорщині за винятком того, що дозвіл може видаватися максимально на три місяці на календарний рік без попереднього оцінювання ситуації на ринку праці. Окремим законодавчим актом може дозволятися видача дозволів на працевлаштування на більш тривалі періоди часу за тих же умов.

Стаття 16

- (1) Зацікавлені особи можуть подавати заяви до неурядових загальнокорисних організацій, створених для цієї мети, про компенсацію витрат, пов'язаних з виконанням положень законодавства щодо трудової діяльності. Ці витрати включають, зокрема, витрати на процедури попереднього підтвердження необхідного рівня освіти, спеціалізованого навчання та відповідності вимогам охорони праці.
- (2) Докладні правила процедур видачі дозволів на працевлаштування та реєстрацію регулюються окремим законодавчим актом.

Обов'язки державних засобів масової інформації

Стаття 17

- (1) Служби державних засобів масової інформації Угорщини регулярно займаються збиранням та передаванням інформації про угорців, які проживають за кордоном, а також передають інформацію про Угорщину та угорську націю угорцям, які

проживають за кордоном. Метою такого інформування є:

- a) передача угорських та всесвітніх духовних і культурних цінностей;
 - b) формування неспотвореної картини світу, Угорщини та угорської нації;
 - c) збереження національної totoжності, рідної мови та культури громад угорської меншини.
- (2) Угорська Республіка передбачає виготовлення і передачу державних телевізійних програм для угорських громад, які проживають за кордоном, через створення та діяльність організації, призначеної для таких цілей. Фінансові кошти, необхідні для таких програм, передбачаються в державному бюджеті.

Допомога організаціям, що здійснюють діяльність за кордоном

Стаття 18

- (1) Угорська Республіка підтримує організації, що здійснюють діяльність у сусідніх країнах і сприяють цілям угорських національних громад, які проживають у сусідніх країнах.
- (2) Організації, визначені в параграфі (1), можуть подавати конкурсні заяви до загальнокорисних неурядових організацій, створених з цієї метою і діючих на підставі закону, якщо їхні цілі в першу чергу спрямовані на:
 - a) збереження, підтримку та дослідження угорських національних традицій;
 - b) збереження угорської мови, літератури, культури, фольклору та турботу про них;
 - c) сприяння розвитку вищої освіти угорців, які проживають за

кордоном через створення умов для роботи на запрошення викладачів з Угорщини;

- d) реставрацію та утримання монументів, що належать до угорської культурної спадщини,
- e) посилення можливостей населених пунктів, що перебувають у несприятливих умовах, у зонах, населених угорськими національними громадами, які проживають за межами своєї країни, для покращання їхньої спроможності щодо збереження своїх населених пунктів та розвитку сільського туризму,

встановлення та покращання умов інфраструктури для підтримання контактів з Угорською Республікою,

- g) здійснення інших видів діяльності, які сприяють цілям, визначеним у параграфі (1).

ГЛАВА III

ПРОЦЕДУРНІ ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ ПІЛЬГ ТА ДОПОМОГИ

**«Посвідчення приналежності до угорської національності»
та
«Посвідчення для членів сімей осіб угорської
національності»**

Стаття 19

- (1) Пільги та допомоги, визначені в цьому Законі, можуть бути отримані по пред'явленні або «Посвідчення приналежності до угорської національності», або «Посвідчення для членів сімей осіб угорської національності», обидва з котрих можуть видаватися на підставі умов, визначених у Статті 20, на прохання осіб як угорської, так і неугорської національності.
- (2) Від угорського органу центральної державної адміністрації

(надалі «оцінювальний орган»), призначеного Урядом Угорської Республіки, для цієї мети:

- a) особи угорської національності, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, можуть запитувати «Посвідчення приналежності до угорської національності» з фотографією,
- b) «Посвідчення для членів сімей осіб угорської національності» з фотографією можуть запитувати дружини неугорської національності, які проживають разом з особами, визначеними в пункті a), та неповнолітніми дітьми, які виховуються в тій же сім'ї, за умови, що:

заявник відповідає вимогам, викладеним у пунктах a) та b) параграфа (1) Статті 1, а рекомендує орган, визначений у Статті 20, видає рекомендацію, і в Угорщині стосовно заявника немає ордеру на висилку або заборони на в'їзд або перебування, виданих компетентними угорськими органами на підставі причин, визначених в окремому законі, та проти заявника в Угорщині не було порушено кримінальної справи за навмисне кримінальне правопорушення.

- (3) На додаток до вимог, визначених у параграфі (2), видача «Посвідчення для членів сімей осіб угорської національності» також обумовлюється тим, чи вже є наявним «Посвідчення приналежності до угорської національності» в особи угорської національності, яка надає відповідним членам сім'ї право подавати заяву на видачу «Посвідчення для членів сімей осіб угорської національності». Позбавлення «Посвідчення приналежності до угорської національності» призводить до позбавлення «Посвідчення для членів сімей осіб угорської національності».

Стаття 20

- (1) Оцінювальний орган видає «Посвідчення приналежності до угорської національності», якщо в заявника є рекомендація, видана рекомендуючою організацією, яка представляє

угорську національну громаду у відповідній сусідній країні та була визнана Урядом Угорської Республіки як рекомендуюча організація, і в якій:

- a) а) засвідчується на підставі заяви претендента (або в разі неповнолітньої особи - її законного представника), що заявник належить до угорської національності,
- b) засвідчується автентичність підпису заявника та
- c) міститься таке:
 - ca) заява, фото та адреса заявника,
 - cb) особисті дані, які мають вноситися до Посвідчення (Стаття 21),
 - cc) найменування та відтиск офіційної печатки рекомендуючої організації, ім'я та підпис особи, яка діє від імені рекомендуючої організації,
 - cd) місце та дата видачі рекомендації.
- (2) У рекомендації, яка вимагається для видачі «Посвідчення для членів сімей осіб угорської національності», замість інформації, визначеної в параграфах (1) пункт а), засвідчуються сімейні стосунки між заявником та особою угорської національності, на яку поширюється сфера застосування цього Закону.
- (3) Уряд Угорської Республіки визнає організацію, яка представляє угорську громаду в даній сусідній країні як рекомендуючу організацію, якщо вона здатна:
 - a) представляти у цілому угорську громаду, яка проживає в даній країні,
 - b) мати організаційні та кадрові умови для отримання і оцінювання заяв на отримання рекомендації.

Стаття 21

(1) Термін дії Посвідчення

- a) для неповнолітніх закінчується в день, коли їм виповнюється вісімнадцять років,
- b) для осіб у віці від 18 до 60 років становить п'ять років,
- c) для осіб у віці понад 60 років є невизначений.

(2) Якщо термін дії Посвідчення закінчується, на запитання повторюються процедури, визначені в Статтях 19-20.

(3) Посвідчення відкликається оцінювальним органом, якщо

- a) рекомендуюча організація забрала свою рекомендацію в зв'язку з представленням власником Посвідчення в процесі подання заяви неправдивих даних;
- b) його власникові надано дозвіл на імміграцію або постійне проживання;
- c) його власник отримав угорське громадянство;
- d) його власник був визнаний як біженець або особа під тимчасовим захистом органами, які відповідають за справи біженців;
- e) його власник був висланий з території Угорської Республіки або тимчасово нього було видано заборону на в'їзд або перебування;
- f) проти власника порушено в Угорщині кримінальну справу;
- g) Посвідчення було використано в недозволений спосіб або було підроблене;
- h) сімейні стосунки, що надають власникові право користуватися Посвідченням для членів сімей, перестали існувати;
- i) на вимогу власника Посвідчення.

- (4) Рекомендуюча організація також повідомляється про остаточне рішення вилучення Посвідчення.
- (5) Посвідчення містить такі дані про особу власника:
- a) прізвище та ім'я (а також дівоче прізвище та ім'я для жінок) у тій формі, як вони використовуються офіційно в сусідній країні проживання (латинським шрифтом), а стосовно осіб угорської національності також угорською мовою;
 - b) назва місця народження у тій формі, як вона використовується офіційно в сусідній країні проживання, та угорською мовою;
 - c) дата народження та стать;
 - d) ім'я матері у тій формі, як воно використовується офіційно в сусідній країні проживання (латинським шрифтом), а стосовно осіб угорської національності також угорською мовою;
 - e) фото паспортного формату, громадянство або зазначення про статус особи без громадянства;
 - f) власноручний підпис власника та
 - g) дата видачі, термін дії та номер документа.
- (6) Помітки та підтвердження, які вимагаються для отримання пільг і допомоги, що надаються згідно з цим Законом, записуються до Додатку до Посвідчення.
- (7) Для того щоб забезпечити автентичність Посвідчення і наглядати за наданням пільг, оцінювальний орган (для цілей застосування цих положень: орган, який займається даними) веде записи даних Посвідчень, позначок у Додатках, зарубіжних адрес власників, сімейних стосунків, які надають власникові право на документ; номери та терміну дії дозволу, який надає право на перебування, а також даних, визначених у параграфі (3). Дані, які містяться в записах, можуть оброблятися органом, який займається даними, до закінчення періоду дії Посвідчення. Дати, які містяться в записах, можуть

передаватися Угорському центральному статистичному відомству (KSH) для статистичних цілей. Органи, що відповідають за надання пільг та допомоги і ведення записів про це, також можуть отримувати ті дані з метою перевірки наявності права та запобігання зловживанням; це також дозволяється судам, які розглядають кримінальні справи, правоохоронним органам, службам національної безпеки та органам у справах іммігрантів.

- (8) З метою оцінювання заяв та перевірки наявності причин для відкликання Посвідчення оцінювальний орган може запитувати інформацію від таких органів:
- a) Центрального реєстру іноземців, чи проводяться стосовно заявника процедури згідно з Законом про іноземців, або щодо наявності будь-якого ордеру на висилку або заборони на в'їзд та перебування в Угорщині стосовно заявника, а також щодо деталей дозволу на постійне проживання, яким заявникові надається право на перебування в Угорщині;
 - b) Органів, які відповідають за натуралізацію, про питання, пов'язані з отриманням угорського громадянства;
 - c) Центрального реєстру біженців про визнання біженцем або особою, що перебуває під тимчасовим захистом;
 - d) Бюро кримінального обліку про кримінальне судочинство, що ведеться.

Стаття 22

- (1) Процедури оцінювального органу регулюються положеннями Закону № IV 1957 року про Загальні норми провадження в державній адміністрації. Витрати державної адміністрації покриваються державою.
- (2) Заявник може порушувати справу в суді проти остаточного адміністративного рішення про оскарження рішення першої

інстанції стосовно видачі або відкликання Посвідчення оцінювальним органом. Суд може змінити адміністративне рішення, а його процедури регулюються положеннями Цивільно-процесуального кодексу.

- (3) Докладні правила процедури оцінювального органу та порядку реєстрації виданих Посвідчень, а також зміст даних і форма Посвідчень регулюються окремим законодавчим актом.

Користування пільгами на території Угорської Республіки

Стаття 23

- (1) Особи угорської національності, які проживають за кордоном, мають право на користування пільгами, встановленими в Статті 4, параграфі (1) Статті 7, Статті 8, Статті 10, параграфі (2) Статті 11 та Статті 12 - у відповідності до умов, визначених у вищезазначених Статтях, - на підставі пред'явлення своїх Посвідчень (Стаття 19) під час законного перебування в Угорській Республіці.
- (2) Державні організації та установи, які надають пільги, визначені в параграфі (1), та господарські організації, які надають транспортні пільги, одержують фінансові ресурси, необхідні для надання цих пільг, з центрального державного бюджету.

Процедури подання заяв на одержання допомоги, яку можна отримати в Угорській Республіці

Стаття 24

- (1) Уряд створює неурядову(і) загальнокорисну(і) організацію(і), для того щоб оцінювати заяви та розподіляти допомогу особам (організаціям), на які поширюється сфера застосування цього Закону.
- (2) Документ про заснування неурядової загальнокорисної

організації з урахуванням положень Закону № CLVI 1997 року про неурядові організації містить цілі діяльності та обсяг заяв, які мають оцінюватися нею, та визначає також її основний керівний орган.

- (3) Заяви на отримання допомоги, яку було оголошено публічно, згідно з цим Законом можуть подаватися до відповідної неурядової загальнокорисної організації у відповідності до їхньої суті.
- (4) Дані та документи, що вимагаються в оголошенні відповідною неурядовою загальнокорисною організацією, додаються до заяв.
- (5) У разі схвального рішення заявник та неурядова загальнокорисна організація укладають цивільно-правовий контракт, в якому містяться умови надання допомоги та її розмір, а також визначаються мета використання допомоги та правила звітування про це.
- (6) Фінансові ресурси, які потрібні для діяльності такої(их) неурядової(их) загальнокорисної(их) організації(й), надаються на щорічній основі в окремій групі асигнувань з центрального державного бюджету.

Процедури подання заяв на одержання допомоги, яку можна отримати в сусідніх державах

Стаття 25

- (1) Вимоги (заяви) на отримання допомоги, яка регулюється в цьому Законі, можуть подаватися особами (організаціями), на яких поширюється сфера застосування цього Закону, до діючих в законному порядку неприбуткових організацій, заснованих у сусідній країні їхнього постійного проживання (місцезнаходження зареєстрованого офісу) для цієї мети (надалі – "іноземні неурядові загальнокорисні організації").

- (2) У цивільно-правовому контракті, укладеному між неурядовою загальнокорисною організацією, заснованою в Угорщині, та іноземною неурядовою організацією, заснованою для оцінювання заяв та надання допомоги, міститься необхідний набір даних, які мають підтримуватися документами, деклараціями, плануванням або документацією тощо.
- (3) Неурядові організації, які діють в Угорщині, оцінюють заяву на підставі даних, визначених у цивільно-правовому контракті, як це встановлюється в параграфі (2), та думки іноземної неурядової організації.
- (4) Допомога заявникам надається угорськими неурядовими загальнокорисними організаціями на підставі цивільно-правового контракту. У цьому контракті визначаються умови надання допомоги та її розмір а також мета використання такої допомоги та правила звітування про це.

Централізована реєстрація допомоги

Стаття 26

- (1) З метою координації всієї системи допомоги створюється централізований реєстр заяв на отримання допомоги та відповідних рішень, ухвалених неурядовими загальнокорисними організаціями, встановленими для їх оцінювання.
- (2) Уряд призначає орган центральної державної адміністрації, відповідальний за ведення записів.
- (3) Орган, який веде записи, обробляє такі дані:
 - а) ім'я, постійна адреса (зареєстрований офіс) та номер документа тих, хто подає заяви на отримання допомоги;
 - с) тип допомоги, на отримання якої подається заява;
 - с) розмір наданої допомоги.

- (4) Дані, визначені в параграфі (3), можуть оброблятися органом, який веде записи, протягом десяти років від дати надання допомоги.
- (5) Дані з записів повинні бути доступні для неурядових загальнокорисних організацій, заснованих в Угорщині та у сусідніх країнах з метою оцінювання заяв про отримання допомоги, а також для органів центральної державної адміністрації Угорщини, які відповідають за надання фінансових ресурсів для допомоги.

ГЛАВА IV

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 27

- (1) Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2002 року.
- (2) Від дати вступу Угорської Республіки до Європейського Союзу положення цього Закону застосовуються у відповідності до договору про вступ Угорської Республіки та законодавства Європейських співтовариств.

Стаття 28

- (1) Уряд уповноважується регулювати декретом:
 - а) положення про призначення органу національної державної адміністрації, який має право видавати, відкликати та реєструвати Посвідчення, а також про призначення його вищого органу, визначення їхніх повноважень та про правила процедури видачі, заміни, відкликання та реєстрації таких Посвідчень;
 - б) докладні правила транспортних пільг для осіб, на яких поширюється сфера застосування цього Закону;

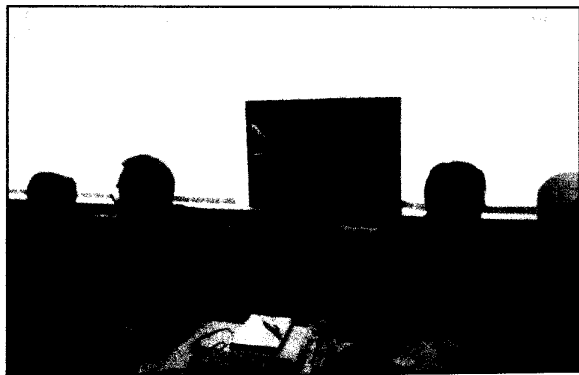
- с) докладні норми, які стосуються надання та використання студентських пілг для осіб, визначених у параграфі (1) Статті 10 цього Закону.
- (2) Уряд забезпечує встановлення угорської(их) неурядової(их) загальнокорисної(их) організації(й), які оцінюють заяви та розміщують допомогу згідно з цим Законом. Уряд також забезпечує координацію діяльності неурядових загальнокорисних організацій, які діють для цієї мети, відповідну модифікацію їхніх документів про заснування та перерозподіл ресурсів у цих рамках.

Стаття 29

- (1) Міністр внутрішніх справ та Міністр закордонних справ визначають у спільному декреті стосовно освітньої допомоги за згоди Міністра освіти докладні правила реєстрації Посвідчень, а також вимоги щодо змісту та форми Посвідчень.
- (2) Міністр економіки:
- а) визначає у спільному декреті з Міністром закордонних справ правила процедури та реєстрації, які стосуються дозволів на працевлаштування для угорців, які проживають за кордоном, і призначають орган державної адміністрації, відповідальний за виконання цих обов'язків,
- б) уповноважується регулювати декретом умови видачі дозволів на трудову діяльність на період, довший за період, визначений у Статті 15 цього Закону, стосовно службовців, на яких поширюється сфера застосування цього Закону, або для конкретної групи службовців за згоди Міністра в справах молоді та спорту у випадках, що стосуються професіональних спортсменів.
- (3) Міністр закордонних справ уповноважується заміняти власною декларацією відсутність рекомендації, визначеної в Статті 20 цього Закону, у

випадках, які потребують виняткового розгляду на підставі права справедливості в ході процедур оцінювального органу, призначеного в Статті 19, та, крім того, в випадках, коли процедури, визначені в параграфі (1) Статті 20, не можуть застосовуватися, аби забезпечувалося безперешкодне здійснення адміністративних процедур.

- (4) Міністр національної культурної спадщини визначає декретом докладні правила щодо пілг, надаваних угорцям, які проживають за кордоном, стосовно користування послугами, що надаються музеями та державними закладами культури.
- (5) Міністр освіти за згоди Міністра закордонних справ визначає декретом докладні правила підвищення кваліфікації для угорських вчителів, які проживають за кордоном, а також докладні правила про пілги, встановлені в Статті 9, Статтях 11 та 12, параграфі (1) Статті 13 та Статті 14 цього Закону, у тому числі обсяг такої допомоги.

СПИСОК УЧАСНИКІВ

1. **АНДРІЙКО Василь**, Бюро зі співробітництва в Україні, Білорусі та Молдові Фонду Фрідріха Еберта, заступник директора (м.Київ)
2. **АНДРУСЬ Микола**, заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації
3. **БАРАНЧИК Іван**, Народний депутат України, член Комітету у закордонних справах Верховної Ради України (м.Київ)
4. **БАРТО Ігор**, Генеральний консул Генерального консульства Словацької Республіки в м. Ужгороді
5. **БІЛОУСОВ Леонід**, президент Українського центру досліджень проблем міжнародної безпеки (м.Київ)
6. **БОТОШ Микола**, заступник начальника Карпатської регіональної митниці
7. **БУРКАЛО Володимир**, представник МЗС України в м.Ужгороді
8. **ВАШКЕБА Іван**, експерт Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень
9. **ВЛАСЮК Олександр**, виконуючий обов'язки директора Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України (м.Київ)
10. **ГАЛАС Ярослав**, керівник прес-центру Закарпатської обласної державної адміністрації
11. **ДАНЕЧКО Андрій**, експерт (м.Кошице, Словаччина)
12. **ДЕАК Андрій**, науковий співробітник Центру зовнішньополітичних досліджень Інституту ім.Телекі Ласло (м.Будапешт, Угорщина)
13. **ДІКАРЄВ Олександр**, експерт Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень
14. **ДУЛЕБА Олександр**, директор Дослідницького центру Словацької асоціації зовнішньої політики (м.Пряшів, Словаччина)

15. **ЄВТУХ Володимир**, директор Інституту етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, член-кореспондент НАН України (м.Київ)
16. **ІЛЬКО Ігор**, директор Фонду Карпатського Євро регіону (м.Ужгород)
17. **КАРАБІНЬОШ Анастасія**, референт Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень
18. **КЕНДЕРНОЙ Янош**, начальник Управління Міністерства закордонних справ Угорської Республіки (м.Будапешт, Угорщина)
19. **КІШ Єва**, науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України
20. **КЛЯП Михайло**, заступник керівника Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень
21. **КОВАЧ Міклош**, Народний депутат України, член Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Верховної Ради України (м.Київ)
22. **КОНТРА Ференц**, Надзвичайний і Повноважний посол Угорської Республіки в Україні
23. **КРИЖЕВСЬКИЙ Андрій**, експерт Фонду стратегічних досліджень (м.Ужгород)
24. **КУРТ Гельмут**, директор Бюро зі співробітництва в Україні, Білорусі та Молдові Фонду Фрідріха Еберта (Німеччина)
25. **КУШНІР Микола**, радник директора Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України (м.Київ)
26. **ЛУПКОВІЧ Дьєрдь**, начальник Північно-Альфелдського регіонального управління митної служби Угорської Республіки, полковник (м.Дебрецен, Угорщина)
27. **МАКАРОВ Анатолій**, заступник Генерального інспектора Генеральної військової інспекції при Президенті України, генерал-лейтенант, Київ

28. **МІТРЯЄВА Світлана**, старший консультант відділу системного моделювання та оцінки стану національної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України
29. **МОСКАЛЬ Геннадій**, голова Закарпатської обласної державної адміністрації
30. **МУШКА Юрій**, радник-посланник Посольства України в Угорській Республіці
31. **НИЖНИК Ніна**, завідувача кафедрою Української Академії державного управління при Президентові України
32. **НУСЕР Ернест**, заступник голови Закарпатської обласної Ради
33. **ОСТАШ Ігор**, Народний депутат України, голова Комітету в закордонних справах Верховної Ради України (м.Київ)
34. **ПАВЛЕНКО Тетяна**, експерт Фонду стратегічних досліджень (м. Ужгород)
35. **ПАНОВ Ален**, представник України в Карпатському Свроєреґіоні
36. **ПАНОВ Володимир**, директор Фонду стратегічних досліджень (м. Ужгород)
37. **ПАНЧОХА Микола**, начальник ОКПП "Закарпаття", полковник
38. **ПАРФЬОНОВ Олександр**, виконавчий директор Українського центру досліджень проблем міжнародної безпеки (м.Київ)
39. **ПІЛЯЄВ Ігор**, експерт Постійної делегації Верховної Ради України в Парламентській Асамблеї Ради Європи
40. **ПРИХОДЬКО Володимир**, заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації
41. **РЕВАЙ Валерія**, директор Центру європейських студій (м.Ніредьгаза, Угорщина)
42. **СЕПЕШІ Іштван**, Нирбаторська дирекція прикордонних військ Угорської Республіки, полковник (м.Ніредьгаза, Угорщина)
43. **СОКАЧ Золтан**, Генеральний консул Генерального консульства Угорської Республіки у Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій областях
44. **СТРИЖАК Юрій**, начальник відділу управління прикордонного контролю Держкомкордону України (м.Київ)
45. **ТОВТ Микола**, заступник начальника відділу у справах національностей і міграції Закарпатської обласної державної адміністрації
46. **ТОКАР Любомир**, радник Національного інституту проблем міжнародної безпеки РНБО України (м.Київ)
47. **ТУРОВЕЦЬ Леонід**, радник директора Національного інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України (м.Київ)
48. **ФЕДОРЧУК Людмила**, експерт Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень
49. **ФЕДУРЦЯ Лука**, начальник управління взаємодії з правоохоронними органами Закарпатської обласної державної адміністрації
50. **ХАРУТА Федір**, заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації
51. **ЦИБУЛЬКІН Володимир**, експерт Українського центру досліджень проблем міжнародної безпеки (м.Київ)
52. **ЧЕРЛЕНЯК Іван**, експерт Закарпатського філіалу Національного інституту стратегічних досліджень
53. **ШВИДКОВ Геннадій**, начальник управління по організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил Держмитслужби України
54. **ШОМОДІ Ласло**, Консул Генерального консульства Угорської Республіки у Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій областях
55. **ЩЕГЕЛЬСЬКА Юлія**, власкор газети "Вечірня Зоря" (м.Київ).

Наукове видання

**УГОРЩИНА НА ШЛЯХУ ДО ШЕНГЕНУ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Матеріали міжнародного "круглого столу" експертів
(м.Ужгород, 1-3 листопада 2001р.)

*Видання перше
Українською мовою*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88007, вул. Гагаріна 14/3
тел. 8(0312)-933132
E-mail <padyak@mail.uzhgorod.ua>

Директор
В. І. ПАДЯК, к. ф. н.
Головний редактор
Л. О. ІЛЬЧЕНКО

У26 Угорщина на шляху до Шенгену: виклики для України:
Матеріали міжнародного "круглого столу" експертів
(м.Ужгород, 1-3 листоп. 2001р.)/ Національний інститут
стратегічних досліджень, Закарпатський філіал; Фонд
Фрідріха Еберта, Бюро зі співробітництва в Україні, Білорусі
та Молдові; Голов. ред. С.І.Мітряєва.- Ужгород: Вид-во
В.Падяка, 2001.- 196 с.: іл.

ISBN 966-7838-31-5

В збірнику представлені доповіді та виступи учасників міжнародного
"круглого столу" експертів, що відбувся у м. Ужгороді 1-3 листопада 2001 року.

Головна мета конференції – аналіз можливих наслідків введення візового
режиму для двосторонніх відносин, досвіду обох країн на шляху до європейської
інтеграції.

*Збірник розрахований на науковців, експертів і аналітиків, представників
органів державної влади та місцевого самоврядування, всіх тих, хто цікавиться
проблемами міжнародних відносин України з країнами Центральної та Східної
Європи.*

**ББК 66.4(4УКР)+66.4(УГО)
УДК 327(477)+327(439)**

Підписано до друку 10.12.2001 р. Ум.-друж. арк. 12,2. Формат 60х84/16. Тираж 500 прим.

Друкарня ПП «Графіка»
Ужгород, вул. Університетська, 21